

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CONCILIIS, ET|| ECCLESIA MILITANTE,|| QVATVOR LIRBRIS||
COMPREHENSÆ.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Tertivs, De Ecclesia militante toto orbe diffusa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53873](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53873)

LIBER TERTIVS DE ECCLESIA MILI- TANTE, TOTO ORBE terrarum diffusa.

CAPVT. PRIMVM.

De nomine Ecclesiæ.

ONTOVERSA DE ECCLESIA MILITANTE, multas habet partes. PRIMVM enim de ipsa secundum se agendū erit; tum de membris eius, hoc est, de Clericis, de Monachis, de Laicis. Rursum autem de Ecclesia militante secundum se cōsiderata, de qua nunc disputare aggredimur, tres sunt præcipuè cōtrouersia; PRIMA est, de nomine & definitione Ecclesiæ; SECUNDA, de qualitate, seu de visibilitate eiusdem. TERTIA, de notis, quibus ea certò cognosci potest.

A PRIMA nunc exordiemur, si tamen antea propter studiosos nomina eorum auctorum notauerimus, qui de Ecclesia scripserunt, seu potius eorum, quorum nos libros legimus; nec enim omnes legimus. Igitur scripserunt de hoc argumento B. Augustinus libro de vnitae Ecclesiæ; B. Cyprianus librum eiusdem tituli; necnon Optatus libros sex contra Parmenianum: Ex recentioribus scripsit Thomas VValdensis tomo 1. lib. 2. doctrin. fid. cap. 8. 9. 10. & c. Ioannes de Turrecremata summam de Ecclesia; Ioannes Driedo in lib. 4. de dogmat. Ecclesiast. cap. 2. Albertus Pighius controuersia 3. Cardinalis Hosius in Confessione, in explicatione Symboli, & lib. 5. contra prolegomena Brentij; Petrus à Soto 1. parte

parte defensionis suæ contra Brentium; Ioannes à Dauentria in confutat. 7. artic. Confessionis Augustanæ; Ioannes Cochleus Philippica 4. & in lib. de Scripturæ & Ecclesiæ auctoritate; Ioannes Eckius initio sui Enchiridij; Alphonsus à Castro lib. 6. contra hæres. Melchior Canus lib. 4. de locis Ioannes Antonius Delphinus in libris tribus de Ecclesia; Ioannes à Louanio in explicat. Symboli, & omnes alij, qui Symbolum exposuerunt; Franciscus Turrianus in libris duobus de Ecclesia, & ordinat. Ministr. Post quos, anno M. D. LXXVII. in eunte, nos hæc ipsa, quæ nunc emittimus in lucem, in scholis disputauimus: à quo tempore scripserunt etiam alij, sed non vacauit per alias occupationes eorum liberos euoluere.

Venio nunc ad propositam disputationem; ac ut primum de nomine, deinde de re ipsa dicamus; Ecclesiæ nomen est Græcum, deduciturque à verbo ἐκκλησία, quod ad euoco. Itaque Ecclesia est euocatio, siue cœtus vocatorum. Dicitur autem populus Dei, cœtus vocatorum, quia nemo ad hunc populum se adiungit per se, & suo proprio iustificatione, sed omnes quotquot veniunt, à Dei uocatione præueniuntur. Est enim uocatio primum beneficium, quod hominibus à Deo recipiunt: Quos uocauit, inquit Apostolus Rom. 8. hos iustificauit; quos iustificauit, hos & magnificauit. Et Actor. 2. Quoscumque aduocauerit Dominus Deus noster. Hinc toties Apostolus Christianos appellat uocatos, in omnibus ferè epistolis.

Sunt autem tria circa hoc nomen notanda. PRIMO, nomen Ecclesiæ cum aliquo adiuncto, posse & in bonam & in malam partem accipi: dicitur enim, Ecclesia malignantium Psal. 25. Et, Ecclesia Sanctorum, Psal. 88. Absolutè autem populum hoc nomen, non intelligi nisi de Ecclesia Christi, exopto vno loco Actor. 19. ubi de populo Ethnicorum dicitur: Erat enim Ecclesia confusa:

SECUNDO, nota cum Augustino in Psal. 81. in illud: Deus stetit in Synagoga Deorum; tamen eadem sit Ecclesia veteris Testamenti & noui, quo ad essentiam; tamè quia status Ecclesiæ noui Testamenti est longè excellentior, ideo etiam nomina esse distincta. nam populus veteris Testamenti propriè dicitur Synagoga, id est, congregatio; populus noui Testamenti

*dicitur Jaco-
bi 2, v. 2.
Heb. 10, v. 25.*

stamenti nusquam dicitur Synagoga, sed semper Ecclesia, id est, euocatio. Congregari enim commune est hominibus cum bestiis: at euocari proprium est hominum. Neque refert, quod populus Iudæorum in Testamento veteri passim vocatur etiam Ecclesia; nam tam Synagoga, quam Ecclesia apud Hebræos dicitur à congregando. קהל quod vertimus Synagoga, dicitur à קעלל congregare. Similiter קהל, id est, Ecclesia, dicitur à קהלל congregari. Itaq; sunt nomina duo, sed idem prorsus significant.

TERTIO nota, quemadmodum ciuitas nunc significat cœtum hominum, nunc locum, in quo cœtus ille habitat, ita etiam Ecclesiam in Scripturis nunc significare cœtum fidelium, vt Rom. 16. *Salutant vos omnes Ecclesia Asia*: nunc locum ipsum, in quo fideles congregantur, vt Iudith. 6. *Omnis populus per totã noctem intra Ecclesiam orauerunt*, quam nos nunc solùm de Ecclesia, vt cœtum fidelium significat, disputamus.

CAPVT II.

De definitione Ecclesie.

HÆC de nomine. De re autem ipsa quinque sunt hæreticæ sententiæ. PRIMA, quòd Ecclesia sit prædestinatorum congregatio, ita vt soli, & omnes prædestinati sint de Ecclesia. Ita Ioãnes VViclef apud VValdensem tomo 1. lib. 2. c. 8. & 9. Ioannes Hvs s art. 1. 2. 3. 5. 6. vt habetur in Concilio Constantiensi sess. 15. è quibus sic habet art. 5. *Præscitus etsi aliquando sit in gratia secundum presentem iustitiam, tamẽ nunquam est pars sanctæ Ecclesie, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesie, licet aliquando excidat à gratia aduentitia, sed non à gratia prædestinationis.*

SECUNDA, quòd Ecclesia sit hominũ perfectorum nullum peccatum habentium multitudo. Ita quondam Pelagiani, vt B. Augustinus refert libro de hæresibus, cap. 88. *Id estiam, inquit, progrediuntur, vt dicant, Sitam iustorum in hoc seculo nullũ omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiã Christo*

Christo

Christi in hac mortalitate perfici. Eandem tribuit Anabaptistis huius temporis Calvinus lib. 4. Instit. cap. 1. §. 13.

TERTIA, quod Ecclesia sit iustorum congregatio, sed potius eorum, qui nunquam lapsi sunt circa fidei confessionem. Distinguitur autem hæc à superiore, quod prior opinio quoslibet peccatores excludebat, hæc autem non excludit, nisi insignes peccatores. Ita senserunt olim Nouatiani, ut auctor est Cyprianus lib. 4. epist. 2. & Donatistæ apud Augustinum libro de hæres. cap. 69. existimo enim falli Calvinum, ubi supra, & alios, qui putant, Nouatianos & Donatistas exclusisse omne genus peccatorum. Clarè enim Cyprianus lib. 4. epist. 2. & Epiphanius in hæreses Catharorum dicunt, eos retinuisse in Ecclesia fraudatores, mœchos, & similes: solumq; exclusisse eos, qui in persecutione lapsi fuerant. **NEQUE** cum hoc pugnare videtur, quod habent Ambrosius lib. 1. de pœnitentia, cap. 1. & 2. & Theodoretus libro de fabulis hæreticorum; Nouatianos sustulisse potestatem remittendi peccata omnia, exceptis leuissimis. nam etiam non absoluebant graues peccatores, tamen in suo cœtu eos retinebant, nisi lapsi essent circa fidem. Et Augustinus libro contra Parmenianum, c. 2. docet, Donatistas non horrere omnia, sed solum quædam maiora scelera, quale erat illud, quod obiciebant Catholicis, consensisse traditoribus illorum librorum.

QUARTA est Confessionistarum, qui etsi nomine damnant Pelagianos, Nouatianos, & Donatistas, tamen eorum sententia composita est ex hæresi Pelagianorum, Nouatianorum, & Donatistarum. Docent enim **PRIMO** cum Pelagianis non solum Confessionistæ, sed omnes Lutherani, & Calvinistæ, nullum esse peccatum veniale ex natura sua, sed omnia esse mortalia ex se, venialia autem ex misericordia Dei, qui ea credentibus non imputat. Ita docet Lutherus in assert. art. 32. Melanchthon in locis, cap. de dilectione crimine peccati mortalis & venialis. Calvinus lib. 2. Instit. cap. 8. §. 58. & 59.

SECUNDO, docet Confessio Augustana artic. 7. Ecclesiam esse Sanctorum congregationem, qui verè credunt, & obediunt Deo. Et in Apologia Philippus conatur ostendere, peccatores non pertinere ad Ecclesiam, nisi nomine. Similia

milia docet Brentius in Prolegomenis contra Petrum à Soto. Neque obstat, quod & Philippus, & Brentius ibidem dicunt, malos esse admixtos bonis; nam ipsi duas Ecclesias fingunt. Vnam veram, & ad quam pertinet privilegia, quæ narrantur in Scripturis, & hanc esse Sanctorum congregationem, qui verè credunt, & obediunt Deo, & hanc non esse visibilem, nisi oculis fidei. Alteram externam, quæ nomine tantum est Ecclesia, & hanc esse congregationem hominum conuenientium in doctrina fidei, & vsu Sacramentorum, & in hac bonos & malos inueniri: Itaque malos nunquam volunt esse partes veræ Ecclesiæ, & proinde cautè Philippus non dicit, Ecclesiam constare ex malis & bonis, sed dicit, malos admisceri Ecclesiæ. Et Brentius dicit, malos esse aliquo modo in Ecclesia, sed non de Ecclesia.

LUTHERVS in lib. de Conciliis & Ecclesia, parte tertia, dicit, Ecclesiam esse populum sanctum Christianum: & vt ostendat se loqui de sanctitate singulorum membrorum, inde probat, Papam & Cardinales non esse de Ecclesia, quia sancti non sunt. Si ergo soli iusti sunt partes veræ Ecclesiæ, & omnia peccata, quantumuis leuia, sunt peccata mortalia, & faciunt hominem iniustum; sequitur solos perfectos, & omni peccato carentes, esse de Ecclesia, quæ erat opinio Pelagianorum.

TERTIO, dicunt Confessionistæ, in quo etiam cum omnibus Lutheranis conueniunt, omnia opera hominis, etiam iustificati, esse peccata mortalia. Id indicat Confessio Augustana, art. 6. & 20. sed clarius Lutherus in assert. art. 32. ex quo videtur sequi, nullum hominem esse de Ecclesia. Nam si soli iusti sunt de Ecclesia, & nulli sunt omnino in mundo iusti, quippe cum omnium hominum opera sint peccata; quinam, quæso, Ecclesiam facient? sed ipsi rem totam facillè explicant, dum dicunt, opera quidem hominis iusti omnia esse peccata mortalia, sed tamen non imputari, si adsit fides, & proinde eum, qui habet fidem, simul esse iustissimum, & in omni opere peccare. In quo aliquo modo conueniunt Confessionistæ cum Donatistis & Nouatianis. Vt enim illi non excludebant ab Ecclesia omnes peccatores, sed tantum eos, qui idololatriam commiserant; ita isti non omnes peccatores excludunt, sed tantum eos, qui non

verè credunt. putant enim, vt diximus, nullum crimen imputari credentibus.

5. QUINTA sententia est quasi conflata ex omnibus istis. Docet enim, Ecclesiam constare ex solis iustis prædestinatis. Ita Calvinus, qui tria docet. PRIMO, fidem semel habitam, nunquam in æternum perdi posse, & proinde omnem qui habet fidem, necessariò esse prædestinatum. id habet in Institut. lib. 3. cap. 2. §. 8. 9. 10. 11. quod idem antea expressè docuerat Iovinianus apud Hieronymum libro 2. contra Iovinianum. SECUNDO docet, veram Ecclesiam à solo Deo cognosci posse, eiusque fundamentum esse diuinam electionem, quia nimirum constat ex fidelibus, qui necessari sunt de numero electorum. id habet lib. 4. cap. 1. §. 2. & in minori institutione, cap. 8. §. 4. & sequentibus. TERTIO docet esse præterea quandam Ecclesiam externam, in qua sint boni & mali, &c. vt supra dixerunt Confessionistæ. id habet eodem libro & capite, in sequentibus sectionibus. Idem etiam sentire videtur BYCERVUS, qui in lib. 1. de regno Christi, cap. 5. definit regnum Christi, procurationem salutis electorum Dei, quos Deus in terris colligit. Idem Tilmãnus Heshusius libro de erroribus Pontificiorum, loco 12. & lib. 1. de Ecclesia, cap. 3.

3. p. 105. NOSTRA autem sententia est, Ecclesiam vnã esse, non duas, & illam vnã & veram esse cœterum hominum eiusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum communionẽ colligatam, sub regimine legitimorum pastorum, ac præcipuè vnus Christi in terris Vicarij Romani Pontificis. Ex qua definitione facillè colligi potest qui homines ad Ecclesiam pertineant, qui verò ad eam non pertineant. tres enim sunt partes huius definitionis. PRIMA, professio veræ fidei, Sacramentorum communio, & subiectio ad legitimum pastorem Romanum Pontificem. Ratione PRIMÆ partis excluduntur omnes infideles, tam qui nunquam fuerunt in Ecclesia, vt Iudæi, Turcæ, Pagani; quàm qui fuerunt, & recesserunt, vt hæretici & apostatæ: ratione SECUNDÆ excluduntur Catechumeni & excommunicati, quoniam illi non sunt admissi ad Sacramentorum cõmunionem, isti sunt dimissi: ratione TERTIÆ, excluduntur schismatici, qui habent fidem & Sacramenta, sed non subduntur legitimo pastori.

& ideo foris profitentur fidem, & Sacramenta percipiunt. Includuntur autem omnes alij, etiam si reprobj, scelesti & impij sint.

Atque hoc interest inter sententiam nostram, & alias omnes, quod omnes aliæ requirunt internas virtutes ad constituendum aliquem in Ecclesia, & propterea Ecclesiam veram invisibilem faciunt: nos autem, etsi credimus in Ecclesia inveniri omnes virtutes, Fidem, Spem, Caritatem, & ceteras; tamen ut aliquis aliquo modo dici possit pars veræ Ecclesiæ, de qua Scripturæ loquuntur, non putamus requiri ullam internam virtutem, sed tantum externam professionem fidei, & Sacramentorum communionem, quæ sensu ipso percipitur. Ecclesia enim est cœrus hominum ita visibilis & palpabilis, ut est cœrus populi Romani, vel Regnū Galliæ, aut Respublica Venetorum.

NOTANDVM autē est ex Augustino in breviculo collationis, collat. 3. Ecclesiam esse corpus viuū, in quo est anima & corpus; & quidē anima sunt interna dona Spiritus sancti, Fides, Spes, Charitas, &c. corpus sunt externa professio fidei, & communicatio Sacramentorum. Ex quo fit, ut quidā sint de anima & de corpore Ecclesiæ, & proinde vniti Christo capiti interius & exterius; & tales sunt perfectissimè de Ecclesia; sunt enim quasi membra viua in corpore, quamuis etiā inter istos aliqui magis, aliqui minus vitam participant, & aliqui etiam solum initium vitæ habeant, & quasi sensum, sed non motum, ut qui habent solam fidem sine charitate. **RVR-SVM**, aliqui sint de anima, & nō de corpore, ut Catechumeni, vel excommunicati, si fidem & charitatē habeant, quod fieri potest. **DENIQVE**, aliqui sint de corpore, & non de anima, ut qui nullam habent internam virtutem, & tamen spe, aut timore aliquo temporali profitētur fidem, & in Sacramentis communicant sub regimine pastorum. & tales sunt sicut capilli, aut vngues, aut mali humores in corpore humano.

Definitio igitur nostra solū comprehendit hunc vltimum modum existēdi in Ecclesia, quia hic requiritur ut minimum, ut quis possit dici esse pars visibilis Ecclesiæ. Probandum igitur est ordine, nō pertinere ad Ecclesiam non baptizatos, hæreticos, & apostatas, & excommunicatos, & schismaticos. Deinde pertinere ad Ecclesiam non prædestina-

tos, non perfectos, peccatores etiam manifestos, infideles occultos, si habeant Sacramenta, professionem fidei, & subiectionem, &c.

CAPVT III.

De non baptizatis.

DE INFIDELIBVS NŌ baptizatis sine dubio Paulus loquitur 1. Cor. 5. *Quid enim mihi de iis, qui sunt, iudicare? ubi generaliter eos omnes fidei esse dicit, qui non dederunt nomina sua Christo per Baptismum, sed aliquas alias religiones sequuntur.*

De CATECHVMENIS est paulò maior difficultas, quia fideles, & saluari possunt, si moriantur in eo statu, & tam extra Ecclesiam nemo saluatur, sicut nec extra arcam Noë iuxta illud Concilij Lateranensis cap. 1. *Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur.* nihilominus certum est, Catechumenos nō esse in Ecclesia actu & propriè, sed tantum in potètia, quomodo homo conceptus, sed nondū formatus, & natus, non dicitur homo in potentia. Nam legimus Act. 2. *Qui ergo receperunt Scripturam baptizati sunt, & apposita sunt in die illa anima centum tria millia.* Item Concilium Florentinum in instructione Armenorū, docet, homines fieri membra Christi, ac de corpore Ecclesiæ, cū baptizantur. idem & Patres docent.

Gregorius NAZIANZENSIS oratione in sanctum Laurentium dicit, Catechumenū esse in vestibulo pietatis, nec ad huc posse vocari fidelem, nisi intus ingrediatur per Baptismum. Ioannes CHRYSOSTOMVS hom. 24. in Ioannem dicit, Catechumenum alium esse à fidele, & nihil habere commune cum eo, non ciuitatem, non mensam, &c. TERTULLIANVS libro de præscriptionibus, reprehendit in hæreticis, quòd non distinguant Catechumenos à fidelibus. Cyprianus lib. 12. in Ioan. cap. 50. docet, Catechumenos esse in Ecclesia, quod erant incircumcisi apud Iudæos, qui propterea nō poterant vesci agno Paschali. AVEVSTINVS tract. 4. in Ioannem, & alibi distinguit Catechumenos à fidelibus. quod etiam alij Patres faciunt. Constant autem Ecclesiam esse fidelium congregationem.

Denique

Denique, Catechumeni non habent ius ad vlla Sacramenta, neque ad alia, quæ sunt communia vniuersæ Ecclesiæ. Non igitur actu, & propriè sunt Catechumeni de Ecclesia. Quomodo igitur, inquires, saluantur, si sunt extra Ecclesiam? Auctor libri de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 74. aperte responder, Catechumenos non saluari, Sed hoc nimis durum esse videtur. Cerrè Ambrosius in oratione de obitu Valentiniani disertis verbis affirmat, Catechumenos posse saluari, de quorum numero Valentinianus erat, cùm de hac vita migraret.

ALIA igitur quærenda solutio est. Melchior Canus ait, Catechumenos posse saluari, quia etsi non sunt de Ecclesia, quæ propriè dicitur Christiana, sunt tamen de Ecclesia, quæ comprehendit omnes fideles ab Abel vsque ad mundi consummationem. At non videtur satisfacere. nam post Christi aduentum nulla est vera Ecclesia, nisi illa quæ propriè dicitur Christiana; si ergo Catechumeni de ista nõ sunt, de nulla sunt. RESPONDEO igitur, quod dicitur, extra Ecclesiam neminem saluari, intelligi debere de iis, qui neque re ipsa, nec desiderio sunt de Ecclesia; sicut de Baptismo communiter loquuntur Theologi. Quoniam autem Catechumeni si non re, saltem voto sunt in Ecclesia, ideo saluari possunt. Neque repugnat similitudo arcæ Noë, extra quam nemo saluabatur, etiamsi voto in ea fuisset: nam similitudines nõ in omnibus conueniunt. Quocirca 1. Pet. 3. Baptismus comparatur arcæ Noë: & tamen constat, sine Baptismo in re, aliquos saluari.

AT, inquires, Augustinus tract. 4. in Ioannem dicit, Catechumenos esse in Ecclesia; Verum est, sed ibidem separat eos à fidelibus. Voluit ergo dicere, esse in Ecclesia non actu, sed potentia; quod idem ipse explicuit initio libri secundi de Symbolo, vbi comparat Catechumenos hominibus conceptis, non natis.

CAPVT IV.

De Hæreticis & Apostatis.

HÆRETICOS & Apostatas baptizatos, Alphonsus de Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 24. docet, esse membra & partes Ecclesie, etiam si palam falsam doctrinam profiteantur. Quæ sententia, ut est aperte falsa, ita facillimè refutari potest. PRIMO Scriptura hoc indicat, cum ait 1. Tim. 1. quidam hæc fidem naufragauerunt. Quo loco per metaphoram nauis fragilis, intelligit hæreticos fracta vna parte nauis Ecclesie, quæ ea in mare decidisse. quod etiam significatur illa parabola Domini de reti, quod præ multitudine scindebatur. PRÆTEREA ad Tit. 3. *Hæreticum hominē post vnam & alteram correptionem deuota, sciens, quia subuersus est, quæ inuoluitur, & delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus.* Vbi Apostolus Episcopo præcipit, ut hæreticū vitet, quæ certè non iuberet, si esset intra Ecclesiam. Debet enim pastor non vitare, sed curare eos, qui ad suum gregem pertinent. Et addit rationem, quia talis pertinax hæreticus est, proprio iudicio condemnatus, id est (ut Hieronymus exponit) non eiectus ab Ecclesia per excommunicationem, ut multi alij peccatores, sed ipse se ab Ecclesia eiecit. ITEM 1. Ioan. 2. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis;* id est, ex nobis exierunt, quia erant nobiscum in eadem Ecclesia, sed non erant ex nobis, secundum diuinam electionem, ut Augustinus exponit libro de bono perseuer. cap. 8.

SECUNDO, probatur hoc idem ex cap. 8. & 19. Concilii Nicæni, ubi hæretici dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redire velint, cum certis tamen conditionibus. Item ex Concilio Lateranen. vnde exstat cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, ubi Ecclesia dicitur fidelium congregatio. Constat enim hæreticos nullo modo esse fideles.

TERCIO, ex Patribus, IRENAEVS lib. 3. cap. 3. dicit, Polycarpum multos hæreticos ad Ecclesiam conuertisse, quo sequitur, eos antea fuisse de Ecclesia egressos. TE TULLIANVS libro de præscription. dicit, Marcionem cum ad Ecclesiam redire vellet, conditionem accepisse, ut cetero

ros, quos peruerterat, Ecclesie restitueret. CYPRIANVS in epistola ad Iubaianum, dicit, hæreticos cum sint extra Ecclesiam, tamen vendicare sibi Ecclesie auctoritatem more simiarum; quæ cum homines non sint, tamen homines uideri volunt.

HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos, circa finem: *Sicubi audieris, inquit, eos, qui dicuntur Christi, non à Domino IESU CHRISTO, sed à quoquã alio nuncupari, ut puta Marcionistas, Valentinianos, Monteses, siue Campenses, scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam.* AVGVSTINVS lib. 4. contra Donatistas, cap. 10. dicit, interdum accidere, ut hæreticus foris existens nõ agat contra Ecclesiam, & Catholicus intus existens contra Ecclesiam agat, &c. Et libro de unitate Ecclesie, cap. 4. *Qui non credunt, inquit, Christum in carne uenisse, de Virgine MARIA, ex semine David, aut in corpore ipso resurrexisse, in quo crucifixus & sepultus est, non utique sunt in Ecclesia, &c.*

Accedit postremo, quod cum Ecclesia sit multitudo vnita (est enim populus quidam, siue regnum, siue corpus vnum) & ista vnio præcipuè in professione vnus fidei, & earundem legum ac rituum obseruatione consistat; nulla ratio permittit, ut eos de Ecclesie corpore esse dicamus, qui cum eo nullam omnino coniunctionem habent.

AT CONTRA obiiciunt aliqui. PRIMO, quia Matth. 13. in parabola de zizaniis, in eodem agro inueniuntur tria, granũ, palea, & zizania, quæ significant bonos Catholicos, malos Catholicos, & hæreticos, ut Augustinus exponit q. 11. super Matthæum, & Hieronymus, & Chrysostomus in hunc locũ. Quòd autem ager sit Ecclesia, docet Cyprianus lib. 3. epist. 3. & Augustinus lib. 2. contra Cresconium, cap. 34.

RESPONDEO, aliqui intelligunt per zizania non hæreticos, sed homines malos, qui sunt in Ecclesia. ita Cypr. loco notato, & li. 4. epist. 2. & August. sæpe, non tam ex sua sententia, quàm ex Cypriani mente loquens. Quòd autem Cyprianus per zizania nõ intelligat hæreticos, inde intelligi potest, quod in illis ipsis locis, ubi dicit, zizania esse in Ecclesia, dicit, hæreticos non esse in Ecclesia, & præterea ex intentione Cypriani, qui in illis locis scribit contra Nouatianos, qui uolebant admittere lapsos pœnitentes in Ecclesiam, meruentes,

ne communicarent peccatis aliorum : quibus Cyprianus ostendit ex parabola Domini, in Ecclesia non solum esse homines fortes, sed etiam imbecilles, qui aliquando labuntur, sicut in agro simul cum frumento sunt etiam zizania.

At licet hæc expositio non sit contemnenda, neq; nobis contraria, melius tamẽ respondetur cum Augustino quæst. 11. super Matthæum, per agrum non significari Ecclesiam, sed mundum vniuersum. Dominus enim exponens parabolam ait, ager est mundus. Porro nomine zizaniorum, etsi rectè intelliguntur hæretici, tamen fortè magis ad literam intelligeremus omnes malos in genere, siue sint hæretici, siue non. Scopus enim parabolæ est, ostendere semper in mundo futuros aliquos malos, nec posse vlla humana diligentia mundum purgari ante diem iudicij. Vnde Dominus ait, zizania esse filios nequam, & illos omnes, qui tandem in ignem æternam deiicientur.

SECUNDO, obiiciunt illud 2. Tim. 2. *In magna domo sunt Vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia.* Vbi nomine domus videtur Paulus intelligere Ecclesiam, & nomine vasorum ligneorũ & fictilium hæreticos. Dixerat enim paulo antè: *Quorũ sermo, vt cancer serpit, ex quibus est Hymeneus & Philetus, qui à veritate exciderunt.* Nomine autem domus intelligi Ecclesiam, docet Cyprianus lib. 3. epist. 3. & lib. 4. epist. 2. & Ambrosius in commentario huius loci, & Augustinus lib. 4. de Baptismo, cap. 12.

RESPONDEO, varias hic esse veterum expositiones. VNA est Græcorum, Chrysostomi & Theophylacti, qui nomine domus non intelligunt Ecclesiam, sed mundum, sicut diximus de agro, in quo sunt zizania. ALTERA est Latinorũ, Cypriani, Ambrosij, Augustini, qui nomine domus intelligunt Ecclesiam, & licet Augustinus & Ambrosius per vasa lignea & fictilia velint significari hæreticos; tamen Augustinus idè explicat lib. 3. de Baptismo cap. 19. quomodo sit intelligendum, eos esse in Ecclesia, vbi dicit, eos esse in Ecclesia antequam per obstinationẽ & pertinaciam separentur, & ad hoc tempus respexisse Apostolum; ita vt nõ tam hæretici, quam errantes dicatur esse in Ecclesia. Addit etiam, posse dici, eos esse in Ecclesia, postquam exierunt, propter Sacramentorum administrationem, quia etiam ipsi quædam Sacramenta verè ad-

rè administrant. quod est dicere, eos esse in Ecclesia secundum aliquid, non simpliciter. Ambrosius autem accipit Ecclesiam largo modo, & magis vulgari, quàm proprio, prout videlicet eos omnes complectitur, qui quouis modo nominantur Christiani. Ad quem modum Pagani dicere solent, in cœtu Christianorum multas esse dissentientes opiniones ac sectas.

At secundum Cyprianum (cuius expositionem verioremi puto) per vasa lignea & fictilia non intelliguntur hæretici, sed infirmi fideles, ac debiles, qui facillè seducuntur. Quod enim ait Apostolus; In magna domo sunt vasa aurea, &c. nō refertur ad illud, quorum sermo, vt cancer serpit, ex quibus sunt Hymenæus & Philetus, qui à veritate exciderunt: sed ad illud; Et subuerterunt quorundam fidem. Vult enim Apostolus dicere, quod si illi quosdam subuerterunt, non propterea periculum est, ne omnes subuertantur. Nam in Ecclesia sunt fortes, & sunt debiles, &c.

SED, IN QVIBUS, Augustinus, qui intelligit per vasa lignea & fictilia hæreticos, dicit, se permotum ad hoc sentendum ex verbis Cypriani in epistola ad Antonianum, quæ est secunda lib. 4. RESPONDEO, Augustinum existimauisse à Cypriano referri illa verba Apostoli: *In magna domo sunt vasa aurea, &c.* ad illa: *Quorum sermo, vt cancer serpit*, sicut ipse referebat. Ceterum Cypriani verba nihil tale sonant; & sanè Cyprianum non voluisse dicere, hæreticos esse in Ecclesia, patet ex eadem epistola, vbi apertè dicit, Nouatianum, quia hæreticus est, extra Ecclesiam esse.

Argumentum TERTIVM, hæreticos Ecclesia iudicare & punire potest, igitur sunt intus: *Nam quid mihi est*, inquit Paulus, I. Corinth. 5. *de iis, qui foris sunt, iudicare?* Præterea hæretici retinent characterem Baptismi, & sacerdotij; igitur sunt Christiani, & Sacerdotes.

RESPONDEO, hæreticos, licet nō sint de Ecclesia, tamen debere esse; & proinde ad eam pertinere, vt oues ad ouile, vnde fugerūt. Sicut solet dici, ista ouis est illius ouilis, quando ramentum vagatur extra ouile. Potest autem Ecclesia iudicare de iis, qui re ipsa intus sunt, vel certè esse debent, sicut pastor reuera potest ouem, quæ extra ouile errat per montes, cogere iterum ad ouile: & Imperator potest desertorem mi-

litia, qui transfugit ad castra hostium, vi cogere ad suacastra, aut etiam suspendere. Apostolus autem loquitur de iis, qui ita foris sunt, ut nunquam fuerint intus.

Ad illud de characterē dico, hæreticos retinere extra Ecclesiam characteres illos indelebiles, sicut retinent oues perditæ characterem inustum in dorso, & desertores militiæ signa militaria: sed non propterea sunt de Ecclesia, quia non sufficiunt characteres illi ad constituendum aliquem in Ecclesia; alioqui etiã in inferno esset Ecclesia. Et tamē S. Thomas 3. part. quæst. 8. art. 3. dicit, damnatos nec actu, nec potentia esse membra Christi. Præterea, nō propriè vnit character hominem cum capite, sed est signum potestatis & vnionis cuiusdam, & ideo in inferno, illo signo cognoscuntur, qui fuerunt membra Christi. Quod autem non vniat, patet; nam non vnit exterius, cum sit res inuisibilis: nec interius, cum non sit actus, nec habitus operatiuus. Vnde S. Thomas primam vnionem internam ponit in fide.

CAPVT V.

De Schismaticis.

DE SCHISMATICIS nonnulli Catholicorum dubitant, an sint de Ecclesia: immò esse eos de Ecclesia affirmat Alphonsus de Castro loco notato. Sed facillè est contrarium ex sacris literis, & Patrum traditione docere. Nam in primis cum dicitur Luc. 5. scindebatur autem rete, per scissionem retis, & egressionē piscium ex reti, intelliguntur schismata Ecclesiæ, & egressio hæreticorum & schismaticorum de Ecclesia, ut exponit Augustinus tract. 122. in Ioannem.

Præterea Scriptura vocat Ecclesiam: Vnum ouile, Ioan. 10. Vnum corpus, Rom. 12. Vnam sponsam, & nam amicam, & nam columbam, Cant. 6. Schisma autem scindit id, quod erat vnū, in partes, ut patet ex ipso nomine. Nam σχίσμα, scindere est, & ῥαγάδι, scissura: ergo schismatici non sunt in Ecclesia, nec de Ecclesia nam pars scissa à corpore, non est amplius pars eius corporis. Vnde pulchrè Cyprianus libro de vnitate Ecclesiæ dicit, Ecclesiam significari per vestem Christi inconsultilem,

eilem, quæ scissa non fuit, vt intelligeremus Ecclesiam scindi posse, sed non eo modo, quo scinduntur vestes, ita vt omnes partes æquè maneant partes vestis: sed quomodo scinditur ramus ab arbore, qui statim moritur, arbore vivente; & riuus à fonte, qui mox arefcit, fonte fluente; & radius à sole, qui continuò deficit, sole, vt erat, permanente. Vel si contendas, partem scissam ab Ecclesia, esse etiam Ecclesiam quãdam, multas Ecclesias facies, quod est contra Scripturas paulò antè notatas.

Probatur SECUNDO ex decretis Pelagij Papæ, qui ex professo probat, schismaticos non esse de Ecclesia, 24. q. 1. can. Pudenda, & can. Schisma. Accedit etiam testimonium totius Ecclesiæ, quæ in Parasceue orat pro hæreticis & schismaticis, vt eos Deus ad Ecclesiam Catholicam reuocare dignetur. Quod certè non faceret, si eos in Ecclesia esse crederet. Huc etiam pertinet testimonium Catechismi Romani, cuius non est exigua auctoritas in Ecclesia Dei. Difertis autem verbis Catechismus prædictus in explicatione Symboli Apostolici, schismaticos ab Ecclesia separat.

Probatur TERTIO ex Patribus. IRENAEVS lib. 4. cap. 62. posteaquam dixerat in superioribus capitibus, virum spirituales iudicare omnes hæreticos & schismaticos, & enumerauerat in particulari multas hæreses, & subiunxerat de schismate propriè dicto, concludit in summa: *Indicabit, inquit, omnes eos, qui sunt extra Veritatem, id est, extra Ecclesiam.* S. CYPRIANVS lib. 4. epist. 9. ad Florentium Papianum: *Ecclesia, inquit, est plebs sacerdoti adunata, & pastoris suo grex adherens. Vnde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo, & si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse, &c.* At certè schismatici cum Episcopo non sunt, igitur nec in Ecclesia sunt.

CHRYSOSTOMVS homil. 3. in epistolam primam ad Corinthios: *Schismatis, inquit, significantia satis eos arguit, vel potius satis est eius appellatio, qua vehementer eos tangat. Non enim plures integra partes factæ sunt, & una perit. Si quidem integris Ecclesiis multas eas constituerent.* Et homil. 11. in epistolam ad Ephesios docet, *schismaticos similes esse manni à corpore præcisæ, quæ mox desinit esse membrum; & ibidem dicit, schismaticos in altera esse Ecclesia,*
licet

licet in fide & dogmatibus cum vera Christi Ecclesia consentiant.

HIERONYMVS in caput primum Amos: *Schismatici, inquit, separant quidem deceptam multitudinem ab Ecclesia Dei; tamen hoc non faciunt crudelitate, qua heretici, etc.* Et in cap. 3. ad Titum: *Inter haresim, inquit, & schisma hoc interesse arbitramur, quod haresis peruersum dogma habeat: schisma propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separet.* Vbi nota illud; *Pariter.* AVGVSTINVS libro de fide & Symbolo, cap. 10. *Credimus, inquit, & sanctam Ecclesiam, & ique Catholicam; nam & heretici, & schismatici congregationes suas Ecclesias vocant: sed heretici de Deo falsa sentiendo ipsam fidem violant, schismatici autem dissensionibus iniquis à fraterna caritate disiliunt, quamuis ea credant, qua credimus.* Quapropter nec hereticus pertinet ad Ecclesiam Catholicam, quoniam diligit Deum, nec schismaticus, quoniam diligit proximum.

OPTATVS lib. I. contra Parmenianum, de schismaticis loquens: *Deserta, inquit, matre Catholica, impij filij dum furas excurrunt, & se separant, & vos fecistis, à radice matris Ecclesia inuidia faucibus amputati, errando rebelles abscedunt.* Et lib. 2. comparat schismaticos cum ramis, riuulis, & riuis præcis ab arbore, fonte, sole. FVLGENTIVS de fide ad Petrum, c. 38. & 39. *Firmissimè tene, inquit, & nullatenus dubites, non solum Paganos, sed etiam Iudæos, hereticos, & schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam, presentem finiunt, & in ignem aeternum sturos.* Denique idem habent THOMAS VValdensis tomo 1. lib. 2. cap. 9. doctrinalis fidei antiquæ; Ioannes DRIEDOLIB. 4. de Scripturis & dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 2. part. 2. & alij ex recentioribus.

Probatur VLTIMO ratione; nam de ratione Ecclesie est, vt sit vna vnione membrorum inter se, & cum suo capite; hanc autem vnionem schismaticus tollit, dum se à communione capitis, & aliorum membrorum separat. Quod autem vnitas essentialis Ecclesie consistat in illa coniunctione membrorum inter se, & cum capite, probatur; nam multiplex vnitas inuenitur in Ecclesia. PRIMA est vnitas ratione eiusdem principij, id est, Dei vocantis, Ioan. 6. *Nemo venit ad me, &c.* SECUNDA vnitas ratione eiusdem vltimi finis,

finis, quod significatum est Matth. 20. in illo vno denario omnibus operantibus promisso. TERTIA est ratione eorumdem mediorum, id est, Fidei, Sacramentorum, Legum, iuxta illud Ephes. 4. *Vna Fides, & unum Baptisma.* QUARTA est ratione eiusdem Spiritus sancti, à quo tanquam externo & separato Rectore vniuersa Ecclesia gubernatur, I. Corinth. 12. *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* QUINTA est ratione eiusdem capitis, tanquam interni & coniuncti Rectoris; omnis enim Ecclesia eidem Christo, & eius Vicario tanquam capiti paret, Ephes. primo: *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam.* Et Ioannis ultimo: *Simon Petre, pasce oues meas.* SEXTA est ratione connexionis membrorum inter se, & præcipuè cum capite, vt est principale membrum, Roman. 12. *Vnum corpus sumus, alter alterius membra.*

Iam verò inter has vnitates, illæ, quæ faciunt propriè Ecclesiam vnã, sunt duæ vltimæ. nam per Primam, Ecclesia non tam est vna, quàm ex vno. Per Secundam, non tam est vna, quàm ad vnum. Per Tertiam, non tam est vna, quàm per vnum. Per Quartam, non tam est vna, quàm sub vno. Per Quintam & Sextam, propriè est vna, id est, vnum corpus, vnus populus, vna societas. SCHISMA autem opponitur his vnitatibus postremis; tunc enim est schisma, quãdo vnum membrum non vult amplius esse membrum illius corporis, nec sub illo capite; quare tollit vnitatem essentialem, atque Ecclesiam ipsam: Schismaticus igitur non est de Ecclesia.

At obiiciunt PRIMÒ. Ecclesia est Catholicorum congregatio, vt Papa Nicolaus definit de consecrat. distinct. prima, cano. Ecclesia: At schismatici sunt Catholici, igitur sunt de Ecclesia. RESPONDEO primò, schismaticos etsi fidem Catholicam habeant, tamen non propriè dici Catholicos, nisi eam fidem in Ecclesia Catholica profiteantur, vt patet ex Augustino & Optato locis notatis. Secundò dico, non esse plenam definitionem Nicolai Papæ: neque eum voluisse definire Ecclesiam, sed tantùm excludere hæreticos ab Ecclesia. Sicut etiam Innocentius fecit, cum ait, Ecclesiam esse fideliũ congregationem, cap. Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica.

SECUN-

» SECUNDO obiiciunt. Schismatici etsi nolint subesse Pon-
 » tifici, tamen volunt subesse Christo summo capiti; & licet
 » nolint communicare huic Ecclesiæ, quæ est in terris, tamen
 » volunt communicare Ecclesiæ, quæ est in cælis, quæ est me-
 » lior pars Ecclesiæ; non igitur tollunt Ecclesiæ vnitatem, nec
 » sunt absolutè extra Ecclesiam. Et cõfirmatur argumentum
 » à simili. Nam si quis non vellet esse sub Episcopo suo parti-
 » culari, nec communicare cum Ecclesia particulari, quæ sub
 » illo Episcopo est, & tamè vellet esse sub Romano Pontifice,
 » & communicare cum Ecclesia vniuersali, is non posset dici
 » esse extra Ecclesiam.

RESPONDEO, neminè posse, etiamsi velit, subesse Christo,
 & communicare cum Ecclesia cælesti, qui non subest
 Pontifici, & non communicat cum Ecclesia militante. Chri-
 stus enim ait: *Qui vos audit, me audit, Luc. 10.* Et præterea,
 Christus est summum caput, quoad influxum interiore,
 ipse enim influit in sua membra sensum & motum, id est, fi-
 dem & caritatem: ita Papa in Ecclesia militante est summum
 caput, quoad influxum exteriorem doctrinæ fidei & Sacra-
 mentorum. Ecclesia quoq; triumphans vnita est, immò potius
 vna cum militante, & proinde nemo potest velle separari
 ab vna, quin separetur ab altera.

Ad confirmationem similiter respondeo, eum, qui separa-
 rat se ab Ecclesia & Episcopo particulari, necessariò separari
 ab Ecclesia & Episcopo vniuersali; nisi fortè ideo se aliquis
 separet ab Ecclesia & Episcopo particulari, quòd illa Eccle-
 sia & ille Episcopus hæretici aut schismatici sint. Rectè enim
 CYPRIANVS lib. 4. epist. 9. *Frustrà, inquit, sibi blandimur
 ij, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt,
 et latenter apud quosdam communicare se credunt, cum
 Ecclesia, quæ Catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa
 sed sit vsq; connexa, & coherentium sibi inuicem
 Sacerdotum glutino
 copulata.*

CAPVT VI.

De excommunicatis.

DE EXCOMMUNICATIS, quòd in Ecclesia nò sint, docent Catechismus Romanus in explicat. Symboli; Thomas VValdésis tom. I. lib. 2. cap. 9. doct. fid. antiquæ; Ioannes de Turrecremata lib. I. cap. 3. summæ de Ecclesia; Ioannes Driedo lib. 4. cap. 2. part. 2. de Script. & dogmatibus Ecclesiasticis, & alij nonnulli. Et probatur PRIMO ex illo Matth. 18. *Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Vbi Dominus de excommunicatis loquitur secundum omnium expositionem. *At Ethnici non sunt de Ecclesia. Item ex illo I. Cor. 5. Cur non magis luctum habuistis, & tollatur de medio Vestri, qui hoc opus fecit? Et infra: Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Item: Auferte malum ex vobismetipsis, &c.* Quibus omnibus verbis describit Apostolus, quid sit excommunicari. iubet enim excommunicari eum, qui vxorem patris sui habuerat.

SECUNDO, probatur ex Iure canonico, II. q. 3. can. Canonica instituta, & sanctorum Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei Violatores, auctoritate Dei & iudicio sancti Spiritus, à gremio sanctæ matris Ecclesie, & à consortio totius Christianitatis eliminamus.

TERTIO, ex Patribus. EVSEBIUS lib. 5. historię, cap. 24. narrans, quemadmodum Victor Papa excommunicauerat omnes Asianos: *Literas, inquit, mittit, quibus omnes simul absq; discretionem ab Ecclesiastico fœdere segregaret.* Et infra: *Irenæus, inquit, Victorem arguit, quòd non recte fecerit, abscondere à corporis vnitatem tot & tantas Ecclesias Dei.* EPIPHANIVS hær. 42. quæ est Marcionis, loquens de Marcione, qui antequam esset hæreticus, virginitatis professor erat, & tamen corrupit mulierem, quæ virginitatem quoq; profitebatur, & ideo à patre suo excōmunicatus fuit: *A proprio, inquit, patre ab Ecclesia eicitur. Erat enim pater ipse propter excellentem pietatem illustris, et in Episcopatus ministerio honeste & iuens perseuerabat.*

HILARIUS in cap. Matth. 18. in illud: *Sit tibi sicut Ethnicus*

nicus

nicus & *Publicanus*, dicit, Deum sic egisse cum populo Israel, ut Christus monet agendum. PRIMO enim corripuit populum inter se & ipsum solum, quando apparuit illis cum maiestate in monte Sinai. SECUNDO, adhibuit secum duos testes, id est, Legem & Prophetas. TERTIO, dixit Ecclesie, id est, misit Christum summum Præsulem Ecclesie, qui Iudæos obiurgaret. ULTIMO, cum illi Ecclesie Præsulem non audirent, neglexit eos, ac deseruit, ut Ethnicos & Publicanos. Quibus verbis ostendit, fieri sicut Ethnicum & Publicanum, quod fit per excommunicationem, esse, eiici de populo Dei, & non amplius à Deo gubernari peculiari illa providentia, qua gubernatur Ecclesia.

CHRYSOSTOMVS & Theophylactus in hunc locum exponunt, eiici de Ecclesia, quod hinc dicitur, fieri ut Ethnicum & Publicanum. HIERONYMVS in caput tertium Titum, dicit, alios peccatores per Episcoporum excommunicationem propelli extra Ecclesiam, quo per se ipsos sponte eunt hæretici & schismatici. AVGVSTINVS lib. de veritate Ecclesie, capite ultimo, dicit, excommunicari esse visibiliter præcidi à corpore Ecclesie. Item lib. de correptione & gratia, cap. 15. dicit, per excommunicationem separari à corpore quibus sanis morbidam, ne per plures serpent dira contagia. Citatur etiam ex Augustino hæc sententia, II. quæ sit. *Omnis: Omnis Christianus, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satana traditur. Quomodo? quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus.* Cui sublebit Anselmus, qui in cap. 5. primæ ad Corinthios, dicit, tradere hominem Satanae, esse per excommunicationem eum de Ecclesia pellere.

F. Probatur ULTIMO ratione. PRIMO, per excommunicationem priuantur homines omni commercio spirituali, quod habent homines Ecclesie inter se, ut docet Tertullianus in Apologet. cap. 39. igitur non sunt amplius in commercio Ecclesie. Quid enim est, ciuem aliquem priuari ciuitate, nisi priuari omni commercio, quod est inter homines illius ciuitatis? SECUNDO, excommunicatio eum locum habet in Ecclesia, quem pœna mortis habebat in Testamento veteri & quem habet in temporalibus Rebus publicis: at per mortem separatur homines planè à tota Republica. Augustinus
quæ

quæst. 39. in Deuter. Hoc, inquit, nunc agit in Ecclesia excommunicatione, quod agebat tunc interfectio. Vbi cōfert quod dicebatur Deuter. 24. *Auferes malum de medio tui, cū eo, quod dicit Apostolus I. Cor. 5. Aufer te malum ex vobis ipsis.* TERTIO, nulla est pœna grauior, quam Ecclesia infligere possit, excommunicatione, vt B. Augustinus docet, libro de correptione & gratia, cap. 15. ergo per excommunicationem eiicitur homo de Ecclesia. Nam grauius est proiici de Ecclesia, quàm quælibet pœna, quæ de manentibus in Ecclesia sumitur. QUARTO, excommunicatione non potest ferri, nisi in contumaces & incorrigibiles, vt B. Augustinus docet libro de vera religione, cap. 6. Et idem etiam omnes Theologi deducunt ex illo Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus.* Igitur excommunicatione est eiectio de Ecclesia; si enim excommunicatione esset pœna aliqua infra eiectionem, ferretur etiam quandoque in homicidas, adulteros, & alios facinorosos, licet non contumaces. Adde, quod cū absoluantur excommunicati, dicitur: *Restituo te vnitati Ecclesie, & membrorum participationi.* Quod signū est perspicuum, excommunicatum separatam fuisse ab Ecclesie vnitatem.

At contra obiiciunt, PRIMO, potest homo excommunicatus retinere Baptismum, fidei professionem, & subiectionem Prelatis legitimis, atque aded esse amicus Dei, si nimirum sit iniuste excommunicatus: potest etiam iuste excommunicatus pœnitentiam agere, & habere illa tria antequam absoluaatur; igitur in Ecclesia erit, etiam manens excommunicatus.

RESPONDEO, talem esse in Ecclesia animo, siue desiderio, quod sufficit illi ad salutem, non tamen esse corpore, siue externa cōmunicatione, quæ propriè facit hominem esse de Ecclesia ista visibili, quæ est in terris. Augustinus lib. de vera religione, cap. 6. *Sape etiam sinit diuina prouidentia expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam, vel iniuriam suam cū patientissimè pro Ecclesia pace rulerint, neq; illas nouitates, vel schismatis, vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines quàm vero affectu, et quantæ sinceritate caritatis Deo seruendum sit. Hos coronat in occulto Pater in occulto videns.*

SECUNDO obiiciunt, quia Augustinus libro contra Donatistas, post collationem, cap. 20. dicit: *Neque enim à populo Dei separamus, quos vel degradando, vel excommunicando ad humiliorem penitendo locum redigimus.*

RESPONDEO, suspicor locum esse corruptum, & legendum esse: Neque enim à populo Dei non separamus. Nam statim sequitur: *Et ubi hoc facere, pacis & tranquillitatis Ecclesia grata non permittitur, non tamen id Ecclesiam negligimus, sed toleramus quia nolumus, ut pernamus quò volumus, stantes cautela precepti Domini, cum soluerimus ante tempus colligere zizania, simul erant & triticum.* Quòd si locus hic non sit corruptus, responderi potest, per populum Dei hoc loco non intelligi iam Ecclesiam militantem, sed absolutè numerum omnium saluandorum; siue sint in Ecclesia, siue esse possint. Non enim per excommunicationem intendunt Pastores separare homines à numero saluandorum, sed potius ea correptione iuuare eorum salutem.

TERTIO, excommunicatio est medicina quædam spiritalis, instituta in utilitatem eorum, qui excommunicati. Vnde Apostolus 2. Thess. ult. ait: *Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne cõmisceaminius illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite, ut fratrem.*

RESPONDEO, excommunicatio etiam si abscindit hominem ab Ecclesia, tamen non aufert potentiam, ut non possit iterum inseri in Ecclesiam is, qui præcisus est, si pœnitentiam agere velit. Idcirco Ecclesia per excommunicationem separat quosdam à suo corpore, sed in utilitatem eorum, qui cupit eos illa confusione humiliari, & humiliatos iterum in suum corpus recipere.

CAPVT VII.

De prædestinatis.

AM VERO, quòd non soli prædestinati, sed etiam reprobis ad Ecclesiam pertinere possint, contra VViclefsum, & Hufum, & Calvinum, probatur primo ex parabolis Domini apertissimis. Comparat

erunt enim Ecclesia Matt. 3. *areæ: Permundabit, inquit, aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Certè nomine areæ non potest intelligi, nisi Ecclesia, in qua tamen inveniuntur paleæ, quæ si comburentur igni inextinguibili, certè non significant electos. I T E M Matth. 13. comparatur *sagenæ missæ in mare*, ex omni genere piscium congreganti, quorum tandem aliqui mittuntur in caminum ignis, qui certè nõ erant de prædestinatis.

Item Matth. 22. comparatur conuiuio nuptiali, ad quod intrauerunt boni & mali, & postea mali non habentes vestem nuptialem, proiiciuntur in tenebras exteriores, & ideo concludit Dominus: *Multi sunt vocati, pauci electi; id est, multi sunt in Ecclesia, quæ est euocatio quædam, siue cœtus vocatorum, qui tamen non sunt de electis.* I T E M Matth. 25. comparatur *decem virginibus*, quarum quinque prudentes intrabunt in die iudicij cum sponso ad nuptias, quinque fatuæ excludentur. Et ibidem comparatur ouili, in quo sunt oues & hædi; & illæ, Domino ipso explicante, significant electos, isti reprobos. *Primæ ad Cor. 5. Paulus iuber expelli de Ecclesia incestuosum; & tamen non poterat illum facere reprobum ex prædestinato, immò nec volebat; nam eiecit illum, ut humiliatus rediret, & saluus fieret in die Domini, ut ibidem dicitur.* I T E M 2. Timoth. 2. *In magna autem domo sunt vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia, quædam in gloriam, & quædam in contumeliam.* Nec dubium esse videtur, quin vasa in gloriam sint electi; vasa in contumeliam reprobi, etiamsi in eadem domo sint.

Confirmatur hoc idem ex CYPRIANO libro 3. epist. 3. & libro 4. epistol. 2. qui apertissimè docet, in eadem Ecclesia esse triticum, & zizania, & vasa aurea, & lignea, cum certum sit, zizania comburenda, & lignea vasa esse in contumeliam. Item ex AVGVSTINO, qui tract. 45. in Ioannem: *Secundum præscientiam, inquit, & prædestinationem, quàm multa oues foris, quàm multi lupi intus? Vbi prædestinatos multos dicit esse extra Ecclesiam, & reprobos multos intra Ecclesiam. quod idem repetit libro 2. contra Cresconium, cap. 34.*

2. ACCEDANT præterea exempla Pauli & Iudæ. Nam **an**nes Hufs dicebat, Paulum semper fuisse de Ecclesia, **nu**nquam fuisse de Ecclesia. Ipse autem Paulus 1. Tim. 1. Galat. 1. & 1. Cor. 15. affirmat, se persequutum esse Ecclesiam Dei, & idem de eo affirmat Lucas Actor. 9. Quæro igitur, **n** illa Ecclesia, quam Paulus persequatur, erat vera Dei Ecclesia, vel non: si vera, igitur Paulus aliquando non fuit membrum veræ Ecclesiæ. quomodo enim erat de illa Ecclesia, quam totis viribus oppugnabat? si non erat illa vera Ecclesia, ergo mentiuntur Paulus & Lucas, cum eam absolute Dei Ecclesiam vocant.

Quare beatus AUGUSTINVS serm. 1. de conversione sancti Pauli, rectè docet, Paulum, licet prædestinatum, præfuisse lupum, deinde ouem. Et CHRYSOSTOMVS hom. 6. in secundam ad Timotheum, dicit, Paulum fuisse vas fictile, sed esse versum in aureum; & Iudam fuisse vas aureum, sed conuersum in fictile. Porro Iudas reprobus erat, ut patet ex Actis Apostolorum primo; & tamen de vera Ecclesia aliquando fuit; nam, ut dicitur ibidem, fuit Apostolus ex decem, & Episcopus vocatus à Dauid Propheta, Psal. 135. quæ non possunt esse vera, nisi aliquando de Ecclesia fuerint. Vnde Augustinus in Psal. 3. dicit, Iudam filium Christi fuisse, & tamen persequutum esse patrem suum, quomodo Absalon persequatur Dauidem. Et libro de vnitare Ecclesiæ capite 13. dicit, Iudam in Ecclesia fuisse, in qua erant ceteri Apostoli.

3. ACCEDAT quoque ratio; nam si sola prædestinatio faciat hominem esse de Ecclesia, sequitur Turcas, Iudæos, hæreticos, & quoslibet impios, si prædestinati sint, nunc esse de Ecclesia, & vna membra Christi; & contra, quoslibet sanctos & pios baptizatos, si non sint prædestinati, non esse de Ecclesia, nec de corpore Christi: at utrumq; est falsissimum contra expressas Scripturas. Nam quod non baptizati hæretici non sint de Ecclesia, supra ostendimus: quod autem **n** impij non sint vna membra, dicitur Rom. 8. Qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius, nimirum viuum membrum. Quod autem impij non habeant Spiritum Christi, sed Spiritum Diaboli, patet ex operibus eorum. Non enim sunt casti, casti, &c. quæ sunt opera Spiritus; sed sunt adulteri, homicidæ, &c.

homicidæ, blasphemæ, &c. quæ sunt opera carnis, ad Gal. 6. E contrario autem, quod omnes pij baptizati sint membra Christi, habetur 1. Cor. 12. *Omnes nos uno spiritu in unum corpus baptizati sumus.* Et Gal. 3. *Omnes enim filij Dei estis per fidem in Christo Iesu; quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Et tamen non est credibile omnes Corinthios & Galatas fuisse prædestinatos.

Denique AUGUSTINVS in epistola ad Dardanum: *In compagem, inquit, Christi, tanquam in viuam structuram templi Dei, quæ est Ecclesia, nati homines, non ex operibus iustitiæ, quæ fecerunt, sed renascendo per gratiam transferuntur, tanquam demissa ruina ad adificij firmamentum.* Et libro 2. contra Grelconium, cap. 21. ostendens impios non pertinere ad membra viuæ Christi: *Absit, inquit, ut intrare possint limites horti conclusi, cuius ille custos est, qui nõ potest falli: qui tamen si consentitur, et corriguntur, tunc intrat, tunc mundantur, tunc in arboribus horti conclusi, tunc in membris vnica columba numerantur.*

Probatur VLTIMO ex incommodis; nam si soli prædestinati essent de Ecclesia, omnia essent incerta. nam nemo tunc cognosceret fratres suos, & nec pastores cognoscerent oues suas, nec ab illis cognoscerentur; cum nemo sciat qui sint prædestinati: & præterea nemo sciret, quæ sint veræ Scripturæ, quæ vera Sacramenta, quæ vera fides, &c. omnia enim pendent ex testimonio veræ Ecclesiæ.

At contra obiiciunt, PRIMO illud Cantic. 4. *Hortus conclusus, fons signatus, puteus aqua viuæ, &c.* quæ sine dubio dicuntur de Ecclesia; & tamen exponit Augustinus illa omnia de solis electis, lib. 5. de Baptismo, cap. 27.

Respondeo PRIMO, sæpe Scripturam per figuram intellectiõis attribuere aliquid toti, quod solum conuenit parti. sicut Matth. 27. dicuntur latrones, qui erant cum Domino crucifixi, blasphemasse contra eum, cum tamen constet ex Luc. 23. vnum tantum eorum blasphemasse. & Philip. 2. *Omnes quæ sua sunt quarunt.* Et tamen tales non erant permulti sancti, qui tunc viuebant, & præcipuè Philippenses. SECVNDO dico, quæ dicuntur in Canticis de sponsa, non necessariò intelligenda esse de Ecclesia. quidam enim ea intelligunt de Ecclesia, quidam de B. Virgine, quidam de qua-

libet anima perfecta, quod probabilius videtur. nam cap. 6 dicitur: *Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suae, electa genitrici suae.* Quo loco per vnicam illam sponsam intelligas Ecclesiam, quid intelliges per reginas, concubinas, & adolescentulas, quas omnes fouet sponsus & diligit: igitur per matrem intelligitur Ecclesia, per reginas, concubinas, & adolescentulas intelliguntur animae imperfectiores, fideles tamen & bonae. Dicitur enim cap. 1. *Propterea adolescentula dilexerunt te.* at per vnicam, perfectam, sponsam, & columbam intelligitur anima perfecta. Sic etiam in eo quod dicitur cap. 2. *Sicut lilius inter spinas, sic amica mea inter filias.* Si per amicam intelligas Ecclesiam, quid intelliges per ceteras filias? num conuersionem infidelium? absit. loquitur igitur de anima perfecta, quae inter multas peccatrices in eodem horto Ecclesiae commoratur. Augustinus epist. 48. *Dicuntur, inquit, spinae propter malignitatem morum; dicuntur filiae, propter communionem Sacramentorum.*

- » Argumentum SECVNDVM. Arca Noë figura fuit Ecclesiae, vt Augustinus docet lib. 5. de Baptismo, cap. vlt. *ar in Arca non fuerunt nisi qui saluandi erant ex aquis; ergo in Ecclesia non sunt nisi praedestinati.*

RESPONDEO, similitudines non in omnibus conueniunt, alioqui omnis baptizatus esset etiam praedestinarus, quod I. Petri 3. comparatur Baptismus cum Arca Noë. & non solum boni, sed etiam mali saluarentur, quia in Arca saluati sunt animalia munda, & immunda. in eo igitur Arca conuenit cum Ecclesia, quod sicut extra Arcam nemo saluatus fuit, ita nec extra Ecclesiam, vt Augustinus loco notato, Ciprianus libro de vnitae Ecclesiae, & Hieronymus in epistola ad Damasum, de tribus hypostasibus, docent. nec est quae differenda alia similitudo.

- » Argumentum TERTIVM. Christus uon est caput, & si eius Ecclesiae, quam saluabit, & quam exhibebit sibi die iudicij gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, vt dicitur Ephes. 5. at soli praedestinati erunt saluati, & gloriosi; igitur soli praedestinati ad Ecclesiam Christi pertinent.

RESPONDEO

RESPONDEO, cum dicitur, Christus non est caput, nisi eius Ecclesie, quam saluabit. illud; *Eius Ecclesia*, potest significare, eius partis Ecclesie, quam saluabit, & tunc propositio est falsa. nam est caput totius corporis sui, licet quaedam membra desitura sint esse membra, & in æternum peritura. Potest etiam significare illud; *Eius Ecclesia*, totam Ecclesiam, ut distinguitur ab aliis congregationibus infidelium, & tunc propositio est vera, sed cōsequētia est mala. Quamuis enim aliqua membra huius Ecclesie non saluentur, non propterea sequitur, Christum non saluare Ecclesiam suam, cuius est caput.

Argumentum QUARTVM. Corpus mysticum simile est corpori vero, sed totum corpus Christi verum cum omnibus suis partibus saluum, & gloriosum est; igitur etiam corpus mysticum in omnibus suis membris & partibus saluari debet.

RESPONDEO primò, similitudines non in omnibus conuenire. Secundò, sicut corpus Christi verum, saluum est & gloriosum, quoad omnes partes formales, non tamen quoad omnes materiales: fluebant enim & mutabantur in Christo partes materiales, ut in nobis fieri videmus: ita etiam corpus mysticum saluum futurum est, quoad omnes partes formales, quæ sunt Apostoli, Prophetæ, Pastores, Doctores, &c. ex omni enim genere hominum aliqui saluantur, non tamen quoad omnes partes materiales, quæ sunt homines singulares.

Argumentum QUINTVM. Ecclesia est vnum ouile, Ioan. 10. at oues non sunt nisi prædestinati, ut Augustinus docet tractatu 45. in Ioannem; igitur soli prædestinati sunt de Ecclesia.

RESPONDEO, nomen ouis in Scripturis interdum significare solos prædestinatos, ut Matth. 25. vbi separantur oues ab hædis, & Ioann. 10. *Oues mea Vocem meam audiunt.* Interdum tamē significare omnes in genere tam bonos, quā malos, qui sunt in Ecclesia, ut Ioann. vlt. *Pasce oues meas.* Et Psalm. 73. *Iratus est furor tuus super oues pascua tua.* Et Ezech. 34. describuntur oues Dei, aliæ pingues, aliæ macilentæ, aliæ sanæ, aliæ ægrotæ, &c. & quidem secundum hanc significationem argumentum non habet vllam vim. A T

secundum priorem respondemus, in ouili nō esse solas oues, sed etiam hēdos, vt patet Matth. 25. vbi separantur oues ab hēdis, cū antea simul fuissent in eodem ouili. Quile autē dicitur, & si non solas oues contineat, à meliore parte. Quē admodum Roma dicitur ciuitas, licet etiam multos non oues complectatur.

» Argumentum SEXTVM Ioan. 10. *Alias oues habeo quas non sunt ex hoc ouili.* Et Ioann. 11. *Iesus moriturus erat pro gente, & non solum pro gente, sed etiam vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum.* In quibus locis prædestinati dicuntur oues, & Filij Dei, etiam cū in erroribus gentilitatis versarentur. quare prædestinati semper sunt de Ecclesia. Item 2. Tim. 2. *Firmum Dei fundamentum stat habens signaculū hoc, nouit Dominus, qui sunt eius.* Et 1. Ioan. 2. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent nobis, mansissent vti que nobiscum.* Igitur etiam antequam exirent, non erant ex nobis, sed videbantur esse. Et confirmatur ex Augustino libro de corrept. & gratia, cap. 9. vbi citans loca citata, sic ait: *Quidam, inquit, Filij Dei, proprie susceptam vel temporaliter gratiam, dicuntur à nobis, nec sunt tamen Deo.* Et infra: *Ex nobis, inquit, exierunt, sed non erant ex nobis, hoc est, & quando videbantur in nobis, non erant nobis. Item, non erant filij, etiam quando videbantur in professione, & nomine filiorum.* Et infra: *Quia ergo non habuerunt perseuerantiam, sicut non verè discipuli Christi, si non verè Filij Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur.* Præterea lib. 3. doctrin. Christ. cap. 32. arguens Ticonium, qui vocauerat corpus Domini mysticum, id est, Ecclesiam, corpus bipertitum: *Non ita, inquit, debuit appellari, non enim reuera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.*

RESPONDEO, notandas esse pro explicatione horum locorum duas distinctiones. PRIMA est, hominem posse dici Christi ouem, filium, membrum, duobus modis; vno modo secundum prædestinationem; altero modo secundum præsentem iustitiam. Hæc distinctio habetur apud Paulum, nam Roman. 8. dicit: *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et tamen 2. Tim. 2. dicit de prædestinatis: *Nouit Dominus qui sunt eius.* Itaque vnus, & idem potest esse Christi mem-

membrum, & non esse. Erit enim eius, si sit prædestinatus, & non erit eius, si interim spiritum eius non habeat. Idem docet AUGUSTINVS 4. lib. de Baptismo, cap. 3. Secundum præscientiam, inquit, multi etiam qui aperte foris sunt, & hæretici appellantur, multis & bonis Catholicis meliores sunt. Et tractat. 45. in Ioan. Secundum præscientiam, inquit, & prædestinationem quàm multæ oues foris? quàm multi lupi intus? Similia vide de bono persever. cap. 8. & de correptione & gratia, cap. 9.

Interest autem inter hæc, quod qui sunt oues, aut filij, aut membra, solum secundum prædestinationem, non sunt actu, sed solum potentia tales. Prædestinatio enim nihil ponit in homine, sed est actus in ipso Deo manens: atqui sunt tales secundum præsentem iustitiam, sunt actu & simpliciter tales, quia in se reuera habent id, unde tales appellantur, id quod aperte docet Augustinus tract. 45. in Ioan. Quid est, inquit, quod dixi, quàm multæ oues foris? quàm multi luxuriantur casti futuri? quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum? & hi oues sunt. Veruntamen modo alienam vocem audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intus laudant, blasphematuri? casti sunt, fornicaturi? stant, casuri? & nõ sunt oues; de prædestinatis enim loquimur. Hæc ille. Vbi vide, quomodo dicat, in futuro, luxuriantur, casti futuri, &c. nam eodem modo potest dici, foris sunt, intus futuri. & ex hac distinctione satis fit illis locis Scripturæ adductis. Dicuntur enim ibi oues, & filij Dei quidam, qui adhuc non erant in Ecclesia, quia tales erant secundum prædestinationem, & in potentia, non autem actu & simpliciter.

Pari ratione, cum dicitur 2. Tim. 2. Novit Dominus, qui sunt eius, sermo est de illis, qui sunt eius per prædestinationem, non autem de tota Ecclesia; nam ibidem subiungit: In magna autem domo sunt vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia. Et similiter dicuntur reprobi, qui exierunt de Ecclesia, non fuisse ex nobis, quia non fuerunt ex nobis secundum prædestinationem, licet fuerint secundum Sacramentorum communionem. Quomodo etiam intelligi debet, quod ait Auctor operis imperfecti in Matthæum hom. 20. vbi dicit, eum, qui ab Ecclesia cadit, nunquam fuisse Christianum; intelligit enim secundum prædestinationem.

ALTERA distinctio est, posse aliquē dici verè Filium Dei, aut membrum corporis Christi duobus modis; vno modo veritate essentiæ, siue formæ; altero modo veritate finis, vel, vt alij dicunt, veritate permanentiæ. Veritate essentiæ, est Filius Dei, qui habet caritatem. 1. Ioan. 4. *Omnis qui diligit, a Deo natus est.* Et similiter veritate essentiæ est membrum Christi, qui de eodem spiritu vivit. 1. Cor. 12. *In vno spiritu omnes vos in vnum corpus baptizati estis.* At veritate finis dicitur Filius Dei, qui assequetur hæreditatem; & qui non assequetur, videtur filius, sed non est. finis enim filiationis est hæreditas. *quod se filius, & hæres per Deum,* Galat. 4. sic etiam veritate finis est membrum, qui saluabitur; nam ad hoc venit sibi Christus Ecclesiam, tanquam corpus capiti, vt eam saluaret, vt dicitur Ephes. 4. Itaq; qui est in gratia, & tamen non est prædestinatus, est verè filius, & membrum veritatis essentiæ; & non est verè filius, nec membrum veritatis finis. Et contrà, qui non est in gratia, & tamen est prædestinatus non est verè filius, nec membrum veritatis essentiæ, & tamen est verè vtrumq; veritate finis. De prima veritate intelligitur illud: *Qui seruat Verbum eius, Verè in hoc caritas Dei perfecta est.* 1. Ioan. 2. de secunda intelligitur illud Ioan. 8. *Si manseritis in sermone meo, Verè discipuli mei eritis.*

Quibus notatis, facilè intelligentur loca Augustini, vbi dicit, iustos non prædestinatos non esse verè filios, nec membra. Loquitur enim de veritate finis, non de veritate essentiæ. nam ipse in iisdem locis se explicat. Libro de corrept. & gratia, cap. 9. postquam dixerat probos non prædestinatos non esse verè filios, subiungit: *Non quia iustitiam simulauerunt, sed quia in ea non permanserunt.* Et li. 3. doctrinæ Christianæ, cap. 32. reddens rationem cur dixerit, non verè pertinere ad corpus Christi eos, qui cum illo non erunt in æternū: *Nam, inquit, in vno sunt, non tamen semper in vno erunt, ipse est quippe ille seruus commemoratus in Euangelio, cuius Dominus cum venerit, diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet.*

CAP V T VIII.

De non perfectis.

NON perfectos in Ecclesia, contra Pelagianorum, & Anabaptistarum sententiam, esse posse, facile probari potest; nam si non essent in Ecclesia ij, qui habent aliquam imperfectionem, nulla fuisset, neque esset, neq; futura esset Ecclesia in terris. Nam excepto Christo, & B. Virgine, qui soli non faciunt Ecclesiam, nulli sunt, quamvis sanctissimi in hac vita, qui non habeant aliqua venialia peccata, quæ tamen non tollunt iustitiam, nec faciunt hominem Deo inimicū, vt Pelagiani putabant. Id quod testantur in primis diuinæ literæ. Psal. 31. *Tu remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.* Quid est enim, pro hac, nisi pro remissione? & sanctus igitur est aliquis, & tamen habet, quod sibi postulet remitti. 3. Reg. 8. *Nec enim est homo, qui non peccet.* Prouer. 24. *Septies in die cadet iustus, & resurget.* Eccles. 7. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Matt. 6. iubentur omnes dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Iacob. 3. *In multis offendimus omnes.* 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quæ certè testimonia cariora sunt, quàm vt explicatione vlla indigeant.

IDEM testatur Concilium MILEVITANVM can. 7. & 8. vbi definitur, iustos dicere, non solùm humiliter, sed etiam veraciter, & non solùm pro aliis, sed etiam pro se: *Dimitte nobis debita nostra.*

IDEM testantur veteres Patres. S. CYPRIANVS sermone de elemosyna: *Quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est.* S. GREGORIUS Nazianzenus orat. 2. in Iulia: *Omni prorsus peccato vacare, supra humana natura modum Deus constituit.* B. AMBROSIVS serm. 16. in Psal. 118. *Non potest, inquit, hoc iustus negare, quia nemo sine peccato est.* B. CHRYSOSTOMVS in Psal. 39. *Nec ex perfectis, inquit, vniuersa constat Ecclesia, sed habet etiam ocio, & socordia deditos, &c.* S. HIERONYMVS lib. 2. contra Pelagianos: *Iustos, inquit, esse concedo, sine omni autem peccato esse, non assentior.* Et lib. 3. ferè toto hoc idem probat, vbi tamen ad-

mittit,

mittit, posse ad aliquod breuissimum tempus esse hominem sine omni peccato, non tamen diu.

B. A U G U S T I N U S libro de spiritu & litera, cap. vlt. docet, posse hominem ex privilegio Dei singulari viuere sine omni peccato: tamen re ipsa neminem esse, qui sic viuat, aut viuerit, excepto Christo. Idem dicit libro de natura & gratia, cap. 36. vbi tamen excipit etiam B. Virginem. & epist. 89. & 95. & toto libro de perfect. iustitiæ: ac demum lib. I. contra duas epistolas Pelagiani, cap. 14. *Nullus in Ecclesia*, inquit, *posset ordinari minister, si dixisset Apostolus, si quis sine peccato est, Sibi dixit, si quis sine crimine est; aut si dixisset, peccatum nullum habentes, Sibi dixit, nullum crimen habentes. Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim.* B. G R E G O R I U S lib. 21. moral. ca. 9. & in hac vita quidem multi sine crimine sine peccato esse nullus valet.

A R G V M E N T A in contrarium multa sunt, sed non omnia hinc soluenda. quæ enim adferuntur ad probandum, per quodlibet peccatum perdi iustitiam, vel posse hominem viuere sine omni peccato, non egeant solutione; cum paulò post ostenderit, in Ecclesia esse optimos, & pessimosque. Duo tantum sunt propria huius loci. V N V M ex Cantu. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* A L T E R V M ex Ephes. 5. *Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi.* Quem locum de Ecclesia Catholica huius temporis intelligendum esse docet Concilium Toletanum VI. cap. I. explicans enim confessionem fidei, loco illius, sanctam Ecclesiam, ait, Ecclesiam sine macula aut ruga.

R E S P O N D E O ad PRIMVM, siue intelligatur illud de Ecclesia ratione vnus partis tantum, id est, ratione animarum iustarum, siue de anima perfecta, quod magis probo, animi iustam dici totam pulchram, vel per hyperbolem, quæ familiaris est amantibus: vel quia anima iusta, & perfecta mortalibus caret peccatis, quæ propriè maculam relinquunt, & vitat venialia, quantum licet per humanam fragilitatem: & quæ committit, mox delere studet. Id enim etsi non est esse immaculatum simpliciter, est tamen esse immaculatum pro statu huius vitæ, vt Augustinus explicat libro de perfectione iustitiæ.

iustitiæ. Quomodo etiam nemo est perfectus in hac vita absolutè, & tamen multi in Scripturis dicuntur perfecti, quia erant tales pro statu huius vitæ. Genes. 6. Noë vir iustus fuit, atq; perfectus. Philip. 3. Quicumq; perfecti sumus, hoc sentiamus. Immodè etiam dicuntur immaculati, qui sine dubio venialibus non carent. Psalm. 17. Et ero immaculatus cum eo. Psalm. 118. Beati immaculati in via. Ephes. 1. Elegit nos in ipso, ut essemus sancti & immaculati in veritate.

Ad SECUNDUM dico, PRIMO intelligi posse de Ecclesia, non ut nunc est, sed ut erit post resurrectionem. ut exponunt S. Hieronymus in cap. 31. Hieremiæ circa finem. S. Augustinus lib. de perfect. infi. & alibi. & B. Bernardus serm. 3. de festo omnium Sanctorum. Neque obstat Concilium Toletanum; nam etsi illa verba intellexit Concilium de Ecclesia huius temporis, tamen non definiuit, sic necessariò esse intelligenda. Dico tamen SECUNDO, probabilius esse quod loquatur Apostolus de Ecclesia huius temporis, sed tribuat per Synecdochen toti Ecclesiæ, quod vni parti conuenit. Qui enim sunt nunc in Ecclesia iusti, sunt gloriosi per gratiæ pulchritudinem, quæ est gloria inchoata: sunt sine macula, ut paulò antè expositum est, & sunt sine ruga, quia per Baptismum renouati sunt, depositoque vetere homine, induerunt nouum; rugæ enim signa sunt vetustatis. Ita hunc locum intelligunt, præter Concilium Toletanum iam citatum, Chrysostomus, Hieronymus, & Theophylactus in commentario.

CAPVT IX.

De magnis peccatoribus.

AM verò in vna vera & Catholica Christi Ecclesia non solùm imperfectos, sed etiam graues peccatores esse, & non solùm occultos, sed etiam manifestos, contra errorem Nouatianorum, Donatistarum, & Confessionistarum, probatur PRIMO ex parabolis Euangeliorum de area, de reti, de conuiuio nuptiali, de decem virginibus, & de ouili, suprà citatis, quibus Catholici ita confutarunt olim Donatistas, ut planè non inuenerint

uenerint vlllo modo qua exirent, vt Augustinus refert in breuiculo collationis, explicans collationem tertiæ diei.

PRAETEREA sunt alia loca apertissima, Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade corripe eum, &c. si eos non audierit, dic Ecclesia, si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus.* Hic negari non potest, quin sermo sit de vera Ecclesia; nã Christus loquitur de Ecclesia, sua. & in hac Ecclesia constat inueniri peccatores, & tales peccatores, qui sæpe non emendantur per correptionem fraternam, nec etiam adhibitis duobus testibus: & tamen in Ecclesia manent donec ab ipsa Ecclesia per sententiã Prælati eiiciantur. Item Matt. 23. Dominus præcipit de præpositis malis, vt faciamus quod dicunt, non quod faciunt. & c. 24. describit præpositum malum, qui percutit conseruos, comedit, & bibit cum ebriosis, &c. & dicit: *Veniet Dominus eius in die, qua non sperat, & diuidet eum, partemq; eius cum hypocritis ponet.* Vbi de præpositis Ecclesiæ agi docent Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, & alij in hunc locum. ITEM in epist. 1. ad Cor. 1. Paulus dicit scribere se Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi. & mox ibidem subdit: *Significatum est mihi, quod contentiones sunt inter vos, &c.* Et cap. 5. *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt uxorem patris suam quis habeat, &c.* Quid hic dicent? non esse hanc veram Ecclesiam? at Apostolus dicit esse Ecclesiam Dei. non fuisse illam peccatorem grauissimum, & manifestum? at Apostolus hoc dicit. non fuisse in illa Ecclesia? at Apostolus iubet, vt expellant eum per excommunicationem: *Tollatur, inquit, de medio vestri, &c.*

PRAETEREA Apocal. 2. & 3. scribit Ioannes septem Ecclesiis Asiæ, & ferè singulas reprehendit de rebus non leuibus. Et vt notat Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cap. 10. non solum Ecclesias, sed etiam præpositum reprehendit significatum per Angelum Sardenis Ecclesiæ: *Nomen, inquit, habes, quod viuus, sed mortuus es, esto vigilans, &c.* Ad id quod tempore Testamenti veteris nunquam defuerunt grauissima peccata in populo Dei, & tamen nusquam legitur quod Moses, aut Samuel, aut alij Prophete, qui diuersis temporibus fuerunt, aut Maria, Anna, Elizabeth, Simeon, Zacharias, Ioannes Baptista, & alij iusti, quos Dominus inuenit in populo

populo Iudæorum, separauerint se à reliquis pessimis hominibus, quãtum ad templum, altare, sacrificia, & alia, quæ religionis sunt; ergo in eadem congregatione manebant boni & mali. quod argumentum valde vrget, & meritò S. Augustinus in breuiculo, collatione tertia.

Probatur SECUNDO ex testimonio Ecclesiæ Catholicæ, quæ erat tempore B. Augustini. B. A. V. G. V. S. T. I. N. V. S. enim in breuiculo collationum refert collationem celeberrimam Carthagine habitam inter CCC. VI. Episcopos Catholicos, quorum vnus ipse erat, & CC. XC. VI. Episcopos Donatistas. tot enim fuisse indicat Augustinus in collatione primæ diei. Deinde in collatione tertiæ diei refert, Donatistas coactos fateri, esse in Ecclesia bonos & malos, prolata à Catholicis illa parabola de reti, pisces bonos & malos congregate: sed dixisse adhuc Donatistas, tantùm occultos malos esse in Ecclesia; sicut in reti, dum est in mari, non discernuntur à piscatoribus pisces boni à malis, sed in littore discernuntur, & mox separantur. Ad hoc autem dicit respondisse Catholicos, propterea Ecclesiam comparatam etiam esse aræ, in qua discernuntur paleæ à frumento, immò magis apparent paleæ, quàm frumenta: & etiam Arcæ Noë, in qua etiam post egressum corui, quo significantur hæretici, adhuc remanserunt palam animalia munda, & immunda.

Addit etiam Augustinus, quod cùm calumniarentur Donatistæ, Catholicos duas Ecclesias facere, vnã in terris, quæ haberet bonos & malos; alteram in cœlis, quæ non haberet, nisi bonos; responderunt Catholicos, se non duas Ecclesias facere, sed distinguere duo tempora Ecclesiæ: *Eandem, inquit, ipsam vnã, & sanctam Ecclesiam dixerunt nunc esse aliter, tunc aliter futuram; nunc habere malos mixtos, tunc non habituram. sicut non ideo duo Christi sunt, quia aliquando mortalis, aliquando immortalis fuerit Christus. Quæ sunt notanda contra nostros Confessionistas, & Calvinistas, qui duas Ecclesias fingunt.*

Probatur TERTIO testimoniis Patrum. CYPRIANVS lib. 3. epist. 3. ad Maximum: *Impediri, inquit, non debet aut fides, aut caritas nostra, & quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus.* GREGORIUS Nazian-

zian-

zianzenus in orat. 1. Apologetica ante medium, comparat Ecclesiam ingenti beluæ ex variis beluis compositæ, id est, magnis, paruis, feris, mitibus, &c. vt ostendat maximum esse laborem Episcopi, qui regere debet tot hominum genera, perfectos, & imperfectos, bonos, & malos. CHRYSOSTOMVS multa similia dicit de peccatis eorum, qui ab Episcopis reguntur lib. 3. de sacerdotio. Idem in Psalm. 39. in illud; Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, &c. *Nec ex perfectis quidem vniuersa constat Ecclesia, sed habet eos etiam, qui otio, & socordia se dedunt, mollemq; & dissolutam vitam amplectuntur, & libenter seruiunt voluptatibus, & quoniam est vnum corpus, tanquam ex vna persona hæc, & illa pronunciat.*

HIERONYMVS in Dialogo contra Luciferianos vltra medium: *Arca Noë, inquit, Ecclesia typus fuit; vt in illa omnium animalium genera, ita & in hac vniuersarum, & gentium, & morum homines sunt: vt ibi pardus, & hadi, lupus, & agni, ita & hic iusti, & peccatores, id est, vasa aurea, & argentea cum ligneis, & fictilibus cōmorantur.* AVGVSTINVS tract. 6. in Ioan. Nos, inquit, fatemur, in Ecclesia Catholica, & bonos, & malos esse, sed tanquam grana, & paleas. Idem habet lib. 2. retract. cap. 18. Libro post collationē, cap. 7. & 20. Libro de vnitae Ecclesiæ, cap. 13. Lib. 18. de ciuit. Dei, c. 49. & alibi. FVLGENTIVS lib. de fide ad Petrum, cap. 43. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Catholicā Ecclesiam, & intra eam vsq; in finem seculi frumētio mixtas paleas contineri, id est, bonis malos Sacramentorum communione misceri.* GREGORIVS hom. II. & 38. in Euangelia docet, & probat multis argumentis, malos esse in Ecclesia.

F. Probatur VLTIMO ratione. Nam si soli boni essent in Ecclesia, frustra esset Sacramentum pœnitentiæ, quod solis iis administratur, qui sunt de Ecclesia. Præterea nemo certò sciret, qui sint de Ecclesia. incertum est enim qui sint reuera boni, & qui non. item mox atq; prælati in aliquod peccatum incidissent, non essent amplius de Ecclesia, nec prælati, & proinde non oporteret eis amplius obedire: & similiter subditi mox atq; peccarent, non essent amplius de grege & proinde liceret pastoribus curam eorum nõ agere; ex quo summa confusio, & perturbatio oriretur.

At obiiciunt PRIMO Scripturam, *Isaiæ 52. Non adiciet ultra, ut pertranscat per te incircumcisus, & immundus.* Et ibidem: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, exite de medio eius.* Quem locum exponens Apostolus 2. Cor. 6. addit: *Et recipiam vos, dicit Dominus.* Itaque Deus in Ecclesiam non recipit, nisi eos, qui separant se ab immundis, & peccatoribus. Et rationem reddit ibidem Paulus, dicens: *Qua enim participatio iustitia cum iniquitate? qua conuentio Christi ad Belial.* 1. Corinth. 10. *Vnus panis, & unum corpus multi sumus.* At panis non efficitur nisi ex frumento, non ex paleis, & frumento. Roman. 8. *Qui spiritum Christi non habet, hic non est eius.* & 1. Corinth. 12. *In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus.* Ergo qui non habet spiritum, ut sunt omnes peccatores, non est membrum Christi, si dicas, non est membrum viuum, tamen est membrum. Contrà, quia membrum mortuum non est membrum, nisi æquiuocè, ergo non est membrum verum, igitur non est membrum simplicitet.

RESPONDET ad primum B. Augustinus libro contra Donatistas post collationem, ca. 8. & 20. & in breuiculo collationis tertiæ diei, intelligi de Ecclesia triumphante, quod dicitur: *Non adiciet ultra, ut pertranscat per te incircumcisus, & immundus.* Et quod additur: *Recedite, exite, &c.* intelligi de separatione, quæ debet fieri animo, & moribus, non autem corporali discessione ab eodem templo, & Sacramentis, &c.

At melius CYRILLVS in hunc locum *Isaiæ*; à quo non videtur Hieronymus multum discrepare, docet secundum historicum sensum, agi de temporali persecutione Iudæorum, ut sensus sit, cum à captiuitate redieris, non adiciet ultra, id est, in longum tempus, aliquis infidelis persecutor per terras tuas, eas vastando, pertransire: secundum mysticum autem sensum agi de Ecclesia, & prædicere *Isaiam*, forte, ut portæ inferi non præualeant aduersus eam. Incircumcisi enim, & immundi hostes Ecclesiæ præcipuè sunt demones. Pari ratione quod sequitur: *Recedite, recedite, &c.* secundum historicum sensum, intelligitur de Iudæis, quos hortatur *Isaias*, ut exeant de Babylone cum finitum fuerit tempus captiuitatis: secundum mysticum sensum intelligitur de

Christianis, qui debent post Baptismum separari ab infidelium cœtibus, templis, sacrificiis, coniugiis, & ceteris rebus, quæ quoquo modo ad religionem pertinent. Et hoc modo intellexit hunc locum B. Paulus, & citauit 2. Cor. 6. non enim de commercio cum quibusuis peccatoribus, sed solùm cum infidelibus agit: *Nolite iugum, inquit, ducere cum infidelibus. quæ pars fidei cum infidele? quis autem consensus templo Dei cum idolis?*

Ad illud de vno pane, qui ex solo tritico fit, respondeo, similitudines non in omnibus conuenire. in hoc autem consistit similitudo panis, & Ecclesiæ, vt Cyprianus explicat epistol. 6. libri primi ad Magnum, & Irenæus lib. 3. cap. 19. quod sicut ex multis granis per aquam fit vnus panis, ita ex multis hominibus per aquam Baptismi, vel per Spiritum sanctum qui etiam dicitur aqua, Ezechiel. 36. & alibi, fit vnus populus Dei. Nemo enim est in Ecclesia, qui nõ sit baptizatus, & participet aliquod donum vel internum, vel externum Spiritus sancti. Quanquam non est etiam verum, panem fieri per constare ex solo tritico. Interdum enim vel ex negligentia, vel ex malitia eorum, qui panem faciunt, admiscetur etiam grana lolij; sicut in vino sæpe ex malitia vendentium admiscetur aqua. Denique, idem ostenditur ex ipsis verbis Pauli, nam dicit: *Vnus panis, & vnum corpus sumus, quod & vnus pane participamus.* At de vno participant boni & mali, alioqui non arguerentur à Paulo 1. Cor. 11. qui indignè communicant.

Ad VLTIMUM dico, malos non esse membra viua corporis Christi, & hoc significari illis Scripturis. Ad id quod addebitur, igitur sunt æquiuocè membra, & c. à multis solet concedi, malos non esse membra vera, nec simpliciter, corpori Ecclesiæ, sed tantùm secundum quid, & æquiuocè. Ita Ioannes de Turrecremata lib. 1. ca. 57. vbi id probat ex Alexandro Ales, Hugone, & B. Thoma. idem etiam docent Petrus à Soto, Melchior Canus, & alij, qui tamen etsi dicant malos non esse membra vera, dicunt nihilominus verè esse in Ecclesia siue in corpore Ecclesiæ, & esse simpliciter fideles, seu Christianos. Neq; enim sola membra sunt in corpore, sed etiam humores, dentes, pili, & alia quæ non sunt membra. Neque fideles aut Christiani dicuntur tales à caritate, sed à fide, sic à fide.

à fidei professione. At si ita est, sequitur, Pontificem malum non esse caput Ecclesiæ: & alios Episcopos, si mali sint, non esse capita suarum Ecclesiarum. Caput enim non est humor, aut pilus, sed membrum, & quidem præcipuum: at hoc est contra Concilium Constantiense, in quo sess. 15. damnatur error XXII. Ioannis Hufs, quo asserebat pastorem malum esse æquandè pastorem. & error XXX. quo asserebat, prælarum malum non esse verè prælatum.

RESPONDEO igitur, membra posse considerari duobus modis: Vno modo, vt sunt res quædam secundum se, siue secundum essentiam, ac substantiam suam: Alio modo, vt sunt instrumenta operatiua. Nam exempli gratia, oculus hominis, & oculus bouis, vt sunt substantiæ quædam, differunt specie, ratione diuersa animæ: at vt instrumenta operatiua sunt eiusdem speciei, quia idem habent obiectum.

Dico igitur, Episcopum malum, Presbyterum malum, Doctorem malum, esse membra mortua, & proinde non vera corporis Christi, quantum attinet ad rationem membri, vt est pars quædam viui corporis: tamen esse verissima membra in ratione instrumenti, id est, Papam & Episcopos esse vera capita, Doctores veros oculos, seu veram linguam huius corporis, &c. & ratio est, quia membra constituuntur viua per caritatem, qua impij carent: at instrumenta operatiua constituuntur per potestatem siue ordinis, siue iurisdictionis, quæ etiam sine gratia esse potest. Nam etsi in corpore naturali non possit membrum mortuum esse verum instrumentum operationis: tamen in corpore mystico potest. In corpore enim naturali opera pendent ex bonitate instrumenti, quia anima non potest bene operari, nisi per bona instrumenta, nec opera vitæ exercere, nisi per instrumenta viua: at in corpore mystico opera nō pendent ex bonitate, aut vita instrumenti. Anima enim huius corporis, id est, Spiritus sanctus æquè bene operatur per instrumenta bona, & mala, viua, & mortua, &c.

Obiectio SECUNDA. Ecclesia in symbolo dicitur sancta, igitur non constat, nisi ex sanctis. Nec sufficit, dicent, respon- sio eorum, qui dicunt Ecclesiam dici sanctam, quia vna pars est sancta. Nam tunc etiam dici posset Ecclesia scelerata, quia vna pars, immò maior pars, est scelerata.

RESPONDEO, Ecclesiam dici, & verè esse sanctam, quia omnia, quæ ad ipsam constituendam pertinent, sunt sancta. Tria requiruntur ad Ecclesiam constituendam. PRIMO, Baptisma, quod sanctum esse nemo negare potest. SECUNDO, professio Christiana, id est, fidei, & morum, siue dogmatum, & præceptorum Christianorum. quam professionem sanctam esse, & solam ipsam esse sanctam, certissimum est. Nec enim Iudæorum, Turcarum, Ethnicorum, Hæreticorum professio sancta est, sed solum professio Christianorum. TERTIO unio membrorum inter se, & cum capite, saltem externa, quoad ea, quæ ad religionem pertinent; quæ unio etiam sine dubio est sancta. DICITUR etiam sancta propter sanctos quos habet, & nõ propterea dici debet etiam scelerata; denominatio fit à meliori. & præterea, quia habere sanctos est proprium Ecclesiæ, quia ipsa sola habet verè sanctos. habere malos non est proprium Ecclesiæ. id enim etiam a ceteris conuenit. Denique sancta dici potest, quia tota consecrata Deo; & quia caput eius Christus, est sanctus sanctorum.

- » Obiectio TERTIA. Non habet Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem, vt Cyprianus docet libro de unitate Ecclesiæ, & similiter, non habet Ecclesiam matrem, qui Deum non habet patrem. Sed nulli improbi Deum habent patrem: *Nam qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Rom. 8. & Ioan. 8. dicitur improbis: *Vos ex patre Diabolo estis.* Et 1. Ioan. 3. *In hoc sunt manifesti filij Dei, & filij Diaboli, omnes qui non est iustus, non est ex Deo.* Ergo soli boni habent Ecclesiam matrem, ergo soli boni sunt in Ecclesia.

RESPONDEO cum Augustino libro cõtra Adimantum capite 5. nomen filij tribus modis accipi in Scripturis. Vno modo dicuntur filij ratione productionis, siue illa sit propriè generatio, siue creatio, siue regeneratio; sic Dominus Christus propriè dicitur filius Dei, quia à Deo patre generatus. dicuntur etiam omnes homines filij ratione creationis. Deut. 32. *Nunquid non ipse est pater tuus, qui fecit, & creauit te?* Necnon ratione nouæ regenerationis dicuntur filij omnes iusti, & soli iusti, vt in locis notatis Rom. 8. & 1. Ioan. 3. SECUNDO dicuntur filij aliqui ratione imitationis quomodo Galat. 4. & Rom. 4. vocat Apostolus filios Abra-

hæ, eos qui fidem Abrahamæ imitantur, & Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, & sitis filij patris vestri, &c.* Et hoc modo soli boni sunt filij Dei, mali omnes sunt filij Diaboli, vt dicitur, Ioan. 8. & 1. Ioan. 3. locis notatis. TERTIO modo dicuntur filij ratione doctrinæ, quomodo 1. Cor. 4. Apostolus vocat Corinthios filios, quia eos docuerat Euangelium, & Gal. 4. *Filioli mei, inquit, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Et hoc modo omnes qui sunt in Ecclesia, sunt filij Dei, & Ecclesiæ, quia tenent veram doctrinam Dei & Ecclesiæ, tamen possunt esse boni, & mali. Vnde Isaia 1. *Filios enutriui, & exaltaui, ipse autem spreuerunt me.* Et Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Vbi filia dicuntur animæ Christianæ, sed malæ.

His notatis, ad argumentum responderetur. Si de filiis doctrinæ agatur, falsam esse assumptionem; non enim est verum, solos iustos esse filios Dei, si solius doctrinæ ratio habeatur; si verò agatur de filiis Dei per regenerationem, aut imitationem, malam esse postremam illam consecutionem; ergo soli boni sunt in Ecclesia. in Ecclesia enim non sunt soli filij, sed etiam serui, quanquam isti non manent in domo in æternum, filij manent in æternum, Ioan. 8. & hoc est ad mentem B. Cypriani. is enim non voluit dicere, non esse in Ecclesia nisi filios, sed non esse vltos filios extra Ecclesiam, sicut non sunt vlli boni extra, licet sint aliqui mali intus. volebat enim terrere hæreticos & schismaticos, ac monere eos, ne putarent, se posse esse bonos, aut filios extra Ecclesiam.

Argumentum QUARTVM ex Cypriano lib. 1. epist. 6. ad Magnum: *In Ecclesia Dei, inquit, non nisi concordēs atque vnanimes habitant, loquente in Psalmis Spiritu sancto, & dicente, Deus, qui inhabitare facit vnanimes in domo.* Ergo peccatores, qui cum aliis rixas & cōtentiones mouent, non sunt in Ecclesia.

RESPONDEO, loqui Cyprianum non de quacunq; concordia, sed de illa, quæ opponitur schismati propriè dicto; agit enim ibi de Nouationis schismaticis. alioqui dissensiones alias in Ecclesia esse posse, & re ipsa sæpe inueniri, testatur idem Cyprianus in serm. de lapsis, vbi inter alia peccata,

quæ erant in hominibus de Ecclesia, ponit etiam, odiis pertinacibus inuicem dissidere.

- Argumentū QUINTVM ex Chrysoſtomo & Theophylacto in 2. Tim. 2. vbi dicunt, illud: *In magna domo sunt vasa aurea, &c.* nō posse intelligi de Ecclesia, sed de mundo, quia in Ecclesia, non sunt vasa, nisi aurea, & argentea.

RESPONDEO, non negant, malos esse posse in Ecclesia, sed dicunt nō esse necessarium, vt sint in Ecclesia, quia enim Apostolus dicit, in magna domo sunt vasa aurea, & argentea fictilia, & lignea, & notū est, in magna domo hæc omnia esse necessaria, ne quis putaret Ecclesiam non posse consistere sine malis, dicūt hi Patres, nomine domus non intelligi Ecclesiam, sed mundum, nam Ecclesia non indiget malis; in mō quando erit in optimo statu suo, id est, in cœlo, nulli habebit malos; at mundus ornatur ex malis, nō quidem se, sed per accidens; si enim non essent mali, in mundo non exerceretur iustorum patientia, nec Dei iustitia.

- Argumentum SEXTVM ex Hieronymo, qui in commentariis ad Ephes. 5. in illud; Ecclesia subiecta est Christo: *Ecclesia, sicut* quit, *Christi gloriosa est, non habens maculam, neque rugam, neque aliquid huiusmodi; qui ergo peccator est, aut aliquo modo de maculatus, de Ecclesia Christi nō potest appellari, nec Christo subiectus dici.*

RESPONDEO, significat Hieronymus non posse malos de ea parte Ecclesiæ appellari, quæ solos perfectos continet; nam Hieronymus in cap. 1. ad Galat. exponens illud: *Paulus Apostolus, &c. Ecclesiis Galatia.* volens explicare, quomodo cohæreant inter se verba Apostoli, qui nunc totas Ecclesias videretur laudare, nunc totas vituperare, ac reprehendere, dicit Ecclesiam dupliciter accipi, id est, non duas esse Ecclesias, sed de vna diuersimodè Scripturas loqui; interdum enim tribuit Scriptura toti Ecclesiæ, id quod est proprium perfectorum, vt carere macula, & ruga, interdum id quod est proprium imperfectorum, vt peccare, & correptione indigere. Cū ergo laudatur Ecclesia, respiciendum est ad eam partem, quæ perfectos cōtinet; cū reprehenditur, ad eam quæ continet imperfectos.

- Argumentum SEPTIMVM, Pacianus epist. 3. ad Sympronianum dicit, in Ecclesia nō esse maculam, aut rugam, qui

peccatores, donec non pœnitet eos vitæ prioris, non sunt in
Ecclesia, cùm autem pœnitet, iam sani sunt, &c. RESPONDEO,
non loquitur de omnibus peccatoribus, sed solum de pecca-
toribus, qui in hæresim labuntur; nam antea dixerat, Eccle-
siam carere macula, & rugis, quia caret hæreticis.

Argumentum OCTAVVM ex Augustino, qui libro 2. cõtra
Cresconium, ca. 21. *Ac per hoc, inquit, etiam nesciente Eccle-
sia, propter malam pollutamq; conscientiam damnati à Chri-
sto, iam in corpore Christi non sunt, quod est Ecclesia, quoniam
non potest Christus habere membra damnata.* Similia habet
lib. 2. contra Petilianum, cap. vlt. lib. 4. de Baptismo, cap. 3. ll.
6. cap. 3. lib. 7. cap. 49. 50. & 51. libro de vnitæ Ecclesiæ, cap.
vlt. lib. 3. doctrinæ Christianæ, cap. 32. & alibi.

RESPONDEO, propter hæc loca non solum Brentius &
Calvinus, sed etiam aliqui Catholici fingunt duas Ecclesias,
sed verè fingunt; nam nec Scripturæ, nec Augustinus vsquam
meminerunt duarum Ecclesiarum, sed vnius tantum. Certè
in breuiculo collationum, collatione tertia, cùm Donatistæ
calumniarentur, Catholicos duas Ecclesias facere; vnã,
quæ solos bonos, aliam, quæ bonos cum malis contineret:
responderunt Catholici, se nunquam duas Ecclesias som-
niasse, sed tantum distinguere partes, vel tempora Ecclesiæ;
partes quidè, quia aliter boni, aliter mali ad Ecclesiam per-
tinēt, boni enim sunt pars interior, & quasi anima Ecclesiæ,
mali sunt pars exterior, & quasi corpus, & dabant exemplum
de homine interiore, & exteriori, qui nō sunt duo homines,
sed duæ partes eiusdem hominis.

Tempora autem distinguentes dicebant, Ecclesiam aliter
esse nunc, aliter futuram post resurrectionem; nunc enim
habet bonos & malos, tunc nō habebit, nisi bonos; & pone-
bant exemplum de Christo, qui cùm semper sit idem, tamen
ante resurrectionem suam fuit mortalis, & passibilis, postea
immortalis, & impassibilis. quam doctrinam idem Augusti-
nus alibi saepe confirmat, & variis similitudinibus explicat.
Nam lib. 7. contra Donatistas, cap. 51. dicit bonos sic esse in
domo Dei, quæ est Ecclesia, vt ipsi sint domus Dei constru-
cta ex viuus lapidibus, malos sic esse in eadem domo, vt ipsi
tamen non sint domus. & libro de vnitæ Ecclesiæ, cap. vlti-
mo, dicit malos esse præcisos ab Ecclesia animo, non tamen
corpore;

Vna Ecclesia,

corpore; quod est dicere, pertinere ad hominem exteriorem Ecclesie, non tamen ad interiorem. Et lib. 3. doctrinae Christianae, cap. 32. explicans illud Cantic. 1. *Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis*; notat non esse dictum, nigra fui, seu formosa sum, sed nigra sum & formosa, quia ipsa vna, & eadem Ecclesia nunc est nigra sicut tabernacula cedar, propter peccatores, quos in se habet, & simul est formosa sicut pelles Salomonis, id est, sicut tentoria regis, propter bonos, quos in se habet.

Idem Augustinus tract. 3. in Ioannis epistolam, docet malos esse quidem in Ecclesie corpore, non vt membra, sed humores corruptos, qui manent in pectore, qui reuera sunt in corpore, & tamen sunt etiam verè separati à membris corporis. Ex his responderetur, quando Augustinus dicit non esse in Ecclesia, debere intelligi non esse eo modo sunt boni, id est, non esse vt membra corporis viua.

Sed **OBIECTES**, quia B. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 18 & lib. 1. cap. 21. & 22. & lib. 6. cap. 3. & lib. 7. cap. 51. docet solos sanctos esse illam Ecclesiam, quae est fundata super petram, & cui datae sunt clauae regni caelorum, & de qua dicitur, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

RESPONDEO, Augustinū nihil aliud significare voluisse, quàm omnia privilegia, quae sunt à Deo concessa Ecclesiae vniuersae, propter solos sanctos concessa esse, id est, in utilitatem, & cōmodum eorum, qui salutem aeternam consequuntur. nam alioqui idem Augustinus frequentissimè repetit, malos etiam Christianos vtiliter Sacramenta administrare, ac proinde regenerare homines, soluere, ligare, &c. Itaque tractat. 5. in Ioannem cōfert malos ministros canali lapideo per quem transit aqua ad areolas, & cū nihil ipse utilitatem acquirat, tamen causa est, vt herbae, & flores in areolis nascantur, & crescant. quod idem fusius docet lib. 2. contra Parmenianum, cap. 10. & 11.

OBIECTIO NONA est Magdeburgensium Cent. 1. lib. 1. cap. 4. colum. 171. vbi ex Scripturis probant duas esse Ecclesias, nam bonorum, aliam malorum. Sic enim distinguitur Mat. 5. iustitia discipulorum à iustitia Pharisaeorum; Matth. 6. distinguuntur pii ab hypocritis; Matth. 7. distinguuntur ceteri

euntur

euntium per viam angustam, à cœtu euntium per viam la-
ram; & ibidem distinguitur domus fundata super petram, à
domo fundata super arenam. constat autem, Ecclesiam ma-
lorum non esse vnam sanctam Christi Ecclesiam; igitur vera
Christi Ecclesia solos bonos amplectitur.

RESPONDEO, in nullo horum locorum distingui duas
Ecclesias, sed solùm diuersas qualitates eorum, qui in vna,
atque eadem Ecclesia sunt, quemadmodum enim Matth. 13.
distinguuntur boni pisces à malis, & tamen in eodem reti,
quod Ecclesiam significat, tam isti, quàm illi erant; ita quo-
que in eadem Ecclesia, quæ constat professione eiusdem fi-
dei, & communicatione eorundem Sacramentorum, quidam
sunt, qui ambulant per viam latam vitiorum, quidam per
viam angustam virtutum, quidam sunt verè pij, quidam hy-
pocritæ, quidam iustitiam Pharisaicam, quidam Apostoli-
cam sequuntur. DENIQUE, quidam sunt veluti domus fun-
data super petram, quidam autem veluti domus fundata su-
per arenam. Nec enim hoc loco duæ domus duas Ecclesias,
significant, nisi velimus tot Ecclesias facere, quot sunt ho-
mines; sic enim Dominus ait: *Omnis ergo, qui audit Verba*
mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui adifica-
uit domum suam supra petram, &c.

O C I E C T I O D E C I M A. Si Christi corpus Ecclesia est,
non possunt esse partes ac membra huius corporis, in qui-
bus Christus nihil operatur; nihil autem operatur in impiis,
& hypocritis; nõ igitur qui eiusmodi sunt, ad Christi Eccle-
siam pertinere possunt. Item oportet omnino distinguere,
Christi regnum à regno Diaboli, sed omnes impij ad regnũ
Diaboli pertinent; soli igitur pij pertinent ad regnum Chri-
sti, quod est Ecclesia.

RESPONDEO, non esse necesse, vt Christus in omnibus
suis membris aliquid operetur, sunt enim quædam mem-
bra mortua, & arida, quæ solùm adhærent reliquis externa
coniunctione. & si autem Christi regnum distinctum sit à
regno Diaboli, possunt tamen iidem homines ad vtrumque
regnum pertinere; qui enim malis moribus præditi, in fide
Catholica, & coniunctione cum ceteris fidelibus perseue-
rant, ad regnum Christi pertinent, quantum ad fidei pro-
fessionem; ad regnum autem Diaboli, quantum ad morum

peruersitatem. Quare sanctus AVGVSTINVS in Psalm. 47. homines impios, qui sunt in Ecclesia, dicit esse filios, & alienos; filios propter formam pietatis; alienos propter amissionem virtutum.

CAPVT X.

De infidelibus occultis.

RESTANT postremò infideles occulti, id est, qui nec fidem internam, nec vllam Christianam virtutem habent, & tamen exterius propter temporale aliquod commodum fidem Catholicam profitentur, & communione Sacramentorum cum fidelibus permiscetur; quos quidem nullo modo ad rem Ecclesiam pertinere non solum Confessionistæ, & Quinistæ docent, sed etiam aliqui ex Catholicis, quorum vni est Ioannes de Turrecremata, libro quarto de Ecclesia, parte 2. cap. 20. Quanquam hic auctor nihil fortassè aliud dicere voluit, nisi requiri fidem, vt quis vnitus dici possit interna vnione corpori Christi, quod est Ecclesia, quod quidem verissimum est.

Nos tamen modum loquendi plurimum sequimur, qui docent, eos, qui sola externa professione coniuncti sunt fidelibus ceteris, esse veras partes exteriores, atque aded etiam membra, licet arida, & mortua, corporis Ecclesie. Vide Thomam VValdensen tomo 1. lib. 2. cap. 9. Num. 10. & cap. 11. Num. 5. Ioannem Driedonem lib. 4. de Ecclesiasticis Scripturis, & dogmatibus, cap. 2. parte 2. Petrum à Soto in Confessione Catholica, quam opposuit Confessione VVirtembergensi, capite de Ecclesia, & capite de Conciliis, & in Apologia pro eadem Confessione parte 1. cap. 11. Hosium Cardinalem, libro 3. contra Prolegomena Brentij, & Melchiorum Ganum lib. 4. de locis Theologicis, capite vltimo ad argumentum XII.

Ac PRIMVM hæc sententia demonstrari potest ex illis verbis Ioannis: *Et nunc Antichristi multi facti sunt, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis mansissent vti que nobiscum, 1. Ioan. 2.* Hoc enim loco Ioan-

nes de hæreticis loquitur, quos Antichristos vocat, & dicit eos, antequam exirent, non fuisse ex nobis, id est, non fuisse Catholicos animo ac voluntate, sed hæreticos, atque Antichristos, & tamen ex nobis exiuisse, quia & si non erant ex nobis, animo, ac voluntate, erant tamen ex nobis externa professione; sed posteaquam se prodiderunt, & in apertum schisma proruperunt, iam desierunt omnibus modis esse ex nobis.

Et quanquam S. AUGUSTINVS aliquando illa verba: *Non erant ex nobis*; exponit de prædestinatione, tamen in commentario huius loci exponit de hæreticis occultis. Sic enim ait tract. 3. in epistolam Ioannis: *Omnes hæretici, omnes schismatici ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia exeunt, sed non exirent, si ex nobis essent: antequam exirent ergo, non erant ex nobis, si antequam exirent, non erant ex nobis; multi intus sunt, non exierunt, & tamen Antichristi sunt.* Et infra: *Et qui intus sunt, cerie sunt in corpore Domini nostri Iesu Christi, quando adhuc curatur corpus ipsius; & sanitas perfecta non erit, nisi in resurrectione mortuorum, sic sunt in corpore Christi, quomodo humores mali; quando euomuntur, tunc releuatur corpus; sic & mali, quando exeunt, tunc Ecclesia releuatur, & dicit, quando eos euomit, atque proicit corpus, ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me. Quid est non erant ex me? non de carne mea præcisi sunt, sed pectus mihi premebant cum inessent.* Eodem modo exponit lib. 3. de Baptismo, cap. 19. & tractatu 61. in Ioannem, quorum locorum verba infra adferemus.

SECUNDO demonstratur hoc idem ex testimoniis eorum Patrum, qui communi consensu docent, eos qui sunt extra Ecclesiam, nullam habere auctoritatem, aut iurisdictionem in Ecclesia. Vide Cyprianum libro primo, epistola sexta, & libro 2. epist. 1. Optatum libro 1. contra Parmenianum, Ambrosium libro 1. de pœnitentia, capite 2. Hieronymum in Dialogo contra Luciferianos, Augustinum in Enchirid. cap. 65. & Celestinum Papam in epist. ad Clerum Constantinopolitanum, & in altera ad Ioannem Antiochenum, qua habetur in primo tomo Concilij Ephesini, cap. 18. & 19. & citantur etiam à Nicolao I. in epistola ad Michaëlem.

Et sanè

Et sanè ipsa ratio manifestè hoc idem docet: quo pacto enim cogitari, aut fingi etiam potest, ut is habeat iurisdictionem, & proinde sit caput Ecclesiæ, qui nō est membrum Ecclesiæ? quod enim vnquam fuit caput, quod nō fuerit membrum? certum est autem, quidquid vnus, aut alter senserit occultum hæreticum, si Episcopus, aut etiam summus Pontifex esset, non amittere iurisdictionem, nec dignitatem, aut nomen capituli in Ecclesia, donec aut ipse se ab Ecclesia publicè separet, aut conuictus hæreseos inuitus separetur; nam propterea Celestinus, & Nicolaus locis citatis dicunt, Episcopum hæreticum, ex quo hæreses prædicare cœpit, neminem potuisse soluere, vel ligare, quia nimirum antequam publicè prædicare inciperet, etiamsi corde iam concepisset errorem, adhuc poterat soluere, & ligare. Quod item confirmatur ex can. Audiuius, 24. q. i. vbi sic legitur: *Si autem ex corde suo nouam hæresim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit.* ADDE, quod si occultus hæreticus nullam habere possent iurisdictionem, redderetur incerti omnes actus, qui ex iurisdictione dependēt, quod non parum Ecclesiam vniuersam perturbaret. Iam ergo ille, qui non est in Ecclesia, non potest habere auctoritatem in Ecclesia, & hæreticus occultus habere potest, & aliquid de re ipsa habere auctoritatem in Ecclesia; certè hæreticus occultus esse potest in Ecclesia.

3. TERTIO idem probatur ex Origene, Augustino, & Gregorio. ORIGENES homil. 21. in Iosue: *Etiam hic, inquit, in Hierusalem, id est, in Ecclesia sunt quidam Iebusæ, qui sine fide, & actibus peruersi sunt.* Nec dubium est, quin loquatur de occultis, nam statim adiungit: *Neque enim dicimus de illis qui manifestè & euidenter criminosi sunt, ut non de Ecclesia expellantur.*

AVGVSTINVS lib. 3. de Baptismo, cap. 19. *Huius, inquit, fraternæ caritatis inimici, siue apertè foris sint, siue intus videntur, Pseudochristiani sunt, & Antichristi, inuenti enim occasione foras exeunt. Sed etiam si occasiones desint, cum intus videntur, ab illa inuisibili caritatis compage separati sunt.* Hæc Augustinus, qui cum de occultis hæreticis dicit, eos videri esse in Ecclesia, non significat, eos non esse reuera, sed non esse eo modo, quo esse videntur. Videntur enim

enim esse vniti interna & externa coniunctione, membris ceteris, & tamen non sunt vniti, nisi coniunctione externa. Nam si reuera nullo modo essent intus, sed tantum esse viderentur; pari ratione, non verè exirent, quando aperte se produnt, sed exire viderentur. Augustinus autem dicit, inuentis occasionibus foras exeunt, & addit, eos esse separatos quidem, etiam antequam exeant, sed ab inuisibili caritatis compage, non ab externa Ecclesiæ cõmunione, quemadmodum intelligi debet etiam, quod idem Augustinus dicit lib. 4. cap. 16. vbi dicit, hæreticos occultos separatos esse iudicandos, licet ipsi non exeant. loquitur enim de separatione interna, non de externa, neque proprium est hoc, apud Augustinum, hæreticis occultis, sed omnibus peccatoribus, quos Augustinus affirmat non esse in corpore Christi, vt patet ex locis citatis, capite superiore. Pergit loco notato Augustinus: *Vnde, inquit, Ioannes dixit, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, non ait, quod exeundo alieni facti sunt, sed quod alieni erant, propter hoc eos exisse declarauit.* Dicit & Apostolus Paulus, de quibusdam, qui circa fidem aberrauerant, in vna magna domo eos fuisse, credo quod nondum exierant.

Item lib. 4. cap. 10. *Aut si zizania, inquit, sola dicenda sunt, quæ & in finem in maligno errore perdurant, & foris multa frumenta sunt, & intus multa zizania.* Quorum verborum hic videtur esse sensus, vt intelligamus, extra Ecclesiam esse multos manifestos hæreticos, qui tandem conuertentur ad veram fidem; & intus in ipsa Ecclesia esse multos occultos hæreticos, qui nunquam conuertentur. Idem habet lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 35. *Meminerit, sanè, inquit, in ipsis inimicis suis latere ciues futuros, sicut ex illorum numero etiam Dei ciuitas habet secum connexos communionem sacramentorum.* Vbi illud est obseruandum, de inimicis, qui sunt extra Ecclesiam, Augustinum dixisse, eos esse ciues futuros; quia modò non sunt ciues, sed erunt tempore suo. at de inimicis, qui latent intra Ecclesiam, non dixisse inimicos futuros, sed præsentis, iam enim sunt in ipsa Ecclesia, cum tamen pertineant ad numerum inimicorum.

Rursum tract. 61. in Ioan. tractans illud Ioannis 13. vbi legitur Christus exeunte Iuda turbatum fuisse: *Hoc nobis, inquit,*

inquit,

inquit, Dominus significare sua turbatione dignatus est, quod scilicet falsos fratres, & Domini agri illa zizania, ita necesse est usque ad messis tempus inter frumenta tolerari, & quando ex eis aliqua separari etiam ante messem Urgens causa compellit, fieri hoc sine Ecclesia perturbatione non possit. Hanc perturbationem sanctorum suorum, per schismaticos & hereticos futuram, quodammodo pronuncians Dominus praesignavit in se ipso, cum exituro inde homine malo, & commixtionem frumenti, in qua diu fuerat toleratus, separatione aperitissimam relicturo, turbatus est, non carne, sed spiritu. Et infra declarat, quomodo Iudas unus esset ex discipulis Domini, tamen iam typum gereret hereticorum. Unus, inquit, numero, non merito; unus specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adiunctione, non cordis unitate. Et infra: Virumque verum est, & ex nobis, & ex nobis; secundum aliud ex nobis, secundum aliud non nobis; secundum communionem Sacramentorum ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis. Ita libro de gestis cum Emerito, cap. I. Quidam, inquit, adhaerens corde positi in parte Donati, praesentiam nobis exhibent corporalem, carne intus, spiritu foris.

Denique libro de catechizandis rudibus, cap. 17. distinguit tria genera Christianorum, hereticos occultos, malos Catholicos, bonos Catholicos: Sunt, inquit, qui propterea volunt esse Christiani, ut aut promereantur homines, a quibus temporalia commoda expectant, aut quia offendere nolunt, quos timent; sed isti reprobis sunt, etsi ad tempus eos portat Ecclesia, sicut area usque ad tempus ventilationis paleam sustinet. Si non se correxerint, & propter futuram sempiternam requiem Christiani esse ceperint, in fine separabuntur, nec sibi blandiantur, quod in area esse possunt cum frumento Dei, quia in horreo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur. Sunt etiam alij meliori quidem spe, sed tamen non minus periculo, qui tam Deum timent, & non irridunt Christianum nomen, nec simulato corde intrant Ecclesiam Dei, sed ista vita expectant felicitatem. Vbi manifestè vides, ex collatione horum duorum generum hominum, primum illud esse eorum, qui Deum non timent, sed irridunt Christianum nomen, & ficto corde intrant Ecclesiam, & tamen in

sunt, & manent, ac numerum faciunt, donec aperta discessione non separantur.

GRIGORIUS lib. 3. moral. cap. 4. explicās illa verba Iob 16. *Ruge mea testimonium dicunt contra me: Quid, inquit, per rugas nisi duplicitas designatur? Ruge itaq; sunt sancta Ecclesia omnes, qui in ea dupliciter viuunt, qui fidem & uocibus clamāt, operibus denegant. Hi nimirū pacis tempore, quia huius mundi potestatibus eandē fidem honori esse conspiciunt, fideles se esse mentiuntur: sed cū sanctā Ecclesiam subita aduersitatis procella turbauerit, ilico ostendunt quod in perfida mente moluntur. Et infra: Sed quia nunc intra sinum fidei multos etiā reprobos tenet, cū tempus persecutionis exarserit, ipsos hostes patitur, quos predicationis uerbis alere ante uidebatur. Dicat ergo, ruga mea testimonium dicunt cōtra me, id est, ipsi me insequendo increpāt, qui nunc in meo corpore positi duplicitatis sua in se malitiā non emendant. Et infra: Etiam pacis sua tempore sancta Ecclesia falsiloquiū patitur, dum sunt in ea multi, qui de aternitatis promissione diffidūt, & tamen se fideles esse mentiuntur, sed cū malitia tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat ad contradiscendum, ante faciem uenit, quia uerbis uera fides apertis uocibus obsistit.*

QUARTO probatur ratione, ac primū similitudo corporis humani id quod quærimus suadere potest. Est enim Ecclesia similis corpori humano, ut Apostolus docet Rom. 12. & I. Cor. 12. in corpore autem humano multa ac varia esse videmus partium genera, ita ut quædam uiuant, & sentiant, quædam uiuant, & nō sentiant, quædam nec uiuant, nec sentiant, ut notum est. Igitur in Ecclesia quoque nihil impedit, quod minus sint aliqui, qui habeant fidem, & caritatem; quidam solam fidem; quidam ne ipsam quidē fidem, sed externam duntaxat coniunctionem.

DEINDE si ij, qui fide interna carent, non sunt, nec esse possunt in Ecclesia, nulla erit inter nos, & hereticos amplius quæstio de Ecclesiæ uisibilitate, proinde (quod ego certē magni facio) superuacaneæ erunt tot eruditissimorum hominū disputationes, quæ hactenus prodierunt. Omnes enim qui hactenus scripserunt, id obiciunt Lutheranis, & Caluinistis, quod Ecclesiam inuisibilem faciant. Nullam autem futuram amplius quæstionem, ita probo.

Luthe-

Lutherani, & Calvinistæ signa visibilia quædam & externa Ecclesiæ statuunt, nimirum prædicationem verbi Dei, & Sacramentorum administrationem, & constanter docent, vbiunque hæc signa conspiciuntur, ibi esse etiam veram Christi Ecclesiam. quia tamen solos iustos, & pios ad Ecclesiam veram pertinere volunt, & nemo potest certò scire, qui sint verè iusti, & pii inter tam multos qui iustitiam, & pietatem exterius præ se ferunt, cum certum sit multos vbiq; esse hypocritas, & falsos fratres: Idcirco nostri rectè cõcludunt eos facere Ecclesiam inuisibilem. Porro Lutheranis, & Calvinistis iustitia in sola fide consistit, idemque est apud eos Ecclesiam esse cœtum iustorum, & piorum, & esse cœtum verè credentium; quis non igitur videt, nos cum illis placere convenire, si omnes illos ab Ecclesia excludamus, qui veram fidem in corde non habent?

AD HAEC, necesse est, ut nobis certitudine infallibilis constet, qui cœtus hominum sit vera Christi Ecclesia; nam cum Scripturæ traditiones, & omnia planè dogmata ex testimonio Ecclesiæ pendeant, nisi certissimi simus, quæ sit vera Ecclesia, incerta erunt profus omnia. At non potest certitudine infallibili nobis constare, quæ sit vera Ecclesia, si interna requiritur in quolibet membro, seu parte Ecclesiæ; quis enim certò nouit, in quibus sit ista fides? non igitur fides, aut aliquid aliud inuisibile, & occultum requiritur, ut quis aliquo modo pertineat ad Ecclesiam.

RESPONDENT quidam ad hoc argumentum dupliciter. PRIMO, satis certò posse cognosci cœtum hominum fidelium, ita ut etiam videri dicatur, si effectus fidei conspiciantur, qualis est protestatio & confessio fidei; nam etiam hominem verè & propriè videre dicimus, cum tamen animam non videamus nisi in suis effectibus. SECUNDO addunt, nõ esse necessarium, ut constet nobis distinctè qui sint illi homines, qui Ecclesiam faciunt, sed satis esse si assignemus quendam cœtum hominum, intra quem certò scimus, vel credamus esse omnes illos, qui ad Ecclesiam pertinent. Siquidem si cui ostenderetur populus Romanus inuersus in foro, aut in theatro, vbi tamen essent etiam qui externi admisti, verè diceretur illum vidisse populum Romanum.

Romanum, tametsi discernere non potuisset Romanos ab externis.

Sed neutra solutio videtur satisfacere; ac prior quidem facile refellitur; nam cognitio illa ex effectis non est certa, sed coniecturalis. neque exemplum hominis conuincit; nam imprimis effectus vitæ in homine naturales sunt, & necessarii; effectus autem fidei liberi sunt, ac voluntarij, proinde multò minus certi. Deinde nec ipsum hominem ita videmus, vt certitudine infallibili nobis constet, eum quem videmus esse hominem; siquidem fieri potest, vt cum nos hominem videre credimus, Angelum, aut dæmonem videamus in forma humana. Certè Abraham, Loth, Tobias, & alij in Testamento veteri non rarò homines esse crediderunt, qui Angeli erant; nos autem infallibilem certitudinem de Ecclesia habere volumus, qualem habemus, non de ipso homine, sed de figura, & externis coloribus, ac lineamentis corporis humani, in quorum visione decipi non possumus.

Posterior verò solutio multis de causis non satisfacit. **PRIMO**, quia potest fieri, vt ad eò crescat aliquàdo numerus hypocritarum, vt plures sint hæretici occulti, quàm veri ac perfecti Catholici; tum autem non posset quisquam verè dicere, hic cœtus est Ecclesia Christi: quando quidem in eo cœtu, quem ostendit, maior pars ad Ecclesiam non pertinet, nec ipse scit, qui sint illi pauci, qui Ecclesiam faciunt. & quamuis sperandum sit, maiorem partem eorum, qui profitentur fidem, esse synceros, id tamen non est certum.

SECUNDO, quia cum nunquam tota Ecclesia in vnum locum conueniat, ita vt possimus certò dicere, in hoc cœtu est Ecclesia, sed sparsa sit per varia loca, & de nulla parte certi sumus, an non sit tota illa pars sine vera fide, quocunq; iuerimus, semper erimus dubij, an communicemus cum vera Christi Ecclesia. Neque his repugnat, quod alibi scriptum est, Romanam Ecclesiam particularem non posse destitui vera fide; nam nec ipsa Romana Ecclesia particularis tota simul alicubi conuenit, sed sparsim congregatur in variis basilicis, quæ sunt in Romana ciuitate, nec certò scimus certitudine infallibili in eo cœtu, ad quem nos fortè accedimus, non esse omnes sine vera fide in corde.

QQ

TERTIO,

TERTIO, quia posset etiam fieri, ut totum generale Concilium esset extra Ecclesiam; quid enim magnum esset, si inter tot millia profitentium Christi fidem, trecenti, vel quingenti homines, qui ad Concilium conueniunt, fide vacarent? ita nimirum res alioqui notissimæ, & quas certissimas esse oportet, in dubium reuocabuntur. Certè Brentius ut in disputatione de Conciliis annotauimus, ea ratio Conciliorum auctoritatem eleuat, quia non sumus certi, nullus eorum Patrum fidem veram in corde habuerit, & proinde in Ecclesia Dei fuerit; non enim est columna & firmamentum veritatis falsa Ecclesia, sed vera.

QUARTO, quia si non scimus distinctè, qui sint, qui Ecclesiam cōstituunt, non tam sciemus, quæ sit Ecclesia, quæ ubi sit, seu potius ubi lateat Ecclesia. quod quidem non est ad Ecclesiæ visibilitatem saluandam, de qua in sequente capite disputandum erit: sed iam quid aliqui obiiciamus deamus.

Obiiciunt PRIMO, fundamentum & quasi formam Ecclesiæ esse fidem, cum legamus I. Cor. 3. *Quasi bonus arbor rectus fundamentum posui, & fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ad Ephes. 2. *Superadificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Ephes. 4. *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.*

RESPONDEO, formam Ecclesiæ non esse fidem internam (nisi Ecclesiam inuisibilem habere velimus) sed externam, est, fidei confessionem. id quod apertissimè docet S. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 11. & experientia idem testatur; illi enim admittuntur ad Ecclesiam, qui profitentur fidem. In locis autem allegatis fides non dicitur forma, fundamentum Ecclesiæ, sed fundamentum iustitiæ, vel caritati, quæ est in Ecclesia; adde, quod Scripturæ, sicut Ecclesia ponunt fidem, ita etiam ponunt caritatem, & cetera dona Spiritus sancti, & tamen nemo Catholicorum dicit, non esse de Ecclesia eos, qui caritate & donis Spiritus sancti carent.

Obiiciunt SECUNDO, definitionem Concilij Lateranensis, quæ habetur cap. Firmiter, de summa Trinitate & de Catholica: vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam

nemo saluatur; cui similis est definitio Nicolai Papæ, quæ habetur de consecrat. dist. 1. can. Ecclesia, Ecclesia est Catholicorum collectio, non sunt autem fideles & Catholici, qui fidem in corde non habent, etsi eam ore profiteantur.

RESPONDEO, non esse has Ecclesiæ definitiones; nam Concilium Lateranense solùm asserere voluit, Ecclesiam esse vnam, non autem quid sit Ecclesia, accuratè describere. Appellauit autem Ecclesiam fidelium, quia hoc nomine distinguuntur Christiani baptizati, tum ab iis, qui manifestè infideles sunt, tum etiam à catechumenis. Propriè enim apud veteres catechumeni non dicebantur fideles, vt supra ostendimus. Itaque idem est, ac si Concilium dixisset, Christianorum Ecclesia vna est, non multæ. Adde SECUNDO, posse etiam nomen fidelis accipi pro eo, qui fidem publicè profiteretur, quemadmodum mox dicemus de nomine, Catholicus. Adde TERTIO, verissimè etiam dici potuisse, Ecclesiam fidelium, id est, eorum, qui veram fidem habent in corde, vnam esse; Ecclesia enim præcipuè, & ex intentione fideles tantùm colligit; cum autem admiscerentur aliqui ficti, & qui verè non credunt, id accidit præter intentionem Ecclesiæ. Si enim eos nosse posset, nunquam admitteret, aut casu admissos continuò excluderet.

Porro in verbis illis Nicolai Papæ: *Ecclesia est Catholicorum collectio*, necessariò cogimur dicere, vocari Catholicos eos, qui fidem Catholicam profitentur, quidquid sit de fide interna; iubet enim Nicolaus, vt non fiant Ecclesiæ, id est, vt ipse exponit, Catholicorum collectiones, sine nutu sedis Apostolicæ. Planum autem est, non aliter fieri posse Catholicorum collectiones, quàm conuocando in vnum locum eos, qui habentur, & dicuntur Catholici, id est, eos, qui publicè Catholicos se esse profitentur.

Obiiciunt TERTIO, testimonia Patrum, qui dicunt, hæreticos nō esse verè Christianos, quales sunt Tertullianus libro de pudicitia. Cyprianus lib. 4. epist. 2. Athanasius serm. 2. contra Arianos, & Augustinus libro de gratia Christi, cap. 10. at Ecclesia Christi non nisi Christianorum esse potest; non igitur ad Ecclesiam pertinent, qui veram fidem non habent. RESPONDEO, eos Patres loqui de manifestis hæreticis, qui nec in corde, ne in ore Christi fidem habent. Christianus enim

enim nomen est professionis, & illi dicuntur Christiani, qui Christi legem ac fidem publicè colunt ac sequuntur.

Obiiciunt **QVARTO**, an Christi aduentum non solum Synagogam Iudæorum ad Ecclesiam Dei pertinuisse, sed omnes præterea Gentiles, qui per orbem terræ dispersi, vnum Deum sincerè colebant. Ex quo videtur sequi, vt fides sit Ecclesiæ vinculum, & proinde, qui fidem non habet, ad Ecclesiam non pertineat. **RESPONDEO**, omnibus seculis et omnes & solos Ecclesiam Dei constituisse, qui simul congregati erant confessione & protestatione, siue ea per sacrificium siue alio modo fierent, vnius fidei in vnum Deum creatorem cæli & terræ.

Obiiciunt **VLTIMO**. Potissima causa, cur in Ecclesiæ membris includuntur hæretici occulti, illa esse videtur, constet nobis infallibili certitudine, quinam cæterus numerus sit Ecclesia; at hæc certitudo haberi nequit, etiam hæretici occulti ad Ecclesiam pertinere dicantur: quod his argumentis confirmatur.

PRIMO, non sunt Ecclesiæ membra qui non sunt baptizati, at nemo scit certò, qui sint verè baptizati, tū quia character Baptismi est inuisibilis, tum etiam quia cū exterior Baptismus exhibetur, pauci adsunt, qui videant, ac proinde ceteri fide humana contenti esse debent.

SECUNDO, Ecclesia nō potest esse sine Episcopis & Presbyteris, vt Hieronymus docet contra Luciferianos. At qui nouit certò, qui sint veri Episcopi & Presbyteri, cū id peccat ab intentione ordinantis, & à characterè inuisibili.

TERTIO, excommunicati non sunt de Ecclesia, vt nos supra docuimus; at multi sunt excommunicati occulti, mirum excommunicati à iure ipso facto, & non promulgati coram populo, ex quo cogimur dubitare, cū aliquem excommunicamus, sit ne ille de Ecclesia, an non?

QVARTO, sæpe accidit, aut certè accidere potest, vt hæretici manifesti alicubi simulent se Catholicos; item Iudæi Turcæ, Pagani miscent se fidelibus, & tamen aut ipsi de Ecclesia non erunt, aut Ecclesiam esse dicemus cæterum hæreticorum, & Paganorum hypocritarum.

Respondeo ad **PRIMUM**, ad hoc, vt aliquis sit de corpore Ecclesiæ, non requiri characterè, sed externum Baptismum

nec externum Baptismum requiri, vt quis censeatur, & sit de Ecclesia, sed tantum vt admittatur. Si quis enim petit admitti ad Ecclesiam, id non fiet sine Baptismo. Tamen si quis dicat se baptizatum, & non constet contrarium, admittetur ad Sacramenta cetera, & per hoc erit de corpore Ecclesiae; & signum huius est, quia si postea innotescat, illum non fuisse baptizatum, si quidem culpa ipsius id sit factum, expelletur de congregatione, nec recipietur, nisi post poenitentiam baptizetur: at si non culpa eius, non repellatur, sed perficietur in eo, quod deerat, nec iudicabitur non fuisse in Ecclesia, sed iudicabitur intrasse aliunde, quam per ordinariam portam. Vnde Innocentius III. cap. Apostolicam, de Presbytero non baptizato, iudicauit, Presbyterum non baptizatum verè fuisse in Ecclesia, & iussit pro eius anima offerri sacrificium, vt pro aliis fidelibus. Et Dionysius Alexandrinus, vt habemus lib. 7. cap. 8. hist. Eccles. iudicauit quendam fuisse verè in Ecclesia, quem constabat non verè baptizatum, sed tantum percepisse alia Sacramenta, vt baptizatum.

Hac videtur fuisse sententia Io. Driedonis libro 4. descript. & dogm. Ecclesiast. cap. 2. part. 2. vbi sic loquitur; *Omnes, qui habentur, tanquam Sacramento fidei visibiliter adscripti Ecclesiae, secundum pacem quandam corporaliter cum Christiano populo conuersantes, dicuntur esse in Ecclesia, donec vel iudicio Ecclesia separentur, vel sua sponte exeant, ipsam Ecclesiam contemnent, & persequentes.* Hac ille. Qui satis aperte scribit, in Ecclesia esse non solum omnes baptizatos, sed omnes etiam illos, qui habentur pro baptizatis. Posset tamen etiam responderi, & melius, eos qui non sunt baptizati, & tamen habentur pro baptizatis, esse de Ecclesia secundum apparentiam exteriorem tantum, id est, putatiue, non verè. nec tamè inde sequitur, vt Ecclesia fiat inuisibilis. nam tametsi non possint aliqui probare se esse baptizatos: tamè pluri mi probare possunt: & Baptismus naturâ sua visibilis est.

Ad SECUNDUM dico, posse in Episcopis duo considerari. PRIMO, quòd locum Christi teneant, & quòd propterea debeamus illis obedientiam, & quòd ipsi non possint nos decipere in iis, quæ necessaria sunt ad salutem. SECUNDO, quòd habeant potestatem Ordinis & Iurisdictionis. Si PRIMO modo considerentur, certi sumus certitudine infallibili, quòd
isti,

isti, quos videmus, sint veri Episcopi & Pastores nostri. Nam ad hoc nõ requiritur, nec fides, nec character ordinis, nec legitima electio, sed solùm vt habeantur pro talibus ab Ecclesia. Cùm enim sint Episcopi propter Ecclesiam, non contra; Deus assistit eis, qui pro talibus habentur, ne errent in Ecclesia docenda. Itaq; sunt illi veri Episcopi, & Pastores, non absolute: sed quoad illa tria, quæ diximus. Quod est idem, ac si diceremus, eos non esse quidem in seueros Episcopos: tamen donec pro talibus habentur ab Ecclesia, deberi illis obedientiam, cùm conscientia etiam erronea obliget: itẽ tenent eos locum Christi, de facto non de iure, cùm re ipsa populus Christi nomine regant: denique non posse ab illis Ecclesiam decipi, eum Ecclesia non posset errare, & tamẽ eos tenent sequi, quos pro veris Pastoribus habet. Quod postremũ modo accipiendum est; si videlicet eiusmodi Episcopi in doctrina omnes conueniant, aut summi Pontifices sint. non enim dubium est, quin Episcopi particulares, si ab aliis differre deat errare possint. Si SECUNDO modo considerentur, non habemus certitudinem, nisi moralem, quod isti sint veri Episcopi, quanquã certum est certitudine infallibili, quod alii qui saltem sint veri, alioqui Deus Ecclesiam deseruisset: sed ad hoc, vt teneamus Ecclesiam certam & cõspiciam, quantum ad capita & membra, sufficit prima consideratio.

Ad TERTIUM dico, excommunicatos occultos esse de Ecclesia, numero, non merito; de facto, non de iure.

Ad QUARTUM dico, in primis difficile esse, vt eiusmodi homines non continuò detegantur, sed tamen etiam si longo tempore deludant Ecclesiam, nihil inde incommodum accidere posse; nam Ecclesia non eos numerat inter suos, nisi ratione professionis externæ (nec enim de internis hominibus iudicat) professio autem illa externa sanctissima est, licet illis malè usurpetur. Itaq; sunt illi de Ecclesiæ corpore, dum fidelibus iunguntur eo vinculo professionis & obedientiæ quod Ecclesiam vniuersam ligat, & in vnum corpus redigit. Nec tamen sequitur, Ecclesiam propterea esse cœterum hæreticorum, & Paganorum hypocritarum; nam etsi pauci quidam tales in Ecclesia sunt, tamen certi sumus certitudine dei diuinæ, in eadem Ecclesia multos esse verè fideles, pios, electos.

electos, quemadmodum etiam in corpore humano inueniuntur & unguis & capilli, qui non viuunt, & nemo tamen inde colligit, corpus humanum nihil esse, nisi unguis & capillos. Atq; hæc dicta sunt iuxta sententiam Driedonis. Nam secundum alteram sententiam, quam nos paulò antè veriorē esse diximus, respondendum erit, Judæos, Turcas, Paganos, nec non manifestos hæreticos, qui alicubi simulent se esse Christianos & Catholicos non esse de Ecclesia, nisi secundum apparentiam exteriorem, & putatiuè nō verè. Neque inde sequetur, vt Ecclesia fiat inuisibilis: nam si fortè necesse sit, cognoscere, an eiusmodi homines sint Ecclesiæ Catholicæ membra, necne: cogi poterunt, vt ostendant admissionem suam ad Ecclesiam, id est, vt probent se baptizatos, vel reconciliatos, quæ visibilia, & sensibus externis exposita sunt. Alia verò ratio est de fide, aliisq; internis virtutibus, quas qui in omnibus Ecclesiæ membris requirunt, ij faciunt Ecclesiam planè inuisibilem, & soli Deo notam, vt rectè Petrus à Soto Brentianis obiecit.

CAPVT XI.

Proponitur altera controuersia; An Ecclesia sit semper visibilis, siue, an errare & deficere possit.

EXPLICIT VIMVS, quid sit Ecclesia, nunc dicendum est, qualis sit. Dissensio inter nos & hæreticos in tribus consistit. Primum enim illi dicunt, veram Ecclesiam esse inuisibilem, soli q; Deo cognitam. Quo loco nota ex Friderico Staphilo in prima Apologia, parte 3. Lutheranos in initio Ecclesiam inuisibilem fecisse, deinde tamen, cum viderent absurda, quæ inde sequebantur, secreto consilio statuisse, vt Ecclesia visibilis diceretur: Itaque cœperunt omnes docere, Ecclesiam esse visibilem; sed sic tamen, vt nomine visibili, re inuisibilis esset.

Ac PRIMVM Lutherus in libro de seruo arbitrio, cum ei Erasmus obiecisset, non esse credibile, Deum tam longo tempore deseruisse Ecclesiam, respondit, Deum nunquam deseruisse Ecclesiam, sed non esse Ecclesiam Christi illam,

quæ vulgò dicitur Ecclesia, id est, Papam, Episcopos, Clericos, Monachos, & ceteram Catholicorum multitudinem; sed Ecclesiam esse quosdam paucos pios, quos, quasi reliquias, Deus conseruat: Et semper hoc fuisse in mundo, ut vera Ecclesia non esset illa, quæ dicebatur Ecclesia; sed quidam pauci. Et in libro contra Catharinum dicit, Ecclesiam esse spiritualem, & sola fide perceptibilem, In libro de abroganda Missa priuata, part. 1. sic loquitur idem Lutherus: *Quis, inquit, Ecclesiam nobis monstrabit, cùm sit occulta in Spiritu, & solum credatur? sicut dicitur; Credo Ecclesiam sanctam?*

Iam MAGDEBURGENSES Cent. I. lib. I. cap. 4. col. 170 definiunt, Ecclesiam cœtum visibilem; tamen col. 171. distinguunt duas Ecclesias; & col. 178. dicunt, veram Ecclesiam esse cœtum exiguum plerumque; falsam verò, numerosum, quia ad veram soli illi pertinent, qui intrant per portam angustam, id est, verè pij; quæ Ecclesia proinde sit invisibilis; & col. 181. dicunt, tempore Christi fuisse de Ecclesia ra Pastores, Magos, Zachariam, Simeonem, Mariam, Annam; non autem Pontifices & Sacerdotes, quia nimirum illi pij, isti impij erant.

PHILIPPVS Melanchthon in Locis, loco 12. quæ de Ecclesia, repetit aliquoties Ecclesiam esse visibilem; tamen ibidem dicit, in controuersis sequendum esse verbum Dei iuxta confessionem veræ Ecclesiæ; hanc autem veram Ecclesiam dicit non esse Pontifices & Sacerdotes, nec maiorem partem Concilij, sed quosdam pios & electos à Deo illuminatos; & ibidem dicit, tempore Eliæ Ecclesiam veram fuisse Eliam, Heliseum, & paucos alios illis adhærentes; non autem ceteram Iudæorum multitudinem: Et tempore Christi Ecclesiam fuisse Zachariam, Simeonem, Mariam, Pastores quia nimirum pij erant.

BRENTIVS in Confessione VVirtembergensi, capite de Conciliis, dicit, habere Ecclesiam Dei promissionem; tamen non esse standum iudicio Conciliorum, quia pauci sunt ibi electi, & quia sæpe maior pars vincit meliorem. Et in Prolegomenis: *Vide, inquit, quod faciat (Petrus à Soto) Ecclesiam visibilem, & sensibus corporeis perceptam. Delendus igitur est ille articulus Symboli Apostolici; Credo Ecclesiam sanctam & catholicam*

holicam, & erit sic reponendus; Video & sentio Ecclesiam sanctam Catholicam. Item CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 1. §. 7. *Bisariam, inquit, de Ecclesia sacra litera loquuntur: Interdum enim cum Ecclesiam nominant, eam intelligunt, quæ est reuera coram Deo, &c.* Et infra de hac loquens: *Nobis, inquit, inuisibilem solius Dei oculis conspicuam credere Ecclesiam necesse est.* Et §. 3. *Ceterum, inquit, ad amplexandam eomodo Ecclesia unitatem, nihil opus est Ecclesiam ipsam oculis cernere, aut manibus palpare.*

SECUNDO docent, visibilem Ecclesiam interdum ita errare in fide, & moribus, ut penitus deficiat: ita Calvinus in præfatione Institut. *Sed non parum, inquit, à vero aberrant, dum Ecclesiam non agnoscunt, nisi quam presentis oculo cernant.* Et infra: *Fremunt, inquit, nisi Ecclesia digito semper ostendatur.* Et infra: *Quin potius, inquit, permittamus Deo, ut quando ipse solus nouit, qui sui sunt, interdum etiam Ecclesia sua exteriorem notitiam ab hominum aspectu auferat.*

TERTIO docent, Ecclesiam veram, id est, inuisibilem non posse quidem deficere, nec errare in iis, quæ necessariò ad salutem pertinent; tamen in aliis errare posse: Ita Calvinus lib. 4. cap. 8. Institut. §. 13. & alibi. Nos contrarium asserimus, ac singula suis argumentis confirmabimus.

CAPVT XII.

Ecclesiam esse visibilem.

RIMVM igitur, quod vera Ecclesia sit visibilis, probatur primò ex Scripturis omnibus, vbicun- que inuenitur nomen Ecclesiæ; nam semper nomine Ecclesiæ visibilis congregatio significatur; nec vnum saltem locum Calvinus proferre potuit, nec protulit, vbi hoc nomen tribueretur congregationi inuisibili. Certè cum dicitur Num. 20. ^{v. 4.} Quæ eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem? Ecclesia vocatur populus ille notissimus Israël, qui exierat de Ægypto: Sic 3. Reg. 8. ^{v. 17.} de visibili Ecclesia manifestè loquitur Scriptura, cum dicit: Conuertitq; Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesia Israël; omnis enim Ecclesia Israël stabat. Matt. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam

Q Q 5

Ecclesiam

Ecclesiam meam. Nomine petrae siue intelligas Christum, aut fidei confessionem, ut haereticus volunt, siue Petrum, ut nos credimus, semper fundamentum Ecclesiae est aliquid sensibile, ut patet, ac proinde Ecclesia ipsa est sensibilis, siue visibilis; nam etsi nunc neque Christum, neque Petrum videamus, tamen tunc uterque sensibus corporeis expositus erat ad videndum: & nunc uterque videtur, non in se, sed in Vicario, aut successore suo: Sicut Regnum Neapolitanum non ideo est inuisibile, quia Rex abest, nam Rex videtur in suo Prorege. Matth. 18. *Dic Ecclesia, si Ecclesiam non audierit, &c.*

Certè neutrum seruari posset, si esset Ecclesia inuisibilis, Act. 20. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quomodo poterant regere Ecclesiam, quam non nouerant? Act. 15. *Ille quidem deducti ab Ecclesia pertransibant Phanicem.* Et ibidem *Cum uenissent Hierosolymam suscepti sunt ab Ecclesia.* Et cap. 18. *Ascendit Paulus, & salutauit Ecclesiam.* Quomodo illi conueniunt Ecclesiae inuisibili? 1. Cor. 15. Gal. 1. & Philip. Paulus dicit, se persequutum Ecclesiam Dei; at notum est, quos persequabatur, ex Act. Apost. cap. 9. Denique 1. Tim. 3. *Hac tibi scribo, fili Timothee, ut scias, quomodo te oportet conuersari in domo Dei, quae est Ecclesia Dei uiuens, &c.* At sane non poterat in ea conuersari, nisi sciret, quænam esset.

SECUNDO, probatur ex alijs Scripturis, ubi non nominatur, sed tamen aperte describitur Ecclesia, Psal. 18. *In sole posuit tabernaculum suum.* exponit Augustinus tract. 2. in epist. Ioannis; In manifesto posuit Ecclesiam suam, ut, sicut sol non potest omnino latere, ita nec Ecclesia possit abscondi. Item Isa. 2. Dan. 2. & Micheæ 4. comparatur Ecclesia monti magno & conspicuo, qui nullo modo potest latere, secundum communem expositionem Hieronymi in ea loca, & Augustini tract. 1. in epist. Ioannis. Item illud Matth. 5. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Augustinus libro de ueritate Ecclesiae, cap. 14. & alibi passim exponit de Ecclesia. Denique, parabolæ Euangelicæ de area, de reti, de ouili, de conuiuio, &c. omnes ostendunt Ecclesiam veram, quæ est regnum cælorum, esse visibilem.

Probatur TERTIO, ex ipso ortu, & progressu Ecclesiae, nam, ut omittamus statum Testamenti veteris, in quo adeo

visibi-

visibilis erat Ecclesia, vt in ipsa carne portarent visibile signum Circumcisionis; In Testamento nouo sine dubio Ecclesia Christiana tota erat in principio in Apostolis & discipulis Christi, qui ad eò visibiles erant, vt super illos visibiliter Spiritus sanctus descenderit in die Pentecostes: Deinde, istis additi sunt visibiliter vna die homines ad tria millia, & rursum ad quinque millia, per fidei Confessionem & Baptismum, vt patet Act. 1. 2. 3. & 4. ac deinceps semper illi omnes, & soli habiti sunt de Ecclesia Christi, qui ad illos primos se adiunxerunt per Baptismum, & Confessionem fidei, & inde non recesserunt per hæreses, aut schismata, vel expulsi non sunt per excommunicationem.

QUARTO, probatur ex ipsa ratione Ecclesiæ; Ecclesia enim est societas quædam, non Angelorum, neque animarum, sed hominum: Non autem dici potest societas hominum, nisi in externis & visibilibus signis consistat; nam non est societas, nisi se agnoscant inter se, qui dicuntur socii: non autem se possunt homines agnoscere, nisi societatis vincula sint externa & visibilia. Et confirmatur ex more omnium humanarum societatum; nam in militiam, in ciuitatem, in regnum, & alia similia non aliter homines adscribuntur, quam signis visibilibus: Vnde Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 11. *In nullum, inquit, nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*

QUINTO, tempore Christi, vt volunt Philippus & Illyricus, Ecclesia solum erat in Zacharia, Simeone, Anna, Maria, & paucis aliis piis, non autem in Pontificibus, & cetera multitudine Iudæorum. At constat, quod Zacharias, Simeon, & ceteri communicabant cum Pontificibus in templo, sacrificiis, &c. Nam Zacharias in eodem templo sacrificabat: Anna ab eo templo non recedebat: Maria ibat singulis annis ad templum illud: Christus ipse mittebat leprosos ad Sacerdotes, & dicebat: *Qua dicunt, facite*. ergo, vel malè faciebant isti communicatio falsæ Ecclesiæ: vel malè faciunt Lutherani non communicandi nobiscum, & non obediendo Pontifici.

SEXTO, probatur ex necessitate; nam tenemur omnes sub periculo æternæ mortis veræ Ecclesiæ nos adiungere, & in

in illa perseuerare, id est, capiti eius obedire, & ceteris membris cōmunicare, vt patet ex Cypriano de simplicitate Prælatorum, Hieronymo in epistola prima ad Damasum de nomine hypostasis, & Augustino lib. 4. de Baptismo, cap. 1. At hoc fieri non potest, si est Ecclesia inuisibilis.

SEPTIMO, ex dictis quæstione superiore, si enim Ecclesia est congregatio hominum vtentium Sacramentis iisdem, & fidem Christi profitentium, sub regimine legitimorum pastorum, vt ibi probatum est, sequitur necessariò eam esse visibilem.

ULTIMO, testimoniis veterum. ORIGENES hom. 30. in Matth. Ecclesia, inquit, plena est fulgore ab Oriente & Occidentem, &c. CYPRIANVS libro de vnitae Ecclesie Ecclesia, inquit, Domini luce perfusa, radios suos per orbem terrarum spargit, &c. CHRYSOSTOMVS homil. 4. in 6. Isaia: Facilius est, inquit, solem extinguere, quàm Ecclesiam obscurari. AVGVSTINVS lib. 3. contra epistolam Parmeniani, cap. 5. Nulla, inquit, est securitas vnitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, qua supra montem, & distans est, constituta, abscondi non potest. Tract. 1. in epistolam Iohannis: Nunquid digito ostendimus Ecclesiam, si atres montes nonne aperta est? Et Tract. 2. Quid amplius dicturus sum, quàm cecos, qui tam magnum montem non vident? Qui contra lucernam, in candelabro positam, oculos claudunt?

CAPVT XIII.

Ecclesiam visibilem non posse deficere.

AM, quòd Ecclesia ista vera & visibilis non possit deficere, facilè probari potest. Notandum autem est, multos ex nostris répus terere, dum probant absolutè Ecclesiam nō posse deficere; nam Calvinus, & ceteri hæretici id concedunt; sed dicunt, intelligi debere de Ecclesia inuisibili. Probare igitur volumus, Ecclesiam visibilem non posse deficere; & nomine Ecclesie non intelligimus vnum, aut alterum hominem Christianum, sed multitudinem congregatam, in qua sint Prælati & subditi.

PRIMUM

PRIMUM, id ostenditur ex Scripturis, vbi apertè nominatur Ecclesia, Matth. 16. *Super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi nõ praualebunt aduersus eam.* Cui similis est ille 1. Tim. 3. *Ut scias, quomodo te oporteat conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei & viuæ, columna, & firmamentum Veritatis.* In utroq; loco agitur de Ecclesia visibili, vt ostendimus, & tamen audiuius ipsam veritatem asserentem, portas inferorum non præualituras contra eam Ecclesiam.

SECUNDO, ex aliis locis, vbi aperta est promissio sine nomine Ecclesiæ, Matth. vlt. *Ecce ego vobiscum sum & scq; ad consummationem seculi.* Quæ verba ad Ecclesiam visibilem dicta sunt, nimirum ad Apostolos, & discipulos ceteros, quos in die ascensionis suæ Dominus alloquutus est, & cum illi homines non essent permanfuri in corpore vsque ad mundi consummationem, necesse est dicere, hanc promissionem pertinere ad eorum successores. Itaq; hunc locum de Ecclesiæ perpetua duratione intelligunt LEO I. in epist. 31. ad Pulcheriam Augustam, & LEO II. in epistola ad Constantinum Augustum.

Præterea Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fides, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi.* vbi Apostolus docet, mansura in Ecclesia ista ministeria Pastorum & Doctorum, & continuam ædificationem corporis Christi, & proinde visibilem Ecclesiam, vsque ad diem iudicij; nam quando sola esset in mundo Ecclesia inuisibilis, nõ inuenirentur ista ministeria, quæ non possunt exerceri, nisi se pastores & oues agnoscant: & norandum, quòd licet veteres intelligant hunc locum de spiritali mensura corporis mystici; recentiores autem de corporali mensura corporum beatorum, quæ dicunt futura tantæ magnitudinis, quantæ fuerunt vel fuissent in perfecta sua ætate; tamen omnes intelligunt hunc locum de nouissimis diebus, quando complebitur numerus electorum. Vide Augustinum lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 15. 17. & 18. vbi vtramque explicationem tangit.

Præterea

Præterea Psal. 47. *Deus fundauit eam in æternum*, id est, Ecclesiam suam, quæ est ciuitas eius, vt Augustinus exponit, & res ipsa clamat; nam totus Psalmus est de fundatione Ecclesie Christianæ, tanquam nouæ & visibilis ciuitatis. incipit enim: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius: Fundatur exultatione super uersa terra, &c.* Item Isaia 61, (quod caput intelligi de Ecclesia noui Testamenti, docuit Christus Luc. 4. cum in Synagoga citauit, & exposuit de aduentu suo initium huius capituli: *Spiritus Domini super me, &c.*) sic habetur: *Et fœdus perpetuum feriam eis: & scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui uiderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Profectò tam est perspicuus hic locus, vt expositione non eget. Quomodo enim inuisibilis erit ille cœtus, de quo dicitur: *Omnes qui uiderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*

Accedant TERTIO testimonia ex parabolis, quibus tantum consensu significatur Ecclesia: Area enim, in qua sunt grana & paleæ; & rete, in quo sunt boni & mali pisces; & ager, in quo sunt frumenta & zizania; & conuiuium, in quo sunt boni & mali discumbentes; & ouile, in quo sunt oues & hœdi, significant Ecclesiam visibilem, vt etiam hæretici fatentur. Nam Ecclesia inuisibilis non habet malos & bonos, sed tantum bonos, secundum eorum sententiam. At eadem parabola docent, istam Ecclesiam visibilem nunquam interituram usque ad diem iudicij; nam Matt. 3. dicitur: *Ipse permittet aream suam, & triticum congregabit in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* quod sine dubio non fiet ante diem iudicij. Et Matth. 13. dicitur: *Sinite uirga crescere usque ad messem.* Et infra: *Messis autem consummatio seculi est.* Et infra: *Sic erit in consummatione seculi, exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, &c.*

QUARTO, probatur ex Scripturis, quæ loquuntur de Regno Christi. Psal. 88. *Thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.* Ibidem: *Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli.* Dan. 2. *In diebus autem regnorum illorum scietabit Deus cæli Regnum, quod in æternum nõ dissipabitur.*

Regnum eius alteri populo non tradetur, &c. Et Luc. i. Et Regni eius non erit finis. Ista loca non possunt intelligi, nisi de vera & visibili Christi Ecclesia nunquam interitura. Nam Regnum Christi sine dubio est vera eius Ecclesia. Neque regnum dici possunt aliquot homines occulti, & dispersi, & separati ab inuicem, qui se non nouerunt. qualis est Ecclesia inuisibilis Lutheranorum: Regnum enim est multitudo hominum congregatorum, qui se inuicem nouerunt.

Præterea in Psal. 88. ubi dicitur Christi regnum æternum, dicitur etiam, quod in eo sint boni & mali, ac proinde, quod Ecclesia sit visibilis: Si autem dereliquerint filij eius, inquit, legem meam, & iustitias meas non custodierint, &c. Visitabo in virga iniquitatem eorum, & in verberibus peccata eorum; misericordiam autem meam non dispergam ab eo, &c. Quem locum pulchrè exponit de flagellis Ecclesiæ S. Cyprianus in sermone de lapsis. In illo etiam cap. 2. Danielis, ubi dicitur, Regnum Christi perpetuum; legimus quoq; illud, Regnum esse montem magnum implentem omnem terram, quem Isaias cap. 2. & Mich. c. 4. vocabant montem manifestum, secundum LXX.

QVINTO, probatur testimoniis veterum. Origenes & Chrysofomus locis citatis id affirmant; sed clariùs Augustinus & Bernardus. AVGVSTINVS in Psalm. 101. concione 2. disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse dicebant, & in solis quibusdam iustis in Africa remansisse: Sed, inquit, illa Ecclesia, qua fuit omnium Gentium, iam non est, perit, hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem vocem, illa non est, quia tu in illa non es. Vide, ne tu ideo non sis, nam illa erit, etsi tu non sis. Et infra, Ecclesiam ita loquentem introducit: Quamdiu ero in isto seculo? annuncia mihi, propter illos, qui dicunt, fuit, & iam non est, apostatauit & perit Ecclesia de omnibus Gentibus; & annunciauit, nec vacua fuit vox ista. quis annunciauit mihi, nisi ipsa via? Quando annunciauit? Ecce ego vobiscum sum & usque ad consummationem seculi. Similia habet in Psal. 147. & libro de vnitae Ecclesiæ, cap. 13. & 20. & alibi.

Neq; responderi potest, loqui Augustinum de Ecclesia inuisibili; nam illam non periisse, nec perituram, Donatistæ admittebant, & ad se trahebant illud: Ego vobiscum sum & usque ad

ad consummationem seculi, vt Augustinus refert loco notato in Psalm. 101. BERNARDVS serm. 79. in Cantic. in illud; Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ: Ita est, inquit, & tunc, & deinceps non deficit genus Christianum, nec fides de terra, nec caritas de Ecclesia. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in eam, & non cecidit, eò quòd fundata esset super petram, petra autem erat Christus. Itaq; nec verbositate Philosophorum, nec cauationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum, potuit ista aut poterit aliquando separari à caritate Dei, &c. Nec potest hæc intelligi de Ecclesia inuisibili; nam illam non persequuntur gladij tyrannorum, nec verbositas Philosophorum, nec cauationes hæreticorum: Itaque visibilis Ecclesia non deficiet. Accedat Vincentius Lyrinensis, qui in commonitorio tanquam errorem grauissimum reprehendit Nestorij sententiam, qui dicebat, totam Ecclesiam rase in mysterio Incarnationis, eò quòd cæcos Doctores & quanta esset.

ULTIMO, probatur hoc idem naturali ratione. Prima enim, si aliquando sola maneret in mundo Ecclesia inuisibilis, aliquando etiam esset impossibilis salus iis, qui sunt extra Ecclesiam. Nam non possunt saluari, nisi in Ecclesiam ingrediuntur; quemadmodum tempore Noë peribant necessariorum, qui non habebant aditum ad arcam: at non possunt ingredi in Ecclesiam, quam ignorant; igitur non habent remedium.

PRAETEREA, de ratione vniuersæ veræ Ecclesiæ est, vt sit visibilis; ergo si Ecclesia visibilis perit, nulla vera Ecclesia manet.

DENIQUE, vel homines illi occulti, qui Ecclesiam inuisibilem constituunt, profitentur palàm fidem suam, & abstant ab idolorum cultura, vel non; si profitentur, ergo non est Ecclesia inuisibilis, sed maxime visibilis, sicut erat tempore Martyrum; si non profitentur, ergo nulla est Ecclesia, nam non est Ecclesia vera, in qua nulli sunt boni, & qui profitentur fidem, sed ea in corde retenta, exterius profitentur perfidiam & idololatriam, cum ad Rom. 10. dicat Apostolus: Credo creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salu-

tem. Et Matth. 10. *Omnis, qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo.* Ergo implicat contradictionem, Ecclesiam esse, & carere omnino forma visibili, nisi ponatur extra mundum, vbi nunquam sit necessarium fidem confiteri.

CAPVT XIV.

Ecclesiam non posse errare.

SUPEREST vt probemus, Ecclesiam non posse errare vllō modo, etiam non apostatando à Deo. Et tamē prius paulò diligentius explicanda sententia aduersariorum, & nostra.

CALVINVS igitur dicit, istam propositionem: *Ecclesia non potest errare*, esse veram, si intelligatur cum duplici restrictione. PRIM A est, si Ecclesia non proponat dogmata extra Scripturam, id est, si reiiciat traditiones non scriptas, & solum proponat fideliter quæ habentur in Scripturis. SI autem quæras, an certi simus, quòd Ecclesia proponet semper fideliter, quæ sunt in Scripturis: RESPONDET, Ecclesiam semper proponere fideliter, quæ habentur in Scripturis, in rebus necessariis ad salutem, non tamen in aliis, ac proinde semper remanere in Ecclesia natos aliquos errorum.

SECUNDA restrictio est, vt illud: *Ecclesia non potest errare*, intelligatur de sola Ecclesia vniuersali, non autem extendatur ad Episcopos, qui sunt Ecclesia representatiuè, vt nostri loquuntur; quilibet enim Episcopus gerit personam suæ Ecclesiæ particularis, & proinde omnes Episcopi gerunt personam totius Ecclesiæ; ita habet Calvinus lib. 4. cap. 8. §. II. 12. 14. 15. maioris institutionis, & in minore institutione, cap. 8. §. 146. 148. 149. & 150. vbi tamen mendaciter & fraudulenter explicans sententiam nostram, dicit, nos asserere, Ecclesiam non posse errare, siue vtatur verbo Dei, siue non; cum tamen ipse non ignoret, nos non loqui de verbo Dei absolute, sed tantum de verbo scripto, ac dicere, Ecclesiam non posse errare; siue proponat, quæ habentur in Scripturis, siue dogmata extra Scripturam.

NOSTRA igitur sententia est, Ecclesiam absolute non posse errare, nec in rebus absolute necessariis, nec in aliis.

RR

quæ

quæ credenda, vel facienda nobis proponit, siue habeantur expressè in Scripturis, siue non; & cum dicimus, Ecclesiam non posse errare, id intelligimus tam de vniuersitate fidelium, quam de vniuersitate Episcoporum, ita vt sensus sit eius propositionis, Ecclesia non potest errare, id est, id, quod tenent omnes fideles tanquam de fide, necessariò est verum & de fide; & similiter id, quod docet omnes Episcopi, tanquam ad fidem pertinens, necessariò est verum & de fide.

HIS explicatis, probatur hæc veritas. PRIMÒ, de Ecclesia vniuersa, vt continet omnes fideles, ac primùm ex illo *Tim. 3. Ecclesia Dei est columna, & firmamentum veritatis.* RESPONDET Calvinus, Ecclesiam dici columnam & firmamentum veritatis, quia conseruat tanquam fidiissima cultus prædicationem verbi Dei scripti, non quod in nulla re errare possit.

AT CONTRA; nam imprimis hoc modo officinæ Librarium essent columnæ veritatis, quæ diligentissimè custodiunt omnes Scripturas; deinde Apostolus non meminit hinc Scripturarum, sed simpliciter dicit, Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis. PRÆTEREA, multò amplius est, esse columnam, quam simplicem custodem; nam columnæ innititur domus, & ea remota, cadit. Sic igitur Apostolus vocans Ecclesiam columnam veritatis, vult significare veritatem fidei, quoad nos, nisi Ecclesiæ auctoritate: & verum esse quidquid Ecclesia probat, falsum quidquid illa improbat. Adde, quòd etiam Ecclesia fuit columna, quando non erant Scripturæ, ex quo sequitur, non dici columnam propter custodiam Scripturarum. DENIQUE, si de custodia ageretur, meliùs arcem, quam columnam Paulus comparasset Ecclesiam, nec enim columnam, sed arcem libros custodiunt.

PRÆTEREA SECUNDO, Ecclesia gubernatur à Christo, tanquam à capite & sponso suo, & à Spiritu sancto, tanquam à anima, vt patet *Ephes. 1. Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et *Ephes. 4. Vnum corpus, & vnus spiritus.* *Ephes. 5. Vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesia.* Ergo si Ecclesia in dogmatibus fidei, vel morum erraret, Christo & Spiritui sancto error tribueretur. Quæ circa Ioannis 16. Dominus ait: *Spiritus Veritatis docebit omnem Veritatem.*

Respon

Respondet Calvinus, Christum & Spiritum sanctum docere Ecclesiam omnem veritatem simpliciter necessariam, semper tamen relinquere aliquem næuum. Neq; sequitur, tribui propterea Christo, aut Spiritui sancto errorem, sicut eis non tribuitur ignorantia, quæ sine dubio aliqua est in Ecclesia.

RESPONDEO, sicut vir, qui est caput mulieris, non tenetur remouere ab vxore omnem ignorantiam, tenetur tamen remouere omnem errorem, ex quo magnum aliquod malum oriatur, licet vxor excusetur per ignorantiam; ita etiam Christus tenetur remouere omnem errorem ab Ecclesia, ex quo magnum oritur malum, talis autem est omnis error circa fidem. Nam magnum est malum, quod Ecclesia falsa fide Deum colat, cum præcipue cultus diuinus in Fide, Spe, & Caritate consistat, vt Augustinus docet in Enchiridio, cap. 3.

TERTIO, obligamur sub anathematis pœna, credere Ecclesie in omnibus, vt patet Matth. 18. *Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus*: & Concilia omnia dicunt anathema non assentientibus Ecclesie decretis: at iniquum esset, sub tam graui pœna obligari ad assentiendum rebus incertis, & interdum falsis.

RESPONDET Calvinus, ideo Christum iussisse, vt Ecclesiam audiremus, quia sciebat, Ecclesiam nihil docturam extra verbum Dei scriptum. AT CONTRA; nam, vt omittam plurima, quæ diximus in disputatione de traditionibus: vera Ecclesia docet, epistolam ad Romanos esse verbum Dei, epistolam ad Laodicenos non esse verbum Dei; & idem de Euangelio Marci & Nicodemi, & similibus dici potest, quæ nusquam scripta sunt; non igitur est verum, Ecclesiam nihil docere extra verbum Dei scriptum.

QUARTO, Ecclesiam esse sanctam, docet Symbolum Apostolorum, ista autem sanctitas proprie in professione dogmatum consistit; ergo Christiana professio nihil continet, nisi sanctum, id est, verum, quoad fidei doctrinam, & iustum, quoad præcepta morum, & in hoc reuera excellit omnibus professionibus Philosophorum, Ethnicorum, Iudæorum, Hæreticorum: Omnes enim habent dogmata aliqua falsa admista veris.

RR 2

QUINTO,

QVINTO, si esset vera Caluini sententia, maxima pars dogmatum fidei in dubium reuocari posset; nam multa sunt de fide, quæ non sunt absolutè necessaria ad salutem. Sanè credere historias Testamenti veteris, vel Euangelia Marci & Lucæ esse canonica scripta, immò vllas esse diuinas Scripturas, non est omnino necessarium ad salutem; nam sine hac fide multi saluati sunt, antequam Scripturæ scriberentur, & postea tempore noui Testamenti, multæ barbaræ nationes, de quibus scribit Irenæus lib. 3. cap. 4. At hoc est absurdissimum, nec vlllo modo admitteret Calvinus posse dubitari de Scripturis; non igitur verum est, solùm in rebus necessariis ad salutem, Ecclesiam non posse errare.

Probatur VLTIMO ex Patribus, qui, vt supra ostendimus in quæstione de iudice controuersiarum, omnes ad Ecclesiam prouocant in quæstionibus fidei quibuscunque; quæ certè nullo modo facerent, si Ecclesiam falli posse existimerent. TERTULLIANVS lib. de præscript. Age, inquit, omnes Ecclesia errauerint, nullam respexerit Spiritus sanctus. AUGUSTINVS lib. I. contra Cresconium, cap. 33. Scripturas à nobis tenetur Veritas, cum id facimus, quod vniuersam placuit Ecclesia, quam ipsarum Scripturarum cõmendat auctoritas, et quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quis quis falli metuit huius obscuritate quæstionis, Ecclesia de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demõstrat. Et epist. 118. Disputare contra id, quod vniuersa Ecclesia sentit, insolentissima insania esse dicit.

Iam quod etiam Ecclesia repræsentatiuè non possit errare, probatur PRIMO, quia si omnes Episcopi errarent, totam etiam Ecclesia erraret, quia tenentur populi sequi suos Pastores, dicente Domino, Lucæ 10. Qui vos audit, me audit. Math. 23. Quæcunq; dixerint, facite. SECUNDO, ex epistola Concilij Ephesini ad Nestorium, vbi cogitur Nestorius, Ecclesie satisfacere velit, iuramento confirmare, se ita sentire, vt sentiant Orientis & Occidentis Episcopi. Item ex Augustino, qui lib. I. de Baptismo, cap. 18. vocat decretum Concilij generalis Ecclesie vniuersæ consensum; & meritò, nam Ecclesia non docet, nec decernit quidquam, nisi per suos Pastores, sicut quodlibet corpus per suum caput. Vnde etiam 3. Reg. 8. congregatio Sacerdotum & Seniorum vocatur

mnis Ecclesia Israël. Et Chrysoſtomus exponit illud Matr. 18. *Dic Ecclesia, id est, Pralato.* Sed de his plura in materia de Conciliis.

CAPVT XV.

Soluuntur argumenta, quibus astruitur Ecclesia inuisibilis.

SUPEREST, vt argumenta aduersariorum diluamus. Ac primùm, Ecclesiam esse inuisibilem, his testimoniis probant. Hierem. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Vbi Deus distinguit Ecclesiam noui Testamenti ab Ecclesia Testamenti veteris, quod illa fuerit cœtus quidam externus, & propterea habuerit legem scriptam in tabulis externis, & lapideis; ista autem sit populus quidam interior, & propterea legem habeat scriptam in cordibus. Idem habetur Lucæ 17. Regnum Dei non venit cum obseruatione: neque dicent; Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim Regnum Dei intra vos est. Et Ioan. 4. VENIT hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Ergo Ecclesia noui Testamenti non consistit in aliquo signo exteriori, nec est alligata locis & cæremoniis corporalibus. Et Heb. 12. NON enim accessisti ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, sed ad Syon montem, & ciuitatem Dei viuentis, &c. Vbi comparat Synagogam monti Sinai visibili & tangibili; Ecclesiam autem monti Syon spirituali. ITEM I. Pet. 2. Et ipsi tanquam lapides & ius superadificamini domus spiritualis, sacerdotiũ sanctum, offerentes spirituales hostias Deo; at hæc domus est Ecclesia. Denique Ecclesiam esse, est articulus fidei; ergo non videtur Ecclesia, sed creditur.

RESPONDEO ad primum locum, Hieremiam non conferre Ecclesiam cum Synagoga, sed Testamentum nouum cum veteri, vt eo loco patet; & quamuis Testamentũ nouum propriè sit caritas, quæ est lex in corde scripta, Testamentum vetus propriè sit doctrina exterior, siue lex scripta in lapidibus, tamen non sequitur, Ecclesiam noui Testamenti esse inuisibilem; vt enim corpus cuiuslibet animalis visibile

RR 3 est,

est, & tamen habet multa intus, quæ non videntur, vt cor, hepar, spiritus vitales, & similia: ita Ecclesia visibilis habet multa inuisibilia, Fidem, Spem, Caritatem, &c. & quamuis hæc dona inuisibilia, sint necessaria in Ecclesia, & in sola Ecclesia, non tamen in omnibus eius partibus; sicut sensus est necessariè in animali, & solo animali, & tamen non est in omnibus eius partibus.

Ad SECUNDUM dico, per Regnum Dei Luc. 17. intelligi vel gratiam, per quam Deus nunc regnat in cordibus hominum, vt exponit Theophylactus, vel ipsum Christum, vt Beada exponit; loquitur enim eo loco Christus de utroque aduentu. Interrogauerant enim Pharisei: *Quando veniet Regnum Dei*, id est, Regnum Messia? Dominus autem respondet, Messiam venisse, & rursus etiam venturum in die iudicij. Itaque de aduentu primo ait: *Regnum Dei non veniet cum observatione, ecce enim Regnum Dei intra vos est*, id est, iam aduenit Messias, iam præsens est. De secundo adiungit: *Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic, nolite exire, & c.* ita erit aduentus filij hominis.

Ad TERTIUM dico, eo loco doceri, præcipuum cultum Dei in Ecclesia internum futurum, sed non propterea sequitur, Ecclesiam ipsam esse inuisibilem, vt iam diximus; neque etiam sequitur, omnem cultum externum esse reiiciendum & externa templa esse destruenda. Dominus enim eo loco non agit de loco orationis, sed de modo & ritu. Si enim dicere voluisset, veros Dei cultores non amplius adorare Deum in Hierusalem, neque in monte Garizim, falsum dixisset. Constat enim Petrum & Ioannem, post acceptum Spiritum sanctum, ascendisse in templum Hierosolymitanum ad horam orationis nonam, vt dicitur in Actis Apost. 3. Constat etiam, semper fuisse postea in Palæstina Christianos, qui Deum adorauerunt in Hierusalem, & in monte Garizim, vbicunque eos esse contingebat. Loquitur ergo de ritu adorandi, siue orandi; & sensus est, neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem, id est, neque ritu Samaritanorum, neque ritu Iudæorum, sed ritu Christianorum adorabitis, qui ritus est adorare in Spiritu & veritate. quod duobus modis exponitur.

Chrysoſtomus, Cyrillus, Euthymius in hunc locum, opponunt illud, *In ſpiritu*, cærimoniis Iudæorum, quatenus corporales erant; illud in veritate, iisdem cærimoniis, quatenus figuræ & vmbre erant rerum futurarum. Theophylactus, B. Thomas, & Caietanus opponunt illud, *In ſpiritu*, ritui Iudæorum, qui præcipuè externus & corporalis erat; illud, *In veritate*, ritui Samaritanorum, qui falſus & erroneus erat; illi enim ſimul colebant Deum verum, & Deos falſos. Itaque Dominus dicit, ritū populi Chriſtiani fore præcipuè ſpiritualem, & ſimul verum ac purum ab omni errore, licet ſpiritalis ritus non excludat corporales cæremonias, quatenus profunt ad ſpiritualem cultum promouendum.

Ad **QVARTVM** dico cum Chryſoſtomo, Theophylacto, B. Thoma, & aliis, Apoſtolum ibi per montē Syon ſpiritualem, & ciuitatem Dei viuētis, non intelligere Eccleſiam militantem, ſed triumphantem, quæ ex beatis ſpiritibus conſtat. Confert enim Synagogam cum Eccleſia, ac dicit, homines Teſtamenti veteris acceſſiſſe ad montem Sina corporeum, vt aliquo modo per corporeas imagines ibi Deum viderent; at homines noui Teſtamenti acceſſiſſe nō re, ſed ſpe, ad montem Syon ſpiritualem, id eſt, ad gloriam beatorum, vbi Deus videtur facie ad faciem. vnde ibidem ſubditur: *Et multorum millium Angelorum frequentiam, & ſpiritus iuſtorum perfectorum, &c.*

Ad **QVINTVM** reſpondeo, duobus modis dici aliquid ſpirituale. Vno modo, ſecundum ſubſtantiam. quomodo *Ephel. 6.* dicuntur *ſpiritualia nequitia in cœleſtibus*. Altero modo, ſecundum ordinationem ad Spiritum, quia ordinatur aliquid ad ſpiritum, vel ſpiritus in eo dominatur. Quomodo *1. Corinth. 2.* dicitur homo ſpiritalis, & *1. Corinth. 15.* corpus ſpirituale, & *1. Pet. 2.* vocantur hoſtiæ ſpirituales omnia bona opera, vt Eleemoſynæ & leiunia. Beatus Petrus ergo cū dicit, *Eccleſiam eſſe domum ſpiritualem*, intelligit hoc ſecundo modo; vult enim, Eccleſiam non eſſe domum ex lignis & lapidibus, ſed ex hominibus Deo conſecratis ædificatam.

Ad **SEXTVM** poſſet dici, in Symbolo non poni tantūm, *Credo Eccleſiam*, ſed, *Credo ſanctam Eccleſiā*. Porro ſanctitatem Eccleſiæ ſine dubio inuiſibilem eſſe. Sed melius dico,

in Ecclesia aliquid videri, & aliquid credi. Videmus enim cœtum hominū, qui est Ecclesia, sed quod ille cœtus sit ipsa vera Christi Ecclesia, non videmus, sed credimus. Vera enim Ecclesia est, quæ profitetur Christi fidem. Quis autem euidenter scit, nostrā fidem esse Christi? id quidem firma & certissima fide credimus: sed aliud est credere, aliud videre: immò ipsum credere definitur ab Apostolo, argumentum non apparentium.

Quod vt melius intelligatur, notandum est, omnem sententiam de fide, nasci, vel ex duabus propositionibus de fide, & tunc totam conclusionem inevidentem esse; vel ex vna de fide, altera euidenti; & tunc conclusionem partim esse euidentem, partim inevidentem. Talis est ista conclusio: *Hi homines, qui nunc profitentur fidem sub Romano Pontifice, sunt Ecclesia Christi; nam oritur ex hoc syllogismo: Ecclesia Christi est cœtus hominum profitentium Christi fidem sub regimine legitimum Pastorum: Sed isti qui subsunt hodie Romano Pontifici, sunt talis cœtus; igitur sunt Ecclesia Christi.* In quo syllogismo maior est de fide, & proinde ineuidens. Minor est euidens; nam nihil ponimus in minore, quod non oculis, aut auribus percipiatur. Rectè ergo inde inferitur conclusio partim euidens, & partim ineuidens.

Denique, res illa, seu (vt logicè loquamur) incomplexum illud, de quo prædicatur Ecclesiæ ratio ac definitio, visibile quiddam est: at complexū, seu connexio prædicati cum subiecto, sola fide tenetur. Nec desunt exempla, quibus hoc illustretur. Siquidem hominē illum, qui est Christus Dei Filius, Apostoli videbant, & tamen illum esse Christum Dei Filium, non videbant, sed credebant. Vnde Ioan. 20. dictum est Thomæ: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Et in Symbolo dicimus: *Credo vnum Baptisma*, licet videamus, & sentiamus Baptisma, id est, aquæ aspersionem, & verborum prolationem. non enim videmus, sed credimus illam aquæ aspersionem, & verborum prolationem esse Baptisma Christi, id est, Sacramentum quoddam.

CAPVT XVI.

Soluuntur argumenta, quibus aduersarij probant, Ecclesiam posse deficere.

NAM QVOD Ecclesia possit deficere, & aliquando deficiat, probant his argumentis. PRIMO, initio mundi in solis Adamo & Eua Ecclesia tota consistebat saltem in virtute; at vterque fidem amisit, & à Deo apostatauit; vt patet tum ex Genes. 3. tum ex Patribus, Ambrosio libro de paradiso, cap. 6. Augustino Enchirid. cap. 45. & Prospero lib. de gratia Dei, contra collationem, ante medium.

SECUNDO, tempore Mosis tota Ecclesia à Deo apostatauit. Nam Aaron summus Pontifex proposuit vitulum adorandum, & totus populus clamauit: *Hi sunt Diij tui Israël,* Exod. 32.

TERTIO, tempore Heliæ tota Ecclesia visibilis defecerat. Nam 3. Reg. 19, Heliæ dicit: *Relictus sum ego solus. Et Dominus ad eum; Reliqui mihi septem millia Virorum in Israël, qui non curuauerunt genua ante Baal;* hos autem occultos fuisse non dubium est, cum eos ne Elias quidem cognosceret.

QUARTO, ex Isaia 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, Israël autem me non cognouit. A planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas.* Et Hierem. 2. *Confusi sunt domus Israël ipsi, & Reges eorum, & Principes eorum, & Sacerdotes, & Prophetae, dicentes ligno; Pater meus es tu, quid vultis mecum iudicio contendere? Omnes dereliquisti me, dicit Dominus.* Et 2. Paralyp. 15. *Transibunt dies multi in Israël sine Deo vero, sine Sacerdote, & Doctore, & sine Lege.*

QUINTO, praedictum est, Ecclesiam istam visibilem cessaturam, Daniel. 9. *Deficiet hostia, & sacrificium.* Luca 18. *Filius hominis cum venerit, putas inueniet fidem in terra?* 2. Thessal. 2. *Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati.* Itaque nobis Caluinus dictum esse existimat id, quod legimus Hierem. 7. *Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes; Templum Domini, templum Domini.* Vt

enim antiqui illi Iudæi non credebant Prophetis prædicationibus desolationem, quia videbant se habere templum Domini, & externas cærimonias; ita nos gloriamur, quòd habeamus antiqua templa, Episcoporum successiones, Apostolicam sedem, & interim non attendimus ad Scripturas quæ nobis desolationem aperte prædicunt.

SEXTO, Concilium Basileense generale deposuit Eugenium tanquam hæreticum, & omnes ei adherentes, & elegit Felicem, deinde tamen Concilio concluso & soluto, iterum Eugenius in sedem irrepsit sine ulla canonica electione. ab eo nati sunt quotquot postea fuerunt Papæ, Cardinales & Episcopi; ergo saltè ab eo tempore Ecclesia Romano Pontifici adhærens, non fuit vera Ecclesia, & cum nulla fuerit visibilis, sequitur, visibilem Ecclesiam perisse. Hoc argumentum Calvinus in præfatione Institut. ponit in vltimo loco tanquam fortissimum, & addit hæc verba: *Hic deprehensi, hæreant necesse est, aut igitur aliter Ecclesiam designant, aut omnes à nobis schismatici habebuntur.*

SEPTIMO, proferunt Patrum testimonia. ac primum HILARIUS libro contra Auxentium, circa finem: *Male inquit, vos parietum amor cæpit, male Ecclesiam Dei in rebus, adificiisq; generamini, male sub his, pacis nomen imperitis; montes mihi, & lacus, & carceres, & voragine sunt maiores.* Vbi dicit, ad eò suo tempore fuisse obscuratam veram Ecclesiam, vt solùm in latebris & cauernis inueniretur. Deinde HIERONYMUS in Dialogo contra Luciferianos de eodem tempore loquens: *Ingemuit, inquit, totus orbis, & seipsum Arianum esse miratus est.* Item Basilius epist. 69. & 70. & Bernardus serm. 33. in Cantica, ita deplorant vitia Prælatorum omnium sui temporis, vt satis ostendant, eo tempore omnes declinasse in viam suam, & nullam fuisse visibilem Ecclesiam. Denique, Chrysostomus hom. 49. in Mattheum docet, interdum nullum esse visibile signum; quo vera Ecclesia cognoscatur, & ideo tunc solùm ad Scripturas esse recurrendum.

Respondeo ad PRIMVM, si primos parentes peccasse, Ecclesiam defecisse, tunc non solùm visibilem, sed etiam invisibilem Ecclesiam defecisse, quod est contra aduersarios. Dico SECUNDO, tunc non fuisse Ecclesiam; nec enim dicitur homi-

homines sunt Ecclesia, sed tantum fuisse initium Ecclesie, & initium tam materiale, quam formale. Nam Adam fuit principium Ecclesie materiale, quia primus omnium fuit de Ecclesia; fuit etiam formale principium, quia fuit caput siue Doctor & Rector populi Dei, dum vixit. Porro caput Ecclesie non potest quidem errare docendo falsam doctrinam, tamen potest errare male viuendo, & male etiam sentiendo, vt priuatus homo, atque hoc tantum videmus accidisse Adamo; male enim aliquando vixit, & forte etiam male de Deo sensit; tamen non male docuit.

Ad SECVNDVM, de peccato Aaronis & populi in cultu vituli aurei, dico, eo tempore neque caput, neque corpus Ecclesie defecisse; nam caput erat solus Moses, quem certum est non errasse. Aaron siquidem nondum erat Pontifex; nam postea factus est, vt patet Exodi quadragesimo. Non etiam corpus defecit, nam omnes Leuitae immunes fuerunt ab eo peccato, vt patet ex eodem tricesimo secundo capite, vbi Moses dicit: *Si quis est Domini, iungatur mihi, congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui.*

Ad TERTIVM, de tempore Heliae, negatur consequentia & antecedens huius argumenti. Consequentia quidem, quia non est eadem ratio populi Iudaeorum & populi Christianorum; nam populus Iudaeorum non erat Ecclesia vniuersalis, vt est populus Christianorum, sed particularis, & propterea etiam extra illum populum inueniebantur fideles & iusti, vt Melchisedech, Iob, & postea Cornelius, Centurio, & Eunuchus Candacis Reginae, & alij nonnulli. Itaque etiam si vniuersa Synagoga Iudaeorum defecisset, non continuo omnis Ecclesia Dei in terris defecisset. Sed antecedens etiam negatur. Non enim ostendi potest, vnquam Synagogam Iudaeorum defecisse omnino vsque ad Christi aduentum, quo tempore etiam non tam defecit, quam mutata est in melius.

Ad illud ergo de Elia dico, Eliam non loqui de omni populo Iudaeorum, sed solum de illa parte, quae subiecta erat Regi Samariae. Constat enim ex eodem libro tertio Regum, tempore Eliae regnasse in Hierusalem Aza, & post eum Iosaphat optimos Reges, & sub ipsis fuisse in Hierusalem populum & sacerdotes manifestissime in vera religione persistentes.

stentes. Vnde Dominus cum ait: *Reliqui mihi septem milia Virorum*, addidit; *In Israël*. *Israël enim tunc dicebantur* qui erant sub Rege Samarie, sicut ij, qui erant sub Rege Hierusalem, dicebantur Iudas. Ex quo apparet euidenter, deceptum esse Philippum Melancthonem, qui in Locis communibus, cap. de Ecclesia, dicit, tempore Helie Ecclesiam fuisse in solo Helia, & Helisæo, & paucis Sacerdotibus. Quod etiam in errore sequutus est Calvinus præfatione institutionum, qui hoc argumento de Helia præcipuè nititur.

Ad QVARTVM respondet Augustinus libro de unitate Ecclesie, cap. 12. & libro contra Donatistas, post collationem, cap. 20. vbi docet, Prophetas & Apostolos interdum reprehendere vniuersum populum, quasi nemo ibi sit bonus, cum tamen permulti sint boni, & è contrario interdum consolari omnes, quasi omnes sint boni, cum constet multos esse malos. Ezech. 3. dicitur: *Omnia domus Israël irrita fronte est, & duro corde*. Et tamen capit. 9. dicitur: *Signa Thau super frontes Virorum gementium, & dolentium super cunctas abominationes, quæ sunt in medio eius*. Ad Galatas 3. *O insensati Galata, quis vos fascinauit non obedere Veritati?* Et tamen, cap. 6. ait: *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, humiliter eum instruete in Spiritu lenitatis*. Ad illud ex Paralipomenon respondeo, in primis solùm intelligi de regno Israël, non de regno Iuda. Deinde fortassè loqui Scripturam de tempore, quod erat futurum post Messie aduentum; Nunc enim transeunt dies multi in Israël sine Deo, sine Sacerdote, sine Lege.

Ad QVINTVM dico, nos non gloriari in templis, & successione Episcoporum, & Apostolica sede secundum se, sed propter Christi promissionem, qui ait: *Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. Et porta inferi non præualebunt*, &c. Qualem promissionem Iudæi nunquam habuerunt. Neque verum est, alicubi in Scripturis prædictam esse Ecclesie eternam, sed potius contrarium vbique. Quare ad illud Danielis, etsi Hilarius can. 25. in Matthæum, & Hyppolitus atque Apollinarius apud Hieronymum in cap. 9. Danielis, intelligunt eam Prophetiam de tempore Antichristi, tamen sine dubio decepti sunt. Loquitur enim Daniel aperitissime de

euerfione Hierufalem, & ceffatione facrificij Iudæorum. Sic enim exponunt Chryfoftomus, & Theophylactus, & Hieronymus in cap. 24. Matthæi, Auguftinus epift. 80. ad Efechium, nec non Euseb. lib. 8. Euang. demonst. cap. 2. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Tertullianus libro contra Iudæos, cap. 5. aliâs 8. & communis opinio Hebræorum, ac Iulius Africanus apud Hieronymum, in cap. 9. Danielis.

Et hanc folutionem coguntur admittere hæretici; nam ipfi dicunt, nunc eſſe tempora Antichriſti, & fuiſſe iam à multis ſeculis, & tamen non ceſſauit hoſtia & ſacriſcium; ergo debent intelligere hunc locum Danielis non de tempore Antichriſti, ſed de euerfione Hieroſolymæ, quod ſanè ex Euangelio euidenter colligitur. Quod enim Matthæus, cap. 24. ait: *Cum videritis abominationem deſolutionis, qua dicta eſt à Daniele Propheta, ſtante in loco ſancto, qui legit intelligat, tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes.* Idem ſic expoſuit Lucas, cap. 21. *Cum videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem, tunc ſcitate, quia appropinquauit deſolatio eius; tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes.*

Ad illud Lucæ 28. *Putas inueniet fidem in terra? dico, Dominum non loqui de fide ſimpliciter, ſed de eximia quadam fide, quæ in paucis reperitur, & in pauciſſimis reperitur in vltimis diebus.* Ita exponunt Hieronymus in Dial. contra Luciferianos, & Auguſtinus lib. de vnitæte Eccleſiæ, cap. 13. vel dicamus cum Theophylacto, loqui Dominum de fide abſolutè, & velle dicere paucos futuros fideles tempore Antichriſti, non tamen nullos, nec tam paucos, vt non faciant Eccleſiam.

Ad illud Pauli dico, diſceſſionis nomine, vel intelligi ipſum Antichriſtum, vt Chryſoſtomus, Theodoretus, Occumenius, Theophylactus, & Auguſtinus lib. 20. de ciuit. Dei, capite 19. exponunt, quem volunt appellatam diſceſſionem per metonymiam, quia erit cauſſa, vt multi diſcedant à Chriſto; vel defectionem à Romano imperio, vt Ambroſius, Sedulius, & Primiſius exponunt, quæ eſt valde probabilis ſententia: vel demum diſceſſionem ab Eccleſia non generalem, ſed particularem, id eſt, non omnium, ſed multorum, vel omnium quidem, ſed occultorum hæreticorum; vt enim pulchrè exponebant quidam veteres apud Auguſtinum libro

bro 20. de ciuit. Dei, cap. 19. sicut modò multi, qui aliquan-
diu fuerunt in Ecclesia fìcto animo, tandem apertè disce-
dunt per manifestam hæresis professionem, item venient
Antichristo, omnes prorsus, qui tunc inuenientur in Ecclē-
sia occulti hæretici, ab Ecclesia discedent, & Antichristo
adiungent.

Ad *SEXTVM* dico, Basileense Concilium initiò quidem
fuisse legitimum; nam & Legatus aderat Romani Pontif-
cis, & Episcopi plurimi; at quo tempore Eugenium de-
pouit & Felicem elegit, nō fuit Concilium Ecclesiæ, sed Con-
ciliabulum schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus
auctoritatis. Sic enim appellatur in Concilio Lateranen-
ultimo, sess. 11. & proinde Eugenius semper fuit verus Pon-
tifex; & mendacium est apertissimum Caluini, qui dicit
Concilium vsque ad finem perdurasse in eadem aucto-
ritate & dignitate.

Nam in primis, quo tempore Concilium in Pontif-
cem sententiam pronunciare ausum est, non erat in Con-
cilio Legatus Pontificis, & Episcopi præcipui omnes ab-
cesserant, sed Cardinalis quidam Arelatensis assumptus
sibi munus præsidendi, & quia Episcopi paucissimi
introduxerunt in Synodum ingentem multitudinem
Presbyterorum, ita vt contra omnem formam antiquorum
Conciliorum, non Episcoporum, sed Presbyterorum Syno-
dus esset.

Deinde eodem tempore agebatur Florentiæ Concilium
alterum, in quo præsidebat summus Pontifex, & cum eo
debant Episcopi Latini & Græci sine comparatione plures
quàm essent Basileenses, & vnà cum Episcopis aderat Imp-
rator Græcorum, & Legatus Imperatoris Latinorum, vt ne-
lo modo dubitari posset, vtum ex duobus esset verum Con-
cilium Ecclesiæ generale.

Tertiò, Deus quoque sententiam suam dicere voluit
tam horribili peste Basileam tunc affligebat, vt maior pars
eorum Patrum, qui ibi erant, vel extincti, vel secedere cog-
fuerint. Quæ omnia refert Æneas Syluius in historia Con-
cilij Basileensis, cui ipse interfuit, & quam ediderunt nuper
hæretici Basileenses, tanquam sibi fauentem, propter dan-
natum Eugenium, cum reuera illis plurimum noceat. Ad
qu

quoddam Concilium Basileense Lausannæ cōtinuatum, subiecit se Nicolao, ut patet ex epistola Nicolai Quinti.

NUNC ad locum Patrum. Ad HILARIUM dico PRIMO, id quod respondit olim Augustinus epist. 48. Donatistis idem testimonium obiicientibus, Ecclesiam quidem interdum obscurari multitudine scandalorum, sed ita tamen, ut etiam tunc in suis firmissimis emineat, sicut reuera eo tempore, de quo loquitur Hilarius, eminebat Ecclesia in Iulio, Athanasio, Hilario, Eusebio Vercellensi, ac deinde in Damaso, Ambrosio, Basilio, Gregorio Nazianzeno, aliisque non paucis firmissimis atque constantissimis Ecclesiæ columnis.

Dico SECUNDO, Hilarium loqui eo loco tantum de Ecclesia Mediolanensi, in qua multi simplices venerabantur Auxentium, ut Catholicum, cum tamen esset Arianus; nam mira calliditate agebat Auxentius, ut ab Arianis agnosceretur Arianus, & tamē à multis simplicibus crederetur Catholicus. Vult igitur Hilarius, non esse credendum Auxentio, etiamsi Episcopus videretur, & in templo concionaretur, & melius esse, in carceribus & speluncis manere cum recta fide, quam in templo Dei cum hæreticis.

Hoc autem, quod dicitur de vna ciuitate, vna Basilica, & vno Episcopo, non potest trahi ad Ecclesiam vniuersam. Potest enim fieri, ut vnus Episcopus in vna vrbe, & vno templo doceat hæresim, non tamen ut omnes Episcopi in omnibus vrbibus & templis mundi totius idem faciant.

Ad locum HIERONYMI respondeo, in verbis Hieronymi duas esse figuras; vnam intellectiōnis, cum ait: *Ingemuit orbis*; vocat enim orbem magnam partem orbis, non totum orbem; alteram abusionis, cum ait: *Arianum se esse miratum est*; vocat enim Arianos improprie eos, qui per ignorantiam subscripserant hæresi. Loquitur enim de illa multitudine Episcoporum, qui ex toto orbe conuenientes Arimini, ab Arianis decepti, decreuerunt, tollendum esse nomen ὁμόπλοῦς, quod quid significaret, non intelligebant: qui sine dubio non fuerunt hæretici, nec errantes, nisi materialiter; quemadmodum si quis nostrum blasphemam sententiam proferret lingua extranea, putans esse piam aliquam preca-

preca-

precationem, non propriè blasphemus dici posset. Quocirca iidem Episcopi, vt admoniti sunt, & fallaciam agnouerunt, continuè errorem etiam correxerunt, & cum lacrimis pœnitentiã egerunt blasphemix, licet sola lingua prolata, & tum videlicet ingemuit orbis, & se Arianum esse miratus est.

Ad **BASILIVM** dico, eum non deplorare in illis epistolis vitia Catholicorum, sed miseriam Ecclesix, propriam infestationem hæreticorum; quæ enim dicuntur eo loco aduersus Episcopos, non dicuntur aduersus Episcopos Catholicos, vt Brentius putauit, sed aduersus Episcopos Arianos.

Et sanè credibile est, Brentium non ex ignorantia, sed malitia peccasse. Nam ibidem, vt apud Episcopos Catholicos doceat non esse veram Ecclesiam, refert ex lib. II. Ruffini hist. Ecclesiast. cap. 6. Mosem Eremitam sanctum non vllò modo ordinari ab Episcopo Alexandrino, qui erat primus Romanum Pontificem primarius Patriarcha.

At in eodem libro & capite Ruffinus dicit, illum Episcopum Alexandrinum fuisse Arianum, & sæuissimum persecutorem Catholicorù, & propterea Mosem noluisse ab eo ordinari ab aliquo Catholico ordinari; ita vt nulla ratione fraudis & impudentia Brentij regi, vel excusari queat.

Ad **BERNARDVM** dico, eum reprehendere vitia morum non vitia doctrinæ, & non propterea credidisse, Episcopos illos malos non fuisse verè Episcopos. Ipse enim serm. 66. Cantica, refellit ex instituto Apostolicos hæreticos, qui dicebant, Episcopos malos non esse Episcopos.

Ad **CHRYSOSTOMVM** iam responsum est supra, vt illa desumpta esse ex opere imperfecto, quod vel habet auctorem hæreticum Arianum, vel fuit ab hæreticis desumptum. Vide homil. 48. vbi aperte vocat hæreticos homou-
sianos.

CAPVT XVII.

Soluuntur argumenta, quibus aduersarij probant, pastores Ecclesie omnes simul errare posse.

QVOD Ecclesia vel saltem omnes pastores Ecclesie simul errare possint, probat PRIMO, quia tempore Michæ, Prophetæ oēs, qui erant CCCC. excepto Michæa, errauerunt, vt patet lib. 3. Reg. 22. & proinde Ecclesia, quæ illos sequebatur, vt debebat, decepta fuit. SECUNDO, Isaie 56. *Speculatores eius caci omnes, nesciunt & inuerti, &c.* TERTIO, in passione Domini summus Sacerdos cum omnibus sacerdotibus, & senioribus populi cōdemnauerunt Christum esse reum mortis. Marc. 14. & totus etiam populus à sacerdotibus seductus, clamauit ad Pilatū: *Crucifige eum.* Marc. 15. Eodem tempore Apostoli omnes fidem amiserunt; nam Dominus Marc. vlt. *Exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiem cordis, &c.* Et Matth. 26. ait: *Omnes vos scandalum patiemini in me.*

Adde, quod non desunt etiam Catholici, qui dicāt in passione Domini non mansisse veram fidem, nisi in sanctissima Virgine Maria, id quod significari credunt vna illa candela, quæ sola accensa cōseruatur, in triduo ante Pascha in officio nocturno. Ita Alexander Alensis 3. part. q. vlt. art. 2. & Ioannes de Turrecremata lib. 1. de Ecclesia, cap. 30. & lib. 3. cap. 61. Sed hæc satis leuia sunt, nec magno negotio refellentur.

Ad PRIMVM dico, illos CCCC. Prophetas manifestè fuisse Pseudopphetas, neque id ignorasse, vel ipsum Achab, qui eos consulebat, nam ibidem cum diceret Rex Iosaphat: *Non est hic aliquis Propheta Domini, per quē interrogemus Dominum?* Respondit Achab: *Remansit vnus, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi nisi malum.* Certè si quis nunc in media Saxonia consuleret CCCC. Ministros Lutheranos de fide iustificante, & postea vnum Catholicum; non esset mirum, si maior pars erraret. Et sicut nunc non sequitur totam Ecclesiam errare etiā si errarent CCCC. Ministri Lutherani, quia præter Saxoniam, & vicina quædā loca, sunt alia multa, vbi

vera fides prædicatur; ita non sequitur omnes Doctores Iudeorum tempore Achab errasse, etiam si errauerint CCC Prophetæ, qui in Samaria erant. nam præter eos Prophetæ erant in Iudæa multi alij Prophetæ, & (quod potissimum erant sacerdotes in Hierusalem, quibus ex officio incumbat respondere ad consulta de lege Domini.

Ad SECUNDUM dico, verba illa Prophetarum esse figurata, & dirigi quidem ad omnes, non tamen reuera intelligi debere de omnibus, sed de multis, vt supra diximus.

Ad TERTIUM dico, Sacerdotes, & Pontifices non habent privilegium non errandi in docendo populo, nisi vsque ad tempora Christi, Christo autem præsentem & docente, præterierat illorum error. Immo hoc videtur prædictum per Hieremiam, cap. 18. cum ait: *Peribit lex à sacerdote, & verbum prophetæ, consilium à sapiente.* Quamuis propter honorem sacerdotij Deus prouidit, vt sententia Pontificis Caiphæ in quo sensu, licet à Caipha non intento, esset vera & iusta. Nam Ioan. II. dicitur, quia erat Pontifex anni illius, prædixit, de qua re plura diximus in lib. 2. de Conciliis.

Quod ad populum attinet, qui clamauit: *Crucifige,* dico eum populum non fuisse omnes Iudæos, sed aliquos tantum, & fortè minorem partem; nam in ipsa vrbe Hierusalem erat Nicodemus, & Ioseph ab Arimathia, & multi alij quibus id displicebat, & extra Hierusalē in tota reliqua Iudæa & in toto orbe terrarum erant plurimi Iudæi dispersi, qui nihil sciebant de morte Christi, & proinde in vera fide, & religione permanebant.

Ad illud de Apostolis dico, PRIMVM Apostolos tunc non fuisse Episcopos nisi designatos, vt patet, sed solùm partem Ecclesiæ materiales, quæ errare possunt, neque in eis sola Ecclesia consistebat; nam status Ecclesiæ Christianæ obligatione ad ingrediendum in eam incepit in die Pentecostes, quando peractis omnibus mysterijs redemptionis cœperunt Apostoli in Hierusalem publicè promulgare fidem Christi, & Baptisma. Itaque etiam si Apostoli omnes tempore passionis Christi errassent circa fidem, nihil obfuisserent error Ecclesiæ vniuersali.

Dico SECUNDO, non esse probabile quod Apostoli fidem amiserint; nam non leguntur reprehensi, nisi de fide

Sanctus Caiphas

furrectionis, illam autem non potuerunt amittere, cum eam non habuerint nisi postquam Dominus resurrexit, & si enim antea Christus saepe illis praedicauerat se resurrecturum, tamen ipsi putauerant eum loqui figurate, & non intellexerant, neque crediderant. Siquidem Lucae 18. cum dixisset Dominus: *Occident eum, & tertia die resurget.* Subiungit Lucas: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quae dicebantur.* Et Ioan. 20. legimus, Petrum & Ioannem, audito a Magdalena sublatum esse corpus Domini de monumento, mox currisse ad monumentum, & visis linteaminibus & sudario credidisse, nimirum Christi corpus fuisse ab aliquo sublatum: Nam, inquit Ioan. *nondum sciebant Scripturas, quia oporteret eum a mortuis resurgere;* id est, ideo crediderunt ab aliquo sublatum, quia non sciebant eum debuisse resurgere. PRAETEREA Luc. 22. dictum est Petro: *Rogavi pro te ut non deficiat fides tua.* Quomodo igitur credibile erit eadem nocte fidem Petri defecisse, ita ut non saltem in corde eius remaneret; nam quod in ore non permanserit certum est. DENIQUE, Maria Magdalena summa caritate flagrabat in illo triduo, ut patet ex Ioan. 19. & 20. at sine fide non potest esse caritas, ergo non amiserat Magdalena fidem in Christum, quam ante habuerat, ergo non in sola B. Virgine fides permansit.

Quod autem dicitur Marci ult. *Exprobrauit incredulitate,* non significat eos amisisse fidem quam habuerant, sed tardos fuisse ad credendum, quod nondum crediderant, quod quidem aliquod peccatum fuit, sed non proprie infidelitatis. illud vero Matt. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista,* significat peccatum, quod commiserunt Apostoli fugiendo, & nimis timendo, & vacillando, etiam circa fide, ex occasione Dominicae passionis; nec enim omnis vacillatio est infidelitas, sed solum vacillatio deliberata.

Miror autem Ioannem de Turrecremata, qui propter argumentum leuissimum de candela, dicit esse contra fidem vniuersalis Ecclesiae, asserere non in sola B. Virgine mansisse fide in die passionis Domini. Nam Rupertus lib. 3. de diuino offic. cap. 26. dicit vltimam candelam tempore suo consueuisse etiam extingui. & addit cap. 28. illis tribus noctibus post

omnia lumina extincta, iterum postea ex lapide nouum ignem accendi solitum; & quidem per omnia lumina, quæ paulatim exinguebantur, significari Prophetas, quos diuersis oculis Iudæi occiderunt, & illos occidentes sibi ipsis tenebrarum faciebant; per vltimam verò significari Christum quem cum occiderunt, sibi ipsis tenebras densissimas pepererunt; per nouum autem lumen, quod singulis illis tribus noctibus ex lapide excutiebat, significari nouum lumen Christianorum, quod ex lapide Christo à Iudæis percussoribus nostris ortum est.

Quod si neglecta consuetudine, antiquæ Ecclesiæ vim faciant in eo vsu, qui nunc est, vltimam candelam non extinguendi: potest cum Abulensi responderi quæst. 14. prologi Matthæum, per illam candelam significari beatam Virginiem in qua sola, vt piè creditur, fuit in illo triduo fides expectata resurrectionis. Ex quo tamen non sequitur in aliis fuisse errorem, vel infidelitatem, quia non tenebantur credere simpliciter resurrectionem, nisi post legitimam eius promulgationem, & probationem; & præsertim illi, qui aberant à Hierusalem, & nihil de Christo audierunt, & sanè videretur periculosum dicere in sola Virgine mansisse veram fidem; tum quia Ecclesia periisset, non enim vna persona potest dici Ecclesia, cum Ecclesia sit populus & regnum Dei; tum etiam quia tunc illi qui aberant à Hierusalem, & vsque ad illud tempus habuerant veram fidem, mox illam amisissent sine sua culpa.

LIBER